

การพัฒนากิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ สำหรับผู้เรียนอายุ 13-15 ปี

ปริญญานิพนธ์
ของ
กชกร เทศมยา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

มีนาคม 2561

การพัฒนากิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ สำหรับผู้เรียนอายุ 13-15 ปี

ปริญญานิพนธ์
ของ
กชกร เทศมยา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

มีนาคม 2561

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนากิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ สำหรับผู้เรียนอายุ 13-15 ปี

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

มีนาคม 2561

กชกร เทศมยา. (2561). การพัฒนากิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ สำหรับผู้เรียนอายุ

13-15 ปี. ปรินทิพนิพนธ์ กสม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาปรินทิพนิพนธ์: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวดี มากพา.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมโซนที่ส่งเสริมภาวะผู้นำและเปรียบเทียบผลของภาวะผู้นำก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมโซนที่ส่งเสริมภาวะผู้นำ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน อายุระหว่าง 13 – 15 ปี โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องโซน การเรียนรู้แบบทีมเป็นฐานและภาวะผู้นำ และนำองค์ประกอบในการแสดงโซนมาเป็นหลักในการสร้างกิจกรรม โดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย (โซน) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผล พบว่า กิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำมี 5 กิจกรรม ซึ่งแต่ละกิจกรรมสามารถพัฒนาพฤติกรรมภาวะผู้นำได้ ดังนี้ 1.กิจกรรมรู้จักลักษณะผู้นำ ทำให้มีความรู้ มีศีลธรรม มีความกระตือรือร้น 2.กิจกรรมเปลี่ยนหัวโซนทำให้สามารถควบคุมสติอารมณ์ มั่นใจในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน 3.กิจกรรมทพนี้ใคร่นำ ทำให้มีความมั่นใจและร่วมเสี่ยงกับผู้อื่น เสริมแรงเชิงบวกให้ผู้อื่น ให้โอกาสผู้อื่น 4.กิจกรรมรับฟังความต่างปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์ ทำให้รับฟังความเห็นจากผู้อื่น ยอมรับฟังความแตกต่างของบุคคลอื่น นึกถึงความต้องการของผู้อื่น 5.กิจกรรมกลวิธีออกคำสั่งและรับคำสั่งทำให้นึกถึงแก้ไขปัญหาร่วมกัน มีความตั้งใจและมุ่งมั่นต่อเป้าหมาย กระตุ้นให้ผู้ตามแสดงความคิดเห็นและเหตุผล ผลการวิเคราะห์ด้วย t-test พบว่าก่อนทำกิจกรรมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ 24.35 หลังเข้าร่วมกิจกรรมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ 94.45 ผู้เรียนมีคะแนนภาวะผู้นำก่อนเข้าร่วมกิจกรรมแตกต่างจากหลังเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 สรุปได้ว่าผู้เรียนมีภาวะผู้นำสูงขึ้นหลังจากเข้าร่วมกิจกรรม

THE DEVELOPING OF KHON ACTIVITIES TO SUPPORT LEADERSHIP SKILLS
FOR LEARNERS AGED 13 – 15 YEARS OLD

AN ABSTRACT
BY
KODCHAKON TESTHOMYA

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Arts Education Performing Art Education
at Srinakharinwirot University

March 2018

Kodchakon Testhomya. (2018). **The Developing of Khon Activities to Support**

Leadership Skills for Learners Aged 13-15 Years Old. Master thesis, M.Ed.

(Art Education: Performing Art Education). Bangkok: Graduate School,

Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assist.Prof.Dr.Piyawadee

Makpa.

The objectives of this research are to develop the Khon activities that promoted leadership skills and to compare the effects of leadership skills before and after the activities. The sample consisted of thirteen to fifteen year old students from Chulalongkorn University Demonstration Secondary School. The data was collected from related documents and researches, interviews with experts, activity development from the key elements of Khon, team-based learning and transformational leadership theory. The results showed that there were five Khon activities that promoted leadership skills: 1. Get to Know Leadership - to promote knowledge, morality, and enthusiasm; 2. Change the Mask - to promote emotional control, self-confidence, and creativity; 3. Who Is the Army Activist? - to promote confidence and risk - sharing with others, positive reinforcement and giving others a chance; 4. Listen to Differences, Practice with Creativity - to promote the acceptance of different opinions and the consideration of the needs of others; 5. Order and Taking Orders Strategies - to promote cooperation in problem solving, commitment to a goal and to encourage followers to comment and reason. The t-test analysis showed that the mean was 24.35 before the activities, and that the mean was increased to 94.45 after the activities, indicating that the students gained higher leadership skills after participating in the activities.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
การพัฒนากิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ สำหรับผู้เรียนอายุ 13-15 ปี
ของ
กชกร เทศมยา

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์จักรชัย เอกปัญญาสกุล)
วันที่..... เดือน พ.ศ 2560

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวดี มากพา)

.....ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีวรรณ วรรณวิไชย)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวดี มากพา)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ ทองน้อม)

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีจากความกรุณาอย่างดียิ่งของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวดี มากพา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้ความรู้และคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข ข้อบกพร่องต่างๆ อันเป็นประโยชน์และมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์ตลอดจนได้เสียสละ เวลาอันมีค่าให้คำชี้แนะและคอยเป็นกำลังใจให้ศิษย์เสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและกราบ ขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีวรรณ วรรณวิไชย ประธานสอบ วิทยานิพนธ์และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ ทองนิ่ม กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้ คำปรึกษาแนะนำและข้อคิดเห็นต่างๆ และขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์คณะศิลปกรรมศาสตร์ทุก ท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้อันเป็นพื้นฐานสำคัญและมีคุณค่ายิ่งในการทำวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว อาจารย์จตุพร รัตนวราหะและรอง ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทรสุวรรณ์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง(โขน) ที่ให้ความ อนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิคการสอนโขนและให้คำแนะนำการจัดกิจกรรมโขนอย่าง เป็นกันเอง

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐาศุภร์ จันประเสริฐ อาจารย์ ดร.รับขวัญ ภูษาแก้ว ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒผล อาจารย์ ดร.สุรรัตน์ จินพงษ์ อาจารย์ ดร.มนตา ตูลย์เมฆาการ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไตรรัตน์ พิพัฒน์โภคผล ที่กรุณาตรวจเครื่องมือและให้คำแนะนำที่มีค่าต่อการ ปรับปรุงเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะและคณาจารย์โรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม ผู้ปกครองทุกท่านและนักเรียนทุกคนที่สละเวลา ให้ความ ช่วยเหลืออย่างเต็มที่แก่ผู้วิจัยในการรวบรวมข้อมูลทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ข้าพเจ้า ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อสุรศักดิ์และคุณแม่ฉวีวรรณ เทศมยา พี่ น้องทุกคน และขอบคุณอาจารย์อดิญา วงษ์วาท อาจารย์จตุติมาพร เผ่าจินดา อาจารย์ญาดา จุลเสวก ที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้คอยให้คำปรึกษาและให้กำลังใจที่ดีอยู่เคียงข้างตลอดการทำ วิทยานิพนธ์

กชกร เทศมยา

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	3
ความสำคัญของงานวิจัย	3
ขอบเขตในงานวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
กรอบแนวคิด	5
สมมติฐานในงานวิจัย	5
2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง	6
ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ	7
แนวคิดและรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน	20
การแสดงโชน	26
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	42
3 วิธีการดำเนินการวิจัย	49
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	49
เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย	49
การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	50
วิธีดำเนินการทดลอง	53
การวิเคราะห์ข้อมูล	54
การสรุป อภิปรายผลและนำเสนองานวิจัย	55

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	56
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและค่า	
ความเหมาะสมของกิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ.....	56
ผลของภาวะผู้นำก่อนและหลังการใช้กิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ.....	79
5 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	86
สรุปผลการวิจัย.....	87
อภิปรายผล.....	88
ข้อเสนอแนะที่ได้จากการทำวิจัยครั้งนี้.....	97
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	97
บรรณานุกรม.....	98
ภาคผนวก.....	104
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	144

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 วิเคราะห์คุณลักษณะของภาวะผู้นำ.....	14
2 กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน (Team Based Learning).....	25
3 การเปรียบเทียบขั้นตอนกระบวนการฝึกหัดโขน.....	36
4 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำและการจัดกิจกรรมโขนโดยใช้ กระบวนการเรียนรู้ทีมเป็นฐาน.....	46
5 ปฏิทินแสดงวันที่ทดลองทำกิจกรรม.....	54
6 การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	56
7 สรุปความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ.....	60
8 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของกิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ.....	62
9 กิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ.....	64
10 สรุปผลการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนขณะทำกิจกรรมทั้ง 5 กิจกรรม.....	72
11 ผลคะแนนก่อนและหลังของผู้เข้าร่วมกิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ.....	79
12 ผลการเปรียบเทียบคะแนนของการวัดภาวะผู้นำระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วม กิจกรรม.....	85

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ทำลายหนึ่ง ยักษ์ – ลิง.....	32
2 ทำลายสอง ยักษ์ – ลิง.....	33
3 ทำลายสอง ยักษ์ – ลิง.....	34
4 ทำลายหลัง พระ – ยักษ์.....	34
5 ทำลายหนึ่ง พระ – ยักษ์.....	35
6 ทำลายสอง พระ – ยักษ์.....	36
7 ทำลายสาม พระ – ยักษ์.....	36
8 ทำลายมัจฉานุ (ลอยพิเศษ)	37
9 ทำลายป่า (ลอยพิเศษ)	37
10 ทำลายเหยียบ (ลอยพิเศษ).....	38
11 ทำลายเหยียบ (ลอยพิเศษ).....	38
12 ทำลายสูง (ลอยพิเศษ).....	39
13 ทำลายสูง (ลอยพิเศษ).....	39
14 อุปกรณ์กิจกรรมรู้จักลักษณะผู้นำ.....	66
15 อุปกรณ์กิจกรรมเปลี่ยนหัวโขน.....	67
16 อุปกรณ์ในกิจกรรมทัพนี้ใครนำ.....	68
17 การฝึกปฏิบัติในกิจกรรมรับฟังความต่างปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์.....	69
18 บทโขนที่ใช้เป็นสื่อในกิจกรรมกลวิธีออกคำสั่งและรับคำสั่ง.....	70
19 ผลงานผู้เรียนในกิจกรรมรู้จักลักษณะผู้นำของกลุ่มที่.....	73
20 ผลงานผู้เรียนในกิจกรรมเปลี่ยนหัวโขนของกลุ่มที่ 2.....	74
21 ผลงานผู้เรียนในกิจกรรมเปลี่ยนหัวโขนของกลุ่มที่ 2.....	74
22 ผู้เรียนอภิปรายกลุ่มเรื่องการจัดรูปแบบทัพ.....	75
23 ผลงานผู้เรียนในกิจกรรมทัพนี้ใครนำของกลุ่มที่ 3.....	76
24 การขึ้นลอยในกิจกรรมรับฟังความต่างปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์.....	77
25 ผลงานผู้เรียนในกิจกรรมรับฟังความต่างปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์ของกลุ่มที่ 4.....	77
26 ผลงานผู้เรียนในกิจกรรมกลวิธีออกคำสั่งและรับคำสั่งของกลุ่มที่ 1.....	78

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การเรียนรู้ที่แท้จริงหรือการเรียนรู้จากชีวิตจริงเป็นสิ่งท้าทายสำหรับการศึกษาในศตวรรษที่ 21 อย่างมาก การที่สังคมไร้พรมแดน ไร้เส้นแบ่งเขตในเรื่องต่างๆ รวมถึงการศึกษา หากการศึกษาของไทยยังไม่พร้อมตามที่มาตรฐานสากลกำหนดไว้ ผู้สอนจึงต้องมีการปรับรูปแบบการสอนและผู้เรียนจึงต้องมีการเปลี่ยนบทบาทการเรียนรู้ (วิจารณ์ พานิช. 2556: 14) ดังนั้นสิ่งที่จำเป็นคือ การเพิ่มทักษะให้รอบด้าน ปรับฐานคิดของเยาวชน ผ่านการศึกษาที่เข้มข้น เรียนรู้ทักษะชีวิตให้มากขึ้นและรู้เท่าทันสังคมโลกอย่างระมัดระวัง ควบคู่กับการนำทักษะชีวิตไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้อย่างสมบูรณ์ เพราะเยาวชนยุคใหม่คือทรัพยากรความรู้และต้องเป็นความรู้ในเชิงประยุกต์ที่สามารถสังเคราะห์เป็นทักษะความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านขั้นสูงในแต่ละสาขาและมีความสามารถในการริเริ่มสร้างสรรค์ บูรณาการ (ชมพู โกติรัมย์. 2551: ออนไลน์) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 12 ที่กล่าวว่า “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม” เพราะคนจะเชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12. 2559: 4) การมีส่วนร่วมเป็นการช่วยเหลือกันในทุกภาคส่วน เยาวชนต้องรู้จักการเป็นผู้นำ การทำงานร่วมกับผู้อื่นและปรับตัวให้ได้ตามสถานการณ์ การจะพัฒนาผู้นำและภาวะผู้นำที่ดีได้ในโลกยุคใหม่ จำเป็นต้องพัฒนาผู้ตามหรือประชาชนส่วนใหญ่ให้เป็นคนที่มีการศึกษาแบบที่ปฏิรูปแล้ว มีความรู้ความเข้าใจเรื่องปัญหาต่างๆ อย่างมีเหตุผล เป็นพลเมืองดี มีวินัย มีความรักชาติ หรือจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมด้วย สังคมจึงจะสร้างผู้นำระดับต่างๆ และผู้ตามที่ดีขึ้นมาได้และทำให้การทำงานแบบประชาธิปไตยรวมหมู่ที่ดีมีประสิทธิภาพ โปร่งใส เป็นธรรม (วิทยากร เชียงกูล. 2560: ออนไลน์) ซึ่งทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การเป็นผู้นำ การทำงานเป็นทีม ความเข้าใจต่างวัฒนธรรม เทคโนโลยีและการสื่อสารรวมถึงรู้เท่าทันสื่อ ดังนั้นทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จึงกลายเป็นสิ่งจำเป็นในยุคปัจจุบัน เยาวชนที่มีความรู้และทักษะในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ได้เท่านั้นที่จะประสบความสำเร็จในการใช้ชีวิต

ประเทศไทยกำลังมีปัญหาคอขวดความเหลื่อมล้ำทางฐานะรายได้ การศึกษา ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และระบบนิเวศ ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองและสังคมที่สูงและซับซ้อนยิ่งขึ้นกว่าเดิม ขณะเดียวกันก็มีปัญหาการขาดแคลนภาวะผู้นำและการขาดผู้นำที่ฉลาด มีวิสัยทัศน์มากพอที่จะนำพาคนทั้งประเทศ แก้ปัญหาในเชิงปฏิรูปประเทศเชิงโครงสร้างได้อย่างเข้าใจจากเหง้าและบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิทยากร เชียงกูล. 2560: ออนไลน์) เป็นเพราะในสังคมเศรษฐกิจทุนนิยมอุตสาหกรรมใหม่ เป็นสังคมที่ต้องใช้ระบบการทำงานแบบรวมหมู่ ที่คนทั้งสังคมหรือส่วนใหญ่ต้องร่วมมือทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและสมดุล เป็นธรรม แต่การที่เยาวชนขาดภาวะผู้นำและไม่มีแรงจูงใจความต้องการที่จะเป็นผู้นำ เยาวชนส่วนใหญ่ขาดมุมมองและความเข้าใจในความหมายที่

แท้จริงของการเป็นผู้นำ ไม่กล้าที่จะยืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง ขาดการมีส่วนร่วมในสังคม (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2556: ออนไลน์) ปัญหาดังกล่าวเกี่ยวเนื่องกับสังคมไทยที่ทำให้เยาวชนเคยชินกับการเป็นผู้ตามมากกว่าผู้นำและไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น โดยเฉพาะในประเด็นที่แตกต่างจากผู้อื่นเพราะกลัวเป็นแกะดำ อีกทั้งการศึกษาไทยไม่ได้เน้นให้นักเรียนเกิดภาวะผู้นำเท่าที่ควร ทั้งเนื้อหาการสอน วิธีการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ ฯลฯ จนกลายเป็นปัญหาที่ส่งผลถึงการกล้าตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ในชีวิต เช่น เกิดปัญหากับผู้เรียนในช่วงวัยที่ต้องเลือกสาย การเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ส่งผลให้เลือกสายการเรียนตามเพื่อน เพราะไม่กล้าตัดสินใจ ส่งผลไปจนช่วงวัยทำงาน เนื่องจากเรียนจบแบบตามเพื่อนหรืออาจจะเรียนไม่จบ (นกุล ว่องจิตวิงศ์. 2558: ออนไลน์) อีกทั้งการดำเนินกิจกรรมในสถานศึกษาที่ขาดประสิทธิภาพไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ตามที่ตั้งไว้อย่างแท้จริง เพราะเน้นการทดสอบ เน้นเกรด เช่น โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม เมื่อผู้สอนกล่าวถึงการทดสอบที่คะแนนไม่ค่อยดีผู้เรียนจะมีความกังวลใจมาก เป็นเหตุทำให้ผู้เรียนไม่สนใจหรือไม่มีเวลาพัฒนาทักษะอื่น ๆ (อดิญา วงษ์วาท. 2560. สัมภาษณ์) เพื่อให้สังคมพัฒนาและก้าวหน้าต่อไปได้จริง สังคมแบบใหม่ต้องการภาวะผู้นำแบบใหม่ คือนอกจากต้องมีผู้นำทั้งแบบรวมหมู่และในระดับต่าง ๆ ที่ฉลาด มีวิสัยทัศน์ รับฟังและสนใจคนส่วนใหญ่ได้ดีแล้ว สังคมนั้นต้องรู้จักภาวะผู้ตามหรือพลเมืองที่ค่อนข้างฉลาดมีความรับผิดชอบด้วย ซึ่งสภาพแวดล้อม บริบทของสังคมและขององค์กรต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปมากและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นจึงได้มีการพัฒนาแนวทางการศึกษาภาวะผู้นำในแนวทางใหม่คือ “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง” (Transformational Leadership) ซึ่งเป็นทฤษฎีของการศึกษาภาวะผู้นำแนวใหม่หรือเป็นกระบวนการทัศน์ใหม่ของภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพและให้ความพึงพอใจ รวมทั้งมีงานวิจัยเชิงประจักษ์(รัตติกรณ์ จงวิศาล. 2559: 245)

การพัฒนาภาวะผู้นำในยุคปัจจุบันจะต้องมีเทคนิคต่างๆ เช่น การอภิปรายกลุ่ม การระดมสมอง การแสดงบทบาทสมมติ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ การฝึกปฏิบัติ การฝึกอบรมอย่างเป็นทางการ การพัฒนาโดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ต่าง ๆ รวมถึงกิจกรรมที่ช่วยในการพัฒนาตนเองและการพัฒนาภาวะผู้นำจะมีประสิทธิผลหรือไม่ ยังขึ้นอยู่กับสภาพเงื่อนไขต่าง ๆ ขององค์กรในการสนับสนุน โดยเฉพาะการสนับสนุนการแสดงออกของพฤติกรรมภาวะผู้นำที่ดี ซึ่งต้องอาศัยรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนลงมือทำด้วยตัวเอง เช่น การเรียนรู้แบบทีมเป็นฐาน ที่ผู้เรียนต้องเข้ากลุ่มทุกครั้งที่ทำกิจกรรม พบว่าในการแสดงออกทางพฤติกรรมของภาวะผู้นำจะชัดเจนมากเมื่อผู้เรียนรวมกลุ่มเล็กๆแล้วให้ผู้เรียนได้อภิปรายร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกัน โปรแกรมการฝึกอบรมส่วนใหญ่จะออกแบบมาเพื่อพัฒนาทักษะและพฤติกรรม (รัตติกรณ์ จงวิศาล. 2559: 467-469) ทั้งนี้ช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดช่วงหนึ่งในการพัฒนาภาวะผู้นำ คือ ในช่วงวัยเยาวชนซึ่งหมายถึงบุคคลอายุเกิน 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ (กาญจนา นาคสกุล. 2560: ออนไลน์) อันเป็นช่วงสำคัญของการเจริญเติบโตด้านส่วนบุคคล สังคม และวิชาชีพ โดยนักจิตวิทยาและนักการศึกษาและนักวิจัยหลายท่านมีความเห็นสอดคล้องกันว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่เหมาะสม ในการพัฒนาภาวะผู้นำ (สุริยเดว ทรีปาตี. 2560: ออนไลน์) พัฒนาการของเด็กวัยรุ่นจะมีความรวดเร็ว กำลังค้นหาตัวเอง

พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงและยอมรับสิ่งใหม่ ๆ อีกทั้งสามารถปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงทั้งหลายได้เป็นอย่างดี

ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการส่งเสริมภาวะผู้นำในเยาวชนสามารถพัฒนาได้ โดยเริ่มจากระบบศึกษา ต้องพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้มีรูปแบบที่ผู้เรียนสามารถแสดงออกทางความคิดได้อย่างอิสระ แทรกเรื่องการเสริมสร้างภาวะผู้นำ โดยเฉพาะคุณลักษณะของภาวะผู้นำที่สามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นและนำไปประยุกต์ใช้ในสังคมยุคศตวรรษที่ 21 และพัฒนาการบางอย่างของเยาวชนเพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำ ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรว่าเยาวชนต้องได้รับการส่งเสริมเพื่อให้ มีการเสริมสร้างภาวะผู้นำและกล้าแสดงบทบาทภาวะผู้นำได้อย่างเหมาะสม การพัฒนาภาวะผู้นำในระดับเยาวชนเป็นเรื่องจำเป็นและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ สามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ตัวต่อตัว การเรียนรู้เป็นกลุ่ม ซึ่งการเรียนรู้เป็นกลุ่มเน้นการทำงานกันเป็นทีม มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน จะช่วยเสริมสร้างภาวะผู้นำได้อย่างชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยจึงใช้กระบวนการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐาน ร่วมกับนำเอกลักษณ์ของการแสดงโขนที่จะสามารถช่วยส่งเสริมภาวะผู้นำ เข้ามาเป็นหลักในการสร้างสรรค์กิจกรรม เนื่องจากโขนเป็นกิจกรรมที่ต้องแสดงกันเป็นกลุ่ม ผู้เรียนจะได้คุณค่าทางประสบการณ์ คุณค่าทางการแสดงออก คุณค่าทางความสามารถ โดยเฉพาะทักษะชีวิต เช่น ทักษะการเข้าสังคม ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ที่สำคัญผู้เรียนจะเกิดทักษะการเรียนรู้จากการได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง ได้แก่ ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะภาวะผู้นำ-ผู้ตาม ทักษะความรับผิดชอบ ทักษะวิเคราะห์คำเพื่อสื่อความหมายในบทร้อง การยอมรับกันในเรื่องต่างๆ ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาภาวะผู้นำและกล้าที่จะเผชิญสิ่งต่าง ๆ สามารถเป็นผู้นำ ผู้ตาม รู้บทบาท และหน้าที่ของตนเองในสังคมต่อไป (ศุภชัย จันทรสุวรรณ์, 2560, สัมภาษณ์) และเมื่อผู้เรียนได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำ ก่อให้เกิดทักษะต่าง ๆ ก็จะสามารถมีอิทธิพลต่อเจตคติ ความคิดเห็น และการแสดงออกของผู้อื่นได้ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์และจำเป็น สำหรับการพัฒนาเยาวชนในบริบทปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมโขนที่ส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับผู้เรียนที่มีอายุ 13 - 15 ปี
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้เรียนก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมโขน

ความสำคัญของงานวิจัย

1. เกิดรูปแบบกิจกรรมในการพัฒนาภาวะผู้นำในนักเรียน จากการบูรณาการแนวคิดทฤษฎีด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและองค์ความรู้โขน สำหรับปรับใช้ในกลุ่มตัวอย่างที่สอดคล้องกับงานวิจัยฉบับนี้
2. เกิดแนวทางการประยุกต์ใช้องค์ความรู้โขน เพื่อพัฒนาผู้เรียน อันเป็นการแสดงบทบาทของศิลปะโดยมีส่วนร่วมในการพัฒนามนุษย์ในระบบการศึกษา

ขอบเขตในการวิจัย

ประชากร นักเรียนโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม อายุ 13–15 ปี ที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินภาวะผู้นำ จำนวน 102 คน คัดเลือกจากการทำแบบวัดภาวะผู้นำที่มีคะแนนต่ำกว่า 30% จากคะแนนทั้งหมด

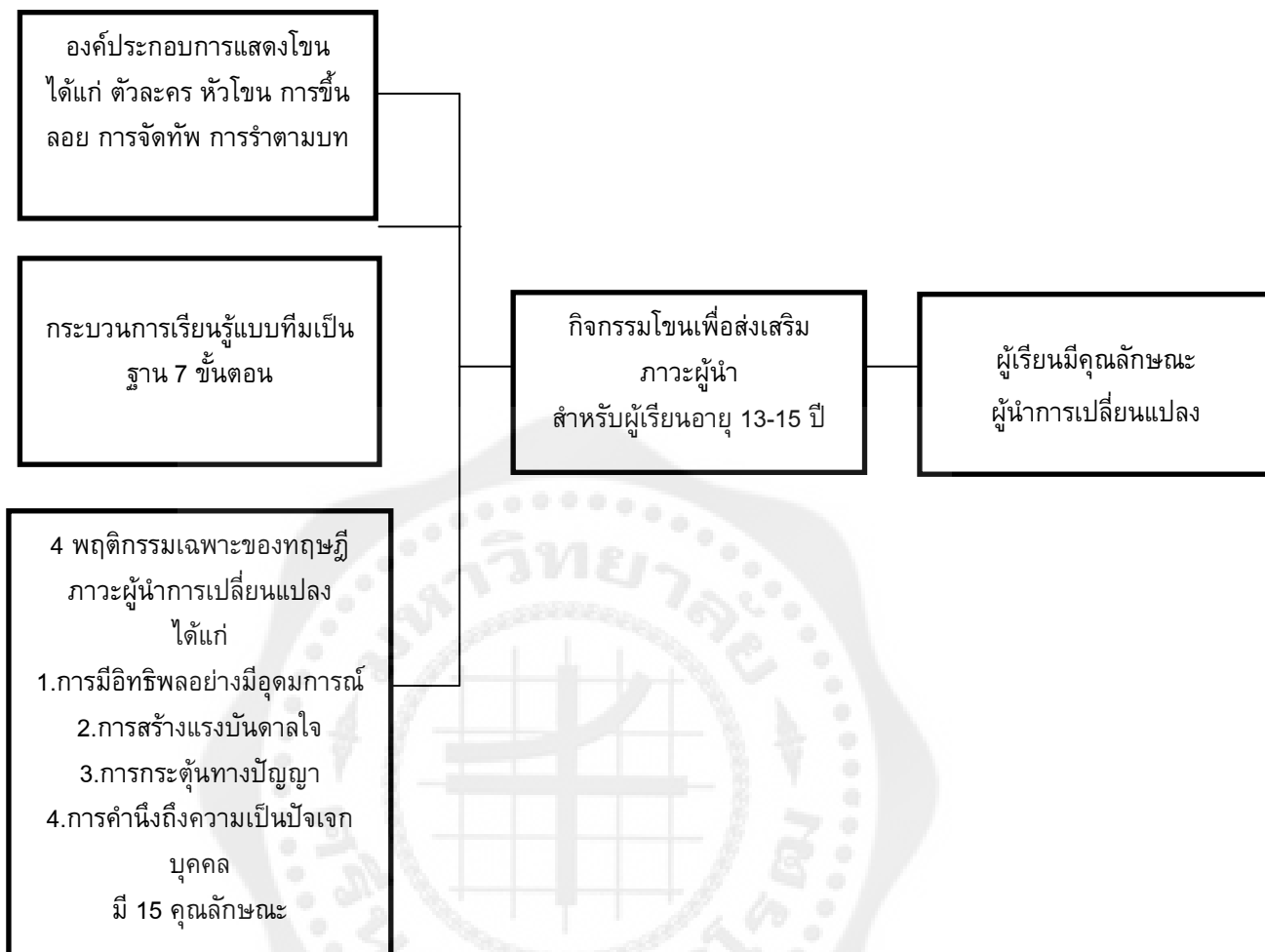
กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม อายุ 13–15 ปี ที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินภาวะผู้นำ จำนวน 20 คน จาก 102 คน โดยคัดจากนักเรียนที่ได้รับการยินยอมจากผู้ปกครองให้เข้าร่วมกิจกรรม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. กิจกรรมโซน หมายถึง กิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์ขึ้น เพื่อหาเกิดจากองค์ประกอบที่สำคัญของการแสดงโซนและทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐาน 7 ขั้นตอนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ มี 5 กิจกรรม ได้แก่ 1) รู้จักลักษณะผู้นำ 2) เปลี่ยนหัวโซน 3) ท้าทายใคร่นำ 4) รับฟังความต่างอย่างปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์ 5) กลวิธีออกคำสั่งและรับคำสั่ง เริ่มจากการสร้างความรู้เรื่องรามเกียรติ์สอดแทรกภาวะผู้นำ ไปจนถึงวิธีฝึกปฏิบัติทักษะการแสดงโซนเป็นทีม แบ่งผู้เรียนเป็น ตัวพระ ตัวยักษ์ และตัวลิง

2. ภาวะผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมเฉพาะของแบบสัส 4 ประการ ได้แก่ 1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 2) การสร้างแรงบันดาลใจ 3) การกระตุ้นทางปัญญา และ 4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้วิจัยวิเคราะห์เป็นคุณลักษณะบุคคลที่แสดงออกทั้งพฤติกรรมภายในและภายนอก ส่งผลให้บุคคลอื่นๆ ยอมรับและปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและเต็มความสามารถ ประกอบด้วย 15 คุณลักษณะ ดังนี้ 1) มีความรู้ 2) สามารถควบคุมสติอารมณ์ 3) มั่นใจในตนเอง 4) มั่นใจในผู้อื่นและร่วมเสี่ยงกับผู้อื่น 5) มีศีลธรรม 6) มีความตั้งใจและมุ่งมั่นต่อเป้าหมาย 7) นึกถึงความต้องการของผู้อื่น 8) มีความกระตือรือร้น 9) มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน 10) เสริมแรงเชิงบวกให้ผู้อื่น 11) รับฟังความเห็นจากผู้อื่น 12) ยินดีแก้ไขปัญหาร่วมกัน 13) กระตุ้นในผู้ตามแสดงความคิดเห็นและเหตุผล 14) ให้โอกาสผู้อื่น และ 15) ยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่น

กรอบแนวคิด

สมมติฐานในงานวิจัย

ผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำมีภาวะผู้นำเพิ่มขึ้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ การพัฒนากิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำโดยใช้เทคนิคการสอนแบบทีมเป็นฐาน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเสนอเป็นหัวข้อต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ
 - 1.1 ความหมายของภาวะผู้นำ
 - 1.2 วิวัฒนาการและแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ
 - 1.3 ทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูปของแบสส์
 - 1.4 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดภาวะผู้นำ
 - 1.5 การพัฒนาภาวะผู้นำ
 - 1.6 เทคนิคการฝึกอบรมในการพัฒนาภาวะผู้นำ
2. แนวคิดและรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน
 - 2.1 ความหมายของการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน
 - 2.2 ความสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน
 - 2.3 ขั้นตอนของการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน
3. การแสดงโขน
 - 3.1 ประวัติของโขน
 - 3.2 รูปแบบการแสดงโขน
 - 3.3 ประเภทของผู้แสดง
 - 3.4 แนวคิดและหลักในการฝึกหัดโขน
 - 3.5 ประโยชน์ที่ได้จากการเรียนโขน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำ
 - 4.2 งานวิจัยเกี่ยวกับโขน
 - 4.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน

1. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

1.1 ความหมายของภาวะผู้นำ

มักจะถือว่า “ผู้นำ” (Leaders) เป็นตัวบุคคลหรือกลุ่มบุคคล (Persons) ส่วน “ภาวะผู้นำ” (Leadership) นั้น เป็นสิ่งที่แสดงออกมาจากบุคคลที่เป็นผู้นำอย่างเป็นกระบวนการ ดังนั้น การจะเข้าใจความหมายของ “ผู้นำ” มักจะไม่เป็นปัญหามากนัก ทั้งนี้เพราะจะรู้ว่าใครเป็นผู้นำนั้น ก็มักจะพิจารณาจากตำแหน่งของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลดังกล่าว การทำความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำ นักวิชาการได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำเอาไว้ต่างๆ ดังนี้

รัตติกรณ์ จงวิศาล (2559: 14) ภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะ พฤติกรรม ความสามารถ หรือกระบวนการที่เป็นปฏิสัมพันธ์หรือเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคล ที่สามารถ มีอิทธิพลต่อผู้อื่น กลุ่มคน สามารถสร้างแรงบันดาลใจ สร้างความปรารถนา ทำให้เกิดความเชื่อถือศรัทธา การยอมรับ ความพยายาม การอุทิศตัว การใช้ความสามารถอย่างดีที่สุด และช่วยเพิ่มพลังอำนาจของผู้อื่น เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

ยุกัล (Yukl) (2010: 21) ได้กล่าวว่าภาวะผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลคนหนึ่ง ที่จะชักนำกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

แบสส์(Bass) (2008: 11) ได้กล่าวว่าภาวะผู้นำ หมายถึง ภาวะผู้นำเป็นการใช้อิทธิพลของผู้นำและผู้ตามเพื่อสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สะท้อนถึงวัตถุประสงค์ร่วมกัน

สรุปได้ว่าภาวะผู้นำหมายถึง “ กระบวนการที่ผู้นำใช้อิทธิพลและอำนาจที่มีของตนกระตุ้น ชี้นำให้บุคคลอื่นเกิดความเต็มใจแล้วกระตือรือร้นปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์การ หรือของกลุ่ม เมื่อเปรียบเทียบความหมายของคำว่าผู้นำกับภาวะผู้นำพบว่า มีความแตกต่างและคล้ายคลึงกันที่ผู้นำหมายถึงบุคคล ส่วนภาวะผู้นำหมายถึงการใช้กระบวนการของความสามารถของบุคคลที่ใช้อิทธิพลของตนในการชักชวน ชี้นำหรือชักจูงผู้อื่นให้ร่วมมือร่วมใจกับตนในการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง

1.2 วิวัฒนาการและแนวคิดของภาวะผู้นำ

สมัยโบราณมนุษย์มีความเชื่อว่า การเป็นผู้นำเป็นเรื่องของความสามารถที่เกิดขึ้นเฉพาะตระกูล หรือเฉพาะบุคคลและสืบทอดสายกันได้ บุคลิกและลักษณะของการเป็นผู้นำ เป็นสิ่งที่มีมาแต่กำเนิดและเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัว สามารถถ่ายทอดทางพันธุกรรมได้ ผู้ที่เกิดในตระกูลของผู้นำย่อมจะต้องมีลักษณะผู้นำด้วย แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำเริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย มีการศึกษาและรวบรวมทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ(จอมพงศ์ มงคลวนิช. 2555: 198) ซึ่งพิสิฐชัย กาญจนามัย(2555: ออนไลน์)แบ่งระยะการพัฒนา ดังนี้

- 1) ทฤษฎีคุณลักษณะภาวะผู้นำ (Trait Theories)
- 2) ทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำ (Behavioral Theories)
- 3) ทฤษฎีตามสถานการณ์ (Situational or Contingency Leadership Theories)

4) ทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership Theories)

1) ทฤษฎีคุณลักษณะภาวะผู้นำ (Trait Leadership Theories)

ระยะแรกของการศึกษาภาวะผู้นำเริ่มในปี ค.ศ. 1930- 1940 แนวคิดมาจากทฤษฎีมหาบุรุษ (Greatman Theory of Leadership) ของกรีกและโรมันโบราณ มีความเชื่อว่า ภาวะผู้นำเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือโดยกำเนิด (Born leader) ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้แต่สามารถพัฒนาขึ้นได้ ลักษณะผู้นำที่ดีและมีประสิทธิภาพสูงจะประกอบด้วย ความเฉลียวฉลาด มีบุคลิกภาพซึ่งแสดงถึงการเป็นผู้นำและต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถด้วย ตัวอย่างของผู้นำได้แก่ พระเจ้าโนโปเลียน ฮิตเลอร์ ฟอซบุรรมคำแห่งมหาราช สมเด็จพระนเรศวรมหาราช (ลำดวน เอี่ยมอาจ. 2558: 55) เป็นต้น

2) ทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำ (Behavioral Leadership Theories)

เป็นการพัฒนาในช่วงปี ค.ศ.1940 – 1960 แนวคิดหลักของทฤษฎี คือ ให้ความสำคัญในสิ่งที่ผู้นำปฏิบัติและชี้ให้เห็นว่าทั้งผู้นำและผู้ตามต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน นักทฤษฎี ได้แก่ Kurt Lewin, Rensis Likert, Blake and Mouton และ Douglas McGregor

1. Kurt Lewin's Studies Lewin แบ่งลักษณะผู้นำเป็น 3 แบบ คือ ผู้นำแบบอัตถนิยมหรืออัตตา ผู้นำแบบประชาธิปไตย ผู้นำแบบตามสบายหรือเสรีนิยม ลักษณะผู้นำแต่ละแบบจะสร้างบรรยากาศในการทำงานที่แตกต่างกัน ดังนั้นการเลือกใช้ลักษณะผู้นำแบบใดย่อมขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานการณ์ด้วย

Blake and Mouton's managerial Grid

Blake and Mouton กล่าวว่า ภาวะผู้นำที่ดีมีปัจจัย 2 อย่างคือ คน (People) และผลผลิต (Product) โดยกำหนดคุณภาพและลักษณะสัมพันธภาพของคนเป็น 1 – 9 และกำหนดผลผลิตเป็น 1 – 9 เหมือนกันทำให้สรุปว่าถ้าคนมีคุณภาพสูงจะส่งผลให้ผลผลิตมีปริมาณและคุณภาพสูง ชื่อของรูปแบบนี้คือ Nine-Nine Style (9, 9 style) ซึ่งจะแบ่งลักษณะเด่นชัดของผู้นำไว้ 5 แบบ คือ แบบมุ่งงานเป็นหลัก แบบมุ่งคนเป็นหลัก แบบมุ่งงานต่ำมุ่งคนต่ำ แบบทางสายกลาง และแบบทำงานเป็นทีม

McGregor's : Theory X and Theory Y

Douglas McGregor เป็นนักจิตสังคมชาวอเมริกา ซึ่งทฤษฎีนี้เกี่ยวข้องกับทฤษฎีแรงจูงใจ และทฤษฎีความต้องการขั้นพื้นฐานของมาสโลว์ ที่ว่ามีความต้องการพื้นฐานในตัวมนุษย์และจำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจ ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพจะต้องให้สิ่งที่ผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชาต้องการ จึงจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความศรัทธาและกระตือรือร้นช่วยกันปฏิบัติงานให้บรรลุจุดมุ่งหมาย (ลำดวน เอี่ยมอาจ.2558: 59)

3) ทฤษฎีตามสถานการณ์ (Situational or Contingency Leadership Theories)

เป็นทฤษฎีที่นำปัจจัยสิ่งแวดล้อมของผู้นำมาพิจารณาว่ามีความสำคัญต่อความสำเร็จของผู้บริหาร ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่อำนวยให้ ได้แก่

แนวคิดทฤษฎี 3 – D Management Style เรตดิน เพิ่มมิติประสิทธิผลเข้ากับมิติพฤติกรรมด้านงานและมิติพฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ เรตดินกล่าวว่าแบบภาวะผู้นำต่างๆอาจมีประสิทธิผล

หรือไม่ก็ได้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เรตดิน กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญในการระบุสถานการณ์มี 5 ประการ คือ เทคโนโลยี ปรัชญาองค์การ ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา และเรตดินได้เสนอแนะว่าองค์ประกอบทางสถานการณ์ที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสม ได้แก่ องค์ประกอบทางเทคโนโลยี องค์การและคน

Theory Z Organization William Ouchi เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีความคิดสร้างสรรค์และความดีอยู่ในตัว ควรเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการพัฒนางาน และมีการกระจายอำนาจไปสู่ส่วนล่าง (Decentralization) และพัฒนาถึงคุณภาพชีวิต ผู้นำเป็นเพียงผู้ที่คอยช่วยประสานงาน ร่วมคิดพัฒนาและใช้ทักษะในการอยู่ร่วมกัน

Life – Cycle Theories Hersey and Blanchard ได้เสนอทฤษฎีวงจรชีวิต โดยได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีเรตดินและยังยึดหลักการเดียวกัน คือ แบบภาวะผู้นำอาจมีประสิทธิภาพหรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ องค์ประกอบของภาวะผู้นำตามสถานการณ์ตามทฤษฎีของเฮอร์เชย์และบลันชาร์ด ประกอบด้วย ปริมาณการออกคำสั่ง คำแนะนำต่างๆหรือพฤติกรรมด้านงาน ปริมาณการสนับสนุนทางอารมณ์ สังคม หรือพฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ เฮอร์เชย์และบลันชาร์ด แบ่งภาวะผู้นำออกเป็น 4 แบบ คือ ผู้นำแบบบอกทุกอย่าง ผู้นำแบบขายความคิด ผู้นำแบบเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมและผู้นำแบบมอบหมายงานให้ทำ

Fiedler's Contingency Model of Leadership Effectiveness Fiedler กล่าวว่า ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องประกอบด้วยปัจจัย 3 ส่วน คือ 1.ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม บุคลิกภาพของผู้นำ มีส่วนสำคัญ ที่จะทำให้กลุ่มยอมรับ 2.โครงสร้างของงาน งานที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับโครงสร้างของงานอำนาจของผู้นำจะลดลง แต่ถ้างานใดต้องใช้ความคิด การวางแผน ผู้นำจะมีอำนาจมากขึ้น 3.อำนาจของผู้นำ ผู้นำที่ดีที่สุด คือ ผู้ที่เห็นงานสำคัญที่สุด แต่ถ้าผู้นำที่จะทำเช่นนี้ได้ผู้นำต้องมีอำนาจและอิทธิพลมาก แต่ถ้าผู้นำมีอิทธิพลหรืออำนาจไม่มากพอจะกลายเป็นผู้นำที่เห็นความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างผู้นำและผู้ตามมากกว่าเห็นความสำคัญของงาน ทฤษฎีของ Fiedler ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพหรือไม่มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ถ้าสัมพันธภาพของผู้นำและผู้ตามดี และมีโครงสร้างของงานชัดเจน ผู้นำจะสามารถควบคุมสถานการณ์ขององค์กรได้

4) ทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership Theories)

จากสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีวิธีที่จะทำให้ผู้บริหารประสบความสำเร็จสูงสุด คือ ผู้บริหารต้องเปลี่ยนแปลงตนเอง เบิร์นส์ (Burns) เสนอความเห็นว่าการแสดงความเป็นผู้นำยังเป็นปัญหาอยู่จนทุกวันนี้ เพราะบุคคลไม่มีความรู้เพียงพอในเรื่องกระบวนการของความเป็นผู้นำ เบิร์นส์ อธิบายความเข้าใจในธรรมชาติของความเป็นผู้นำว่าตั้งอยู่บนพื้นฐานของความแตกต่างระหว่างความเป็นผู้นำกับอำนาจที่มีส่วนสัมพันธ์กับผู้นำและผู้ตาม อำนาจจะเกิดขึ้นเมื่อผู้นำจัดการบริหารทรัพยากร โดยเข้าไปมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้ตามเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตนหวังไว้ ความเป็นผู้นำจะเกิดขึ้นเมื่อการบริหารจัดการทำให้เกิดแรงจูงใจ และ

นำมาซึ่งความพึงพอใจต่อผู้ตาม ความเป็นผู้นำถือว่าเป็นรูปแบบพิเศษของการใช้อำนาจ (Special form of power) (ลำตวน เอี่ยมอาจ.2558: 61)

เบิร์นส์(Burn)ได้เสนอทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership Theory) ซึ่งเบิร์นส์เชื่อว่าผู้บริหารควรมีลักษณะความเป็นผู้นำเชิงเป้าหมาย (Transactional Leadership) เป็นวิธีการที่ผู้บริหารจูงใจผู้ตามให้ปฏิบัติตามที่คาดหวังไว้ ด้วยการระบุข้อกำหนดงานอย่างชัดเจน และให้รางวัล เพื่อการแลกเปลี่ยนกับความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายของผู้ตาม ผู้บริหารจะใช้ความเป็นผู้นำดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ระยะเวลาหนึ่ง ที่ค่อนข้างสั้น ปัจจุบันแต่ละองค์กรมีการแข่งขันมากขึ้น เบิร์นส์ จึงได้เสนอวิธีการของความเป็นผู้นำแบบใหม่ที่สามารถจูงใจให้ผู้ตามปฏิบัติงานได้มากกว่าที่คาดหวังไว้ เรียกว่า ความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership Theory) การที่ผู้นำและผู้ตามช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อยกระดับขวัญและแรงจูงใจของแต่ละฝ่ายให้สูงขึ้น แนวคิดใหม่ของ เบิร์นส์ เชื่อว่า ความเป็นผู้นำเชิงเป้าหมายกับความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป เป็นรูปแบบที่แยกจากกันโดยเด็ดขาด และการแสดงความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพสำหรับสถานการณ์ปัจจุบัน คือ การแสดงพฤติกรรมความเป็นผู้นำในเชิงปฏิรูป เบิร์นส์ สรุปลักษณะผู้นำเป็น 3 แบบ (ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. 2557: 36)ได้แก่

1. ผู้นำการแลกเปลี่ยน (Transactional Leadership) ผู้นำที่ติดต่อกับผู้ตามโดยการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันและสิ่งแลกเปลี่ยนนั้นกลายเป็นประโยชน์ร่วมกัน ลักษณะนี้พบได้ในหน่วยงานทั่วไป เช่น ทำงานดีก็ได้เลื่อนขั้น ได้ค่าจ้างแรงงาน และในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรอาจมีข้อแลกเปลี่ยนกับคนในชุมชน เช่น ถ้าตนได้รับการเลือกตั้งจะสร้างถนนให้ เป็นต้น

2. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ผู้นำที่ตระหนักถึงความต้องการของผู้ตาม จึงพยายามให้ผู้ตามได้รับการตอบสนองสูงกว่าความต้องการจริง เน้นการพัฒนาผู้ตาม กระตุ้นและยกย่องซึ่งกันและกันจนเปลี่ยนผู้ตามเป็นผู้นำ และมีการเปลี่ยนต่อกันไป เรียกว่า Domino effect ต่อไปผู้นำการเปลี่ยนแปลงก็จะเปลี่ยนเป็นผู้นำจริยธรรม ตัวอย่างผู้นำลักษณะนี้ได้แก่ ผู้นำในชุมชน

3. ผู้นำจริยธรรม (Moral Leadership) ผู้นำที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ตาม ซึ่งผู้นำจะมีความสัมพันธ์หรือการติดต่อกับผู้ตามในด้านความต้องการ (Needs) ความปรารถนา (Aspirations) ค่านิยม (Values) และควรยึดจริยธรรมสูงสุด คือ ความเป็นธรรมและความยุติธรรมในสังคม ผู้นำลักษณะนี้มุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ตอบสนองความต้องการ ตัวอย่างผู้นำจริยธรรมที่สำคัญ คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระองค์ทรงเป็นนักวางแผนและมองการณ์ไกล นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลง เช่น โครงการอีสานเขียว โครงการน้ำพระทัยจากในหลวง โครงการแก้มลิง เป็นต้น

แบสส์ (Bass) (1985) พบว่าแนวคิดพฤติกรรมความเป็นผู้นำของเขาขัดแย้งกับแนวคิดของ เบิร์นส์ ซึ่ง แบสส์ พบว่า พฤติกรรมของผู้นำในการนำกลุ่มให้ปฏิบัติงานได้อย่างหนึ่งให้ได้ผลดียิ่งขึ้นหรือให้ได้ผลเกินความคาดหวัง ผู้นำจะต้องแสดงความเป็นผู้นำทั้ง 2 ลักษณะร่วมกัน คือ

ความเป็นผู้นำเชิงเป้าหมายและความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป โดยทิศทางการแสดงพฤติกรรมความเป็นผู้นำจะออกมาในสัดส่วนของความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูปหรือเชิงเป้าหมายมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับ

1. สิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กร ได้แก่ เศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงในสังคม วัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละท้องถิ่น
2. สิ่งแวดล้อมภายในองค์กร ได้แก่ งาน เพื่อนร่วมงานผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาและวัฒนธรรมองค์กร
3. คุณลักษณะส่วนตัวของผู้นำ ได้แก่ บุคลิกภาพ ความสามารถเฉพาะบุคคลและความสนใจของแต่ละบุคคล

ตามแนวคิดของเบสส์ ผู้นำสามารถทำให้ผู้ตามเกิดแรงดลใจในการทำงานและพยายามที่จะทำงานให้ได้มากกว่าที่คาดหวังไว้ ซึ่งความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป ประกอบด้วย

1. บุคลิกภาพที่น่านับถือ (Charisma)
2. การยอมรับความแตกต่างของบุคคล (Individualized consideration)
3. การกระตุ้นให้ใช้สติปัญญา (Intellectual stimulation)

1.3 ทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูปของเบสส์

ทฤษฎีของ Bass ได้ถูกพัฒนาเรื่อยมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1977 – 1999 Bass and Avolio (1993) และ Bass and Avolio (1994) ได้เสนอโมเดลภาวะผู้นำ Full Rang โดยใช้ผลวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำตามรูปแบบภาวะผู้นำที่เคยเสนอในปี ค.ศ. 1985 โมเดลนี้ประกอบด้วยภาวะผู้นำ 3 ระบบ คือ 1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational leadership) 2. ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (Transactional leadership) และ 3. ภาวะผู้นำแบบปล่อยตามสบาย (laissez-faire leadership) รัทธา จงวิศาลได้สรุปไว้มีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational leadership) เป็นกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงาน และผู้ตาม โดยเปลี่ยนแปลงความพยายาม และพัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงาน และผู้ตามให้ไปสู่ระดับที่สูงขึ้น ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในภารกิจ และวิสัยทัศน์ของทีม และขององค์การ จูงใจให้ผู้ร่วมงาน และผู้ตามมองให้ไกลเกินกว่าความสนใจของพวกเขาไปสู่ประโยชน์ของกลุ่ม องค์การหรือสังคม ซึ่งกระบวนการผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงาน และผู้ตามนี้จะกระทำโดยผ่านองค์ประกอบพฤติกรรมเฉพาะ 4 ประการ คือ

1.1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized influence) หมายถึง การที่ผู้นำประพฤติตัวเป็นแบบอย่าง หรือเป็นโมเดลสำหรับผู้ตาม ผู้นำจะเป็นที่ยกย่อง เคารพนับถือ ศรัทธา ไว้วางใจ และทำให้ผู้ตามเกิดความภาคภูมิใจเมื่อได้ร่วมงาน ผู้ตามจะพยายามประพฤติปฏิบัติเหมือนกับผู้นำ และต้องเลียนแบบผู้นำของเขา สิ่งที่ผู้นำต้องปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงคุณลักษณะนี้ คือ ผู้นำจะต้องคำนึงความต้องการของผู้อื่นเหนือความต้องการของตนเอง ผู้นำจะต้องร่วมเสี่ยงกับผู้ตาม ผู้นำจะมีความสม่ำเสมอมากกว่าการเอาแต่อารมณ์ สามารถควบคุมสติอารมณ์ได้ในสถานการณ์วิกฤต ผู้นำเป็นผู้ที่ไว้วางใจได้ว่าจะทำในสิ่งที่ถูกต้อง ผู้นำจะเป็นผู้ที่มีศีลธรรม และจริยธรรมสูง ผู้นำจะหลีกเลี่ยงที่จะใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน แต่จะประพฤติตนเพื่อให้เกิด

ประโยชน์แก่ผู้อื่น และเพื่อประโยชน์ของกลุ่ม ผู้นำจะแสดงให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาด ความมีสมรรถภาพ ความตั้งใจ การเชื่อมั่นในตนเอง ความแน่วแน่ในอุดมการณ์ ความเชื่อ และค่านิยมของเขา ผู้นำจะเสริมความภาคภูมิใจ ความจงรักภักดี และความมั่นใจของผู้ตาม และทำให้ผู้ตามมีความเป็นพวกเดียวกันกับผู้นำโดยอาศัยวิสัยทัศน์ และมีจุดประสงค์ร่วมกัน

1.2) การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration motivation) หมายถึง การที่ผู้นำจะประพฤติในทางที่จูงใจให้เกิดแรงบันดาลใจกับผู้ตาม โดยให้ความหมาย และท้าทายในเรื่องงานกับผู้ตาม ผู้นำจะกระตุ้นจิตวิญญาณของทีมให้มีชีวิตชีวา มีการแสดงออกซึ่งความกระตือรือร้น และการมองโลกในแง่ดี ผู้นำจะสร้าง และสื่อความต้องการที่ผู้นำต้องการอย่างชัดเจน ผู้นำจะแสดงการอุทิศตัวหรือความผูกพันต่อเป้าหมาย และวิสัยทัศน์ร่วมกัน ผู้นำจะแสดงความเชื่อมั่น และแสดงให้เห็นความตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าจะสามารถบรรลุเป้าหมายได้ ผู้นำจะช่วยให้ผู้ตามมองข้ามผลประโยชน์ของตน เพื่อวิสัยทัศน์ และภารกิจขององค์กร ผู้นำจะช่วยให้ผู้ตามพัฒนาความผูกพันของตนต่อเป้าหมายระยะยาว และบ่อยครั้งพบว่า การสร้างแรงบันดาลใจนี้เกิดขึ้น โดยผ่านการคำนึงถึงความ เป็นปัจเจกบุคคล และการกระตุ้นทางปัญญา โดยการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ทำให้ผู้ตาม รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า และกระตุ้นให้พวกเขาสามารถจัดการกับปัญหาที่ตนเองเผชิญได้ ส่วนการกระตุ้นทางปัญญาช่วยให้ผู้ตามจัดการกับอุปสรรคของตนเอง และเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

1.3) การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual stimulation) หมายถึง ผู้นำมีการกระตุ้นผู้ตามให้ตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน ทำให้ผู้ตามมีความต้องการหาแนวทางใหม่ ๆ มาแก้ปัญหาในหน่วยงาน เพื่อหาข้อสรุปใหม่ที่ดีกว่าเดิม เพื่อทำให้เกิดสิ่งใหม่ และสร้างสรรค์ โดยการตั้งสมมติฐาน การเปลี่ยนกรอบ การมองปัญหา และการเผชิญกับสถานการณ์เก่า ๆ ด้วยวิธีทางแบบใหม่ ๆ มีการจูงใจ และสนับสนุนความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ในการพิจารณาปัญหา และการหาคำตอบของปัญหา มีการให้กำลังใจผู้ตามให้พยายามหาทางแก้ปัญหาด้วยวิธีใหม่ ๆ ผู้นำมีการกระตุ้นให้ผู้ตามแสดงความคิด และเหตุผล และไม่วิจารณ์ความคิดของผู้ตาม แม้ว่ามันจะแตกต่างไปจากความคิดของผู้นำ ผู้นำทำให้ผู้ตามรู้สึกว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ท้าทาย และเป็นโอกาสที่ดีที่จะแก้ปัญหาาร่วมกัน โดยผู้นำจะสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ตามว่า ปัญหาทุกอย่างต้องมีวิธีแก้ไข แม้บางปัญหาจะมีอุปสรรคมากมาย ผู้นำจะพิสูจน์ให้เห็นว่าสามารถเอาชนะอุปสรรคทุกอย่างได้ จากความร่วมมือร่วมใจในการแก้ปัญหาของผู้ร่วมงานทุกคน ผู้ตามจะได้รับการกระตุ้นให้ตั้งคำถามต่อค่านิยมของตนเอง ความเชื่อมั่น และประเพณี การกระตุ้นทางปัญญา เป็นส่วนที่สำคัญของการพัฒนาความสามารถของผู้ตามในการที่จะตระหนัก เข้าใจ และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

1.4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized consideration) ผู้นำจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้ตามในฐานะเป็นผู้นำให้การดูแลเอาใจใส่ผู้ตามเป็นรายบุคคล และทำให้ผู้ตามรู้สึกมีคุณค่า และมีความสำคัญ ผู้นำจะเป็นโค้ชและเป็นพี่ปรึกษาของผู้ตามแต่ละคน เพื่อการพัฒนาผู้ตาม ผู้นำจะเอาใจใส่เป็นพิเศษในความต้องการของผู้ตาม เพื่อความสัมฤทธิ์ และเติบโตของผู้ตามแต่ละคน ผู้นำจะพัฒนาศักยภาพของผู้ตาม และเพื่อนร่วมงานให้สูงขึ้น นอกจากนี้ ผู้นำจะมีการปฏิบัติต่อผู้ตามโดยการให้โอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ สร้างบรรยากาศของการให้การ

สนับสนุน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความจำเป็น และความต้องการ การประพฤติของผู้นำแสดงให้เห็นว่า ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้นำมีการส่งเสริมการสื่อสารสองทาง และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ตามเป็นการส่วนตัว ผู้นำสนใจในความกังวลของแต่ละบุคคล เห็นผู้ตามเป็นบุคคลมากกว่าเป็นพนักงานหรือเป็นเพียงปัจจัยการผลิต ผู้นำจะมีการฟังอย่างมีประสิทธิภาพ มีการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ผู้นำจะมอบงานเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้ตาม เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้ใช้ความสามารถพิเศษอย่างเต็มที่ และเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทายความสามารถ ผู้นำจะดูแลผู้ตามว่าต้องการคำแนะนำ การสนับสนุน และการช่วยให้ก้าวหน้าในการทำงานที่รับผิดชอบอยู่ โดยผู้ตามจะไม่รู้สึกรู้ว่าเขากำลังถูกตรวจสอบ

2. ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (Transactional leadership) เป็นกระบวนการที่ผู้นำให้รางวัลหรือลงโทษผู้ตาม ขึ้นอยู่กับผลการปฏิบัติงานของผู้ตาม ผู้นำใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนเสริมแรงตามสถานการณ์ จูงใจผู้ตามให้ปฏิบัติงาน และช่วยให้ผู้ตามบรรลุเป้าหมาย โดยผู้นำจะระบุบทบาท และข้อกำหนดงานที่ชัดเจน ทำให้ผู้ตามมีความเชื่อมั่นที่จะปฏิบัติงาน และเห็นคุณค่าของผลลัพธ์ ซึ่งผู้นำจะต้องรู้ถึงสิ่งที่คุณตามจะต้องปฏิบัติเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ ผู้นำจูงใจโดยเชื่อมโยงความต้องการ และรางวัลกับความสำเร็จตามเป้าหมาย รางวัลส่วนใหญ่เป็นรางวัลภายนอก โดยผู้นำจะต้องรับรู้ความต้องการของผู้ตาม ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนประกอบด้วย

2.1) การให้รางวัลตามสถานการณ์ (Contingent reward) ผู้นำจะทำให้ผู้ตามเข้าใจชัดเจนว่า ต้องการให้ผู้ตามทำอะไร หรือคาดหวังอะไรจากผู้ตาม และจากนั้นจะจัดการแลกเปลี่ยนรางวัลในรูปของคำยกย่องชมเชย ประกาศความดีความชอบ ให้โบนัส เมื่อผู้ตามสามารถบรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวัง ผู้นำแบบนี้มักจูงใจโดยให้รางวัลเป็นการตอบแทน และมักจูงใจด้วยแรงจูงใจขั้นพื้นฐานหรือแรงจูงใจภายนอก

2.2) การบริหารแบบข้อยกเว้น (Management-by-exception) เป็นการบริหารงานที่ปล่อยให้ไปไปตามสภาพเดิม (status quo) ผู้นำไม่พยายามเข้าไปยุ่งเกี่ยว จะเข้าไปแทรกก็ต่อเมื่อมีอะไรเกิดผิดพลาดขึ้น หรือการทำงานต่ำกว่ามาตรฐาน การเสริมแรงมักจะเป็นทางลบ คือ ตำหนิให้ข้อมูลย้อนกลับทางลบ การบริหารแบบข้อยกเว้น แบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ

2.2.1) การบริหารแบบข้อยกเว้นเชิงรุก (Active management-by-exception) เป็นการบริหารงานที่เกี่ยวข้องปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตามในเรื่องการแลกเปลี่ยน ชนิดกันไว้ดีกว่าแก้ ผู้นำเชิงรุกจะเน้นการให้รางวัลเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานได้สำเร็จตามที่คาดหวัง ดังนั้นภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนเชิงรุก จึงประกอบไปด้วยการแสวงหาข้อมูลที่จะช่วยให้ผู้นำทราบความต้องการของผู้ตาม และช่วยให้ผู้ตามทราบว่าต้องทำอะไร ต้องแสดงบทบาทอย่างไร จึงจะทำงานได้สำเร็จ แรงจูงใจของผู้ตามจะสูงขึ้นถ้ามีความสอดคล้องระหว่างความต้องการของผู้ตามกับรางวัลหรือผลตอบแทนที่ผู้ตามปรารถนา

2.2.2) การบริหารแบบวางเฉยเชิงรับ (Passive management-by-exception) เป็นการบริหารงานโดยใช้วิธีการทำงานแบบเดิม และพยายามรักษาสถานภาพเดิม (status quo) ตราบเท่าที่วิธีการทำงานแบบเก่ายังใช้ได้ผล ถ้ามีอะไรผิดพลาดหรือมีสิ่งผิดปกติเกิดขึ้น ผู้นำที่บริหารโดยการวางเฉยจะเข้าไปแก้ไข

3. ภาวะผู้นำแบบปล่อยตามสบาย (Laissez-faire leadership) เป็นกระบวนการที่ผู้นำไม่มีความพยายาม ขาดความรับผิดชอบ ไม่มีการตัดสินใจ ขาดการมีส่วนร่วม เมื่อผู้ตามต้องการผู้นำ ผู้นำจะไม่อยู่ ไม่มีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับภารกิจขององค์กร ไม่มีความชัดเจนในเป้าหมาย (รัตติภรณ์ จงวิศาล. 2559: 245-257)

สรุปจากการศึกษาแนวคิดภาวะผู้นำทั้ง 4 กลุ่มจะเห็นถึงวิวัฒนาการองค์ความรู้ที่ต่อยอดแสดงให้เห็นถึงความสำคัญขององค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสำคัญกับทักษะการทำงานในปัจจุบันเป็นอย่างมากที่ต้องการ การร่วมกันคิดและดำเนินกิจการร่วมกันทุกฝ่าย ผู้นำจะมีลักษณะของการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความคิดมีการกระจายอำนาจหน้าที่ตลอดถึงการวางเป้าหมายร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมุ่งสู่อนาคตก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นทักษะที่มีความเหมาะสมในโลกยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก การผลิตบุคลากรให้มีทักษะดังกล่าว จะทำให้เกิดการพัฒนาประเทศชาติเทียบเท่ากับนานาประเทศได้ โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาควรให้ความสำคัญในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำมากขึ้น ผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มจะสามารถทำหน้าที่ผู้นำได้ดีเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของภาวะผู้นำว่าเหมาะสมกับสถานการณ์เพียงใด จากทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สามารถสรุปลักษณะของภาวะผู้นำได้เป็นตารางดังนี้

ตาราง 1 ตารางวิเคราะห์คุณลักษณะของภาวะผู้นำ

พฤติกรรมเฉพาะจากทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	
พฤติกรรมเฉพาะ 4 ประการ	ตัวบ่งชี้พฤติกรรม
1.การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (idealized influence)	มีความรู้
	สามารถควบคุมสติอารมณ์
	มั่นใจในตนเอง
	มั่นใจในผู้อื่นและร่วมเสี่ยงกับผู้อื่น
	มีศีลธรรม
	มีความตั้งใจและมุ่งมั่นต่อเป้าหมาย**
2.การสร้างแรงบันดาลใจ (inspiration motivation)	นึกถึงความต้องการของผู้อื่น**
	มีความกระตือรือร้น
	มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน
	มีความตั้งใจและมุ่งมั่นต่อเป้าหมาย**

ตาราง 1 (ต่อ)

พฤติกรรมเฉพาะจากทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	
3.การกระตุ้นทางปัญญา (intellectual stimulation)	เสริมแรงเชิงบวกให้ผู้อื่น รับฟังความเห็นจากผู้อื่น ยินดีแก้ไขปัญหาร่วมกัน กระตุ้นในผู้ตามแสดงความคิดเห็นและ เหตุผล
4.การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (individualized consideration)	ให้โอกาสผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่น นึกถึงความต้องการของผู้อื่น**

หมายเหตุ พฤติกรรมที่มีเครื่องหมาย “ ** ” คือพฤติกรรมที่พบในประเด็นอื่น

1.4 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำนั้นมีปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบหลัก 3 ปัจจัยอันได้แก่

1. ผู้นำ (Leader) หมายถึงตัวบุคคลที่นำกลุ่ม มีบุคลิกอุปนิสัย ลักษณะอย่างไร
2. ผู้ตาม (Followers) หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่รับอิทธิพลจากผู้นำ
3. สถานการณ์ (Situation) หมายถึง เหตุการณ์และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ปัจจัยทั้ง 3 ประการข้างต้นนี้จะมีผลต่อรูปแบบของภาวะผู้นำที่แสดงออกมาเป็นที่ทราบกันแล้วว่าภาวะผู้นำจะเกิดขึ้น เมื่อบุคคลสร้างอิทธิพลอันมีผลการกระทำหรือพฤติกรรม ความคิดจิตใจ ความรู้สึกทำให้บุคคลเกิดพฤติกรรมไปในทางที่ผู้นำประสงค์ การสร้างอิทธิพลนั้นอาจออกมาได้ในหลายรูปแบบ อาทิ การข่มขู่ บังคับการจูงใจ การโน้มน้าวจิตใจ เป็นต้น แต่จากการศึกษาพบว่าการให้อิทธิพลในทางลบ เช่นการบังคับนั้นไม่ก่อให้เกิดผลดีในระยะยาว เพราะการบังคับข่มขู่เป็นการสร้างความกลัวและความกดดันในการทำงาน อันจะก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงานได้ นอกจากนี้ ผู้นำต้องสามารถชักจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชากล้าแสดงออก กล้าเสี่ยงอย่างมีเหตุผล ไม่กลัวในผลที่จะเกิดขึ้นเพราะหากกลัวหรือคิดแต่เพียงว่าจะเกิดผลเสีย จึงไม่กล้าทำการใด ๆ ผลงานก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้เลยผู้นำต้องพยายามเสริมสร้างบรรยากาศแห่งการสร้างสรรค์การมีความคิดริเริ่มสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ เพราะปัญหาหนึ่ง ๆ นั้นมิใช่มีทางแก้ไขเพียงทางเดียว หากแต่มีหลายวิธีที่จะแก้ไข ซึ่งต้องอาศัยการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ค้นหาวิธีที่ดีที่สุด

ในส่วนของผู้ตาม (Followers) ผู้นำต้องแสวงหาความเชื่อถือไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ผู้นำต้องไว้วางใจผู้ตามโดยการให้อำนาจบางส่วนในการดำเนินงานในการตัดสินใจและที่สำคัญคือตัวผู้นำต้องมีความตั้งใจจริงที่จะทำงาน และรู้ให้มากกว่าสมาชิกในกลุ่มหรือผู้ตาม สามารถให้แนวทางและแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ให้ผู้ตามหรือสมาชิกในกลุ่มได้

ด้วยความสามารถดังกล่าวจะช่วยสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ตามในการที่จะปฏิบัติตามยกตัวอย่าง เช่น ผู้จัดการท่านหนึ่งเมื่อได้รับตำแหน่งใหม่ ๆ ผู้ใต้บังคับบัญชามีความสงสัยในความสามารถว่าสามารถเข้าใจและให้คำปรึกษาแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้หรือไม่เพราะผู้จัดการใหม่ท่านนี้มาจากธุรกิจที่แตกต่างกันและไม่มีความรู้พื้นฐานในงานด้านนี้เลย แต่หลังจากที่ท่านผู้จัดการได้ใช้เวลาศึกษาเรียนรู้งานและสามารถให้คำปรึกษาคำแนะนำที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ ผู้จัดการท่านนี้ก็เป็นที่ยอมรับและได้รับความเชื่อถือความเชื่อมั่นจากผู้ใต้บังคับบัญชาและทำงานร่วมกันได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

1.5 การพัฒนาผู้นำเป็นการเพิ่มความสามารถของบุคคลให้มีประสิทธิผลทางด้านบทบาทและกระบวนการของภาวะผู้นำซึ่งบทบาทและกระบวนการของภาวะผู้นำเป็นการอำนวยความสะดวกในการกำหนดทิศทางการปรับทิศทางหรือการทำให้คนหรือทีมงานทำงานสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กรและช่วยรักษาความผูกพันของคนกลุ่มในที่ทำงาน จึงมีการออกแบบการฝึกอบรมที่มีประสิทธิผลแรงสภาพแวดล้อมภายในองค์กรอย่างมากผู้นำต้องเผชิญหน้ากับสิ่งท้าทายใหม่ใหม่จำนวนมากดังนั้นในการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคปัจจุบันต้องมีหลากหลายวิธีเช่นการฝึกอบรมอย่างเป็นทางการการพัฒนาโดยใช้กิจกรรมต่างๆรวมถึงกิจกรรมที่ช่วยในการพัฒนาตนเองและการพัฒนาภาวะผู้นำจะมีประสิทธิผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับสภาพเงื่อนไขต่างๆขององค์กรที่ช่วยสนับสนุนด้วยเช่น การได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังจากผู้บริหารระดับสูงระบบการให้รางวัลวัฒนธรรมและค่านิยมในองค์กรที่ช่วยกระตุ้นการพัฒนาทักษะและพัฒนาสมรรถภาพภาวะผู้นำสำหรับโปรแกรมการฝึกอบรมภาวะผู้นำที่มีใช้กันอย่างกว้างขวางในปัจจุบันเช่นการส่งผู้บริหารไปสัมมนาหรืออบรมเชิงปฏิบัติการภายนอกโปรแกรมการฝึกอบรมส่วนใหญ่ออกแบบมาเพื่อพัฒนาทักษะและพฤติกรรมและใช้สำหรับพัฒนาผู้บริหารระดับต้นและผู้บริหารระดับกลางมากกว่าเพื่อผู้บริหารระดับสูงและมีโปรแกรมฝึกอบรมจำนวนมาก ที่พัฒนาพื้นฐานมาจากการประยุกต์ทฤษฎีภาวะผู้นำมาใช้โดยเฉพาะ

การออกแบบการฝึกอบรมที่มีประสิทธิผลขึ้นอยู่กับวิธีการออกแบบการฝึกอบรมซึ่งควรเข้าใจทฤษฎีการเรียนรู้วัตถุประสงค์เฉพาะของการเรียนรู้บุคลิกลักษณะของผู้เรียนและพิจารณาถึงการนำไปปฏิบัติได้จริงการฝึกอบรมภาวะผู้นำมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จหากมีการออกแบบและมีการนำไปใช้อย่างสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะกับกระบวนการเรียนรู้และเทคนิคการฝึกอบรมที่เหมาะสม ซึ่งยูกัล (Yukl, 2010: 425-427) ได้สรุปกุญแจสำคัญที่ทำให้การฝึกอบรมประสบความสำเร็จมีดังนี้

1. วัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจนโดยมีการอธิบายถึงพฤติกรรมทักษะหรือความรู้ที่คาดหวังว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะได้รับหลังจากการฝึกอบรมซึ่งจะช่วยให้เป้าหมายของการฝึกอบรมมีความชัดเจน ดังนั้นเริ่มต้นของโปรแกรมการฝึกอบรมผู้ให้การฝึกอบรมควรระบุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้ชัดเจนและอธิบายว่าการฝึกอบรมจะช่วยพัฒนาภาวะผู้นำของแต่ละบุคคลให้เกิดประสิทธิผลได้อย่างไร

2. เนื้อหาการฝึกอบรมมีความหมายหรือมีความสำคัญมีความชัดเจนเนื้อหาของการฝึกอบรมควรชัดเจนและมีความสำคัญควรมีเรียงลำดับความรู้ที่เหมาะสมและให้ความสนใจกับสิ่งที่มีความสำคัญมีการจัดระบบจัดเรียง เนื้อหาที่สอดคล้องกันมีการแสดงแผนภาพการเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างและมีการแสดงตัวแบบหรือตัวอย่างที่ดีโดยการแสดงตัวแบบและทฤษฎีควรทำให้ง่ายต่อการจดจำและสอดคล้องกับชีวิตจริง

3. มีการเรียงลำดับเนื้อหาอย่างเหมาะสม กิจกรรมการฝึกอบรมควรมีการจัดการและเรียงลำดับให้มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ เช่น มีการเรียนรู้หลักการพื้นฐานลักษณะกฎเกณฑ์กระบวนการก่อนลงมือปฏิบัติการฝึกอบรมควรเริ่มต้นจากเนื้อหาที่ง่ายไปสู่เนื้อหาที่มีความซับซ้อนขึ้นเนื้อหาที่ซับซ้อน ควรมีการแบ่งเนื้อหาออกเป็นส่วนส่วนเพื่อให้ง่ายต่อการเรียนรู้ควรมีเวลาหยุดพัก ที่เหมาะสมระหว่างการฝึกอบรมมีการทบทวนบทเรียนหรือมีการฝึกปฏิบัติและมีระยะพักเพื่อช่วยลดความเหนื่อยล้าระหว่างการฝึกอบรมที่มีระยะเวลายาวนาน

4. มีการผสมผสานวิธีการฝึกอบรมที่เหมาะสม วิธีการฝึกอบรมควรจะช่วยพัฒนาทักษะของผู้เข้ารับการอบรมรวมถึงแรงจูงใจความสามารถในการเข้าใจและจดจำข้อมูลที่ซับซ้อนได้วิธีการควรจะมีที่เหมาะสมกับความรู้ทักษะทัศนคติหรือพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมตัวอย่าง เช่น วิธีการฝึกอบรมที่ดีควรมีการสาธิตขั้นตอนที่เหมาะสมมากกว่าการบรรยายในสิ่งที่เป็นามธรรมวิธีการควรจะมีเหมาะสมกับการกำหนดสภาพเงื่อนไขการฝึกอบรมบรรยายเกินกว่า 30 นาทีขึ้นไปอาจทำให้ผู้เข้ารับการอบรมไม่มีสมาธิและหมดความสนใจซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ด้วยการเปิดโอกาสให้มีการอภิปรายและฝึกปฏิบัติแทน

5. เปิดโอกาสให้มีการฝึกปฏิบัติเชิงปฏิบัติการ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมควรมีการฝึกปฏิบัติทักษะต่าง ๆ เช่นฝึกแสดงพฤติกรรมการทบทวนพิจารณาต่อข้อมูลจากความทรงจำการประยุกต์หลักการในการนำไปใช้ปฏิบัติงานจริงผู้เข้ารับการอบรมควรสามารถจดจำหลักการพื้นฐานได้อย่างแม่นยำและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในสถานการณ์ที่มีความหลากหลาย การฝึกปฏิบัติควรเกิดขึ้นทั้งในระหว่างการฝึกอบรมและระยะสั้นหลังจากฝึกอบรมและกลับไปในสถานการณ์ทำงานจริงนอกจากนั้นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรมเป็นทีมควรมีการฝึกปฏิบัติภายใต้เงินไขที่ใกล้เคียงกับการทำงานจริง

6. การให้ข้อมูลย้อนกลับในเวลาที่เหมาะสมและตรงประเด็น ผู้เข้ารับการฝึกอบรมควรได้รับข้อมูลย้อนกลับจากหลายแหล่งและควรมีความถูกต้องในเวลาที่เหมาะสมและสร้างสรรค์ การเรียนรู้งานที่ต้องมีการวิเคราะห์กระบวนการสามารถทำได้โดยช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมติดตามความก้าวหน้าของพวกเขาและประเมินจากสิ่งที่พวกเขาไม่รู้ข้อมูลย้อนกลับอาจจะมีคุณค่าหรือมี

ประโยชน์น้อย ถ้าผู้ให้การฝึกอบรมนำไปใช้อย่างไม่เหมาะสมกับโมเดลในการฝึกอบรมและจะไม่ช่วยในการพัฒนาให้ดีขึ้นกระบวนการเรียนรู้จะเกิดได้โดยการแสดงให้เห็นให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้ว่าจะค้นหาและใช้ข้อมูลย้อนกลับที่เกี่ยวข้องนั้นอย่างไรโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์ในการทำงานของพวกเขาการวินิจฉัยข้อคำถามกระบวนการวิเคราะห์และการรายงานเกี่ยวกับความหมายของรูปแบบต่างๆผลการวิเคราะห์และการแปลข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับผลงานในการปฏิบัติ

7. การเพิ่มความมั่นใจในตนเองของผู้เข้าฝึกอบรม กระบวนการฝึกอบรมควรช่วยเพิ่มการรับรู้ความสามารถของตน และช่วยเพิ่มความคาดหวังที่ว่ากระบวนการฝึกอบรมจะประสบความสำเร็จ ผู้ให้การฝึกอบรมควรสื่อสารความคาดหวังที่ต้องการให้สำเร็จมีความอดทนและมีการให้การสนับสนุนผู้เข้ารับการฝึกอบรมผู้เข้ารับการฝึกอบรมควรได้รับโอกาสที่จะประสบความสำเร็จและมีประสบการณ์ที่ก้าวหน้าในการเรียนรู้เนื้อหาหลักหรือทักษะต่างๆ เช่น การฝึกอบรมควรเริ่มจากพฤติกรรมง่ายๆ แล้วค่อยนำไปสู่บริการที่มีความซับซ้อนขึ้นจะช่วยผู้อบรมมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้นควรมีการกล่าวยกย่องชมเชยและให้การสนับสนุนในเวลาที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความมั่นใจในตนเอง

8. มีกิจกรรมติดตามผลที่เหมาะสมในหลักสูตรการฝึกอบรมระยะสั้นที่จำกัดด้วยโอกาสที่จะฝึกปฏิบัติและการให้ข้อมูลย้อนกลับ การเรียนรู้ทักษะที่ซับซ้อนยากที่จะเรียนรู้สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ด้วยกิจกรรมการติดตามผลที่เหมาะสมแนวทางหนึ่งที่มีประโยชน์คือ การมีระยะเวลาดูตามผลที่เหมาะสมหลังจากโปรแกรมการฝึกอบรมเสร็จสิ้น อาจจะมีการพบปะกันหรือการประชุมเพื่อทบทวนความก้าวหน้าในการประยุกต์ใช้ทักษะ การอภิปรายถึงความสำเร็จอีกแนวทางหนึ่งที่มีประโยชน์คือให้ผู้เข้าร่วมฝึกอบรมเสนอโครงการบางอย่างที่เขาจะต้องใช้ทักษะที่ได้เรียนรู้จากการฝึกอบรมมาประยุกต์ใช้นอกเหนือจากนั้นกิจกรรมการติดตามผลยังอาจจะรวมถึงการจัดหลักสูตรอบรมสั้นๆเพื่อกระตุ้นหรือทบทวนบทเรียนหรือหลักสูตรการสอนงานแต่ละบุคคลเพิ่มเติมเป็นช่วงๆด้วย

1.6 เทคนิคการฝึกอบรมในการพัฒนาภาวะผู้นำ เป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ทักษะและเจตคติให้แก่ผู้รับการอบรมเพื่อให้ผู้รับการอบรมได้เรียนรู้มากที่สุดในเวลาที่กำหนดช่วยกระตุ้นให้ผู้อบรมเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้มากขึ้น ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายกระตือรือร้นและช่วยให้ได้รับการอบรมได้ประสบการณ์จริงหรือได้รับประสบการณ์เรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการ ซึ่งยูคิได้บอกเทคนิคไว้ 7 ประการ (Yuki อ้างอิงจาก รัตติกรณ ังวิศาล.2559: 467- 469) มีดังนี้

1. การบรรยายเป็นเทคนิควิธีในการถ่ายทอดความรู้ข้อมูลข้อเท็จจริง โดยวิทยากรเป็นการสื่อสารทางเดียวจากวิทยากรสู่ผู้รับการอบรมมีข้อดีคือสามารถถ่ายทอดสาระข้อมูลต่างๆ ให้แก่ผู้รับการอบรมได้จำนวนมากในระยะเวลาอันรวดเร็วประหยัดเวลาและทรัพยากร

2. การอภิปรายกลุ่มเป็นการแบ่งผู้รับการอบรมเป็นกลุ่มย่อย ย่อยตั้งแต่จำนวนสี่ถึงหกคนและให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือประสบการณ์ซึ่งกันและกันเพื่อหาข้อสรุปหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นใดประเด็นหนึ่งมีข้อดี คือ เป็นวิธีการที่สามารถรวบรวมความคิดและประสบการณ์จากบุคคลหลายฝ่ายซึ่งจะนำไปสู่การได้ข้อสรุปหรือข้อเสนอแนะ

ที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาและเปิดโอกาสให้ผู้รับการอบรมได้แสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างเสรีและมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

3. การระดมสมองเป็นการประชุมกลุ่มซึ่งเปิดโอกาสและกระตุ้นให้สมาชิกทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี โดยไม่มีข้อจำกัดและการวิพากษ์วิจารณ์หรือตัดสินคุณค่าใดใด เพื่อให้ได้ความคิดที่หลากหลายและมีปริมาณมากที่สุดพอดีเป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับการระดมความคิดเห็นหรือหาหนทางในการแก้ไขปัญหาโดยทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกันและเป็นการฝึกให้ผู้รับการฝึกอบรมรู้จักการรับฟังความเห็นซึ่งกันและกัน โดยปราศจากการตัดสินหรือวิพากษ์วิจารณ์

4. กรณีศึกษา เป็นการกำหนดหรือการบรรยายถึงสถานการณ์ในรูปของงานเขียน การบันทึกเสียงหรือวีดิทัศน์เพื่อให้ผู้รับการฝึกอบรมศึกษาและอภิปรายภายใต้การแนะนำของผู้ให้การอบรม โดยสนับสนุนให้ผู้รับการอบรมได้มีส่วนร่วมในการฝึกอบรมสอนทักษะการวิเคราะห์ปัญหา แสดงให้เห็นว่าเนื้อหาสาระของการฝึกอบรมมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การทำงานจริงอย่างไร มีข้อดี คือ ผู้รับการอบรมได้มีโอกาสฝึกฝนความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาซึ่งมีความใกล้เคียงกับความเป็นจริงได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

5. การแสดงบทบาทสมมติ เป็นกิจกรรมซึ่งกำหนดให้ผู้รับการอบรมแสดงบทบาทตามสถานการณ์ที่ได้กำหนดไว้หรือสร้างขึ้นจากนั้นมีการอภิปรายและการวิเคราะห์เพื่อพัฒนามีสิ่งใดเกิดขึ้นบ้างและเพราะอะไรโดยสนับสนุนให้ผู้รับการอบรมได้ฝึกปฏิบัติทักษะต่าง ๆ และมีความเชื่อมั่นในการจัดการกับสถานการณ์จริงมีข้อดีคือผู้รับการอบรมได้เรียนรู้ด้วยการทดลองปฏิบัติจริงและทำให้ผู้รับการอบรมได้เห็นแนวทางการปฏิบัติและเกิดความมั่นใจในตนเองมากขึ้น

6. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เป็นกระบวนการที่ใช้กลุ่มในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกันหรือแก้ไขปัญหาเพื่อการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากการกระทำหรือจากประสบการณ์ผู้รับการอบรมจะเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง ผู้ให้การอบรมจะพยายามให้ผู้รับการอบรมเกิดการเรียนรู้แจ้งเห็นจริงเกิดการตั้งใจกิจกรรมจะมุ่งเน้นการเรียนรู้จากการกระทำทำให้เกิดผลทางจิตใจเช่นสร้างความรู้สึกความสะเทือนใจ โดยการใช้วิธีวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้เรียนให้การติชมให้ผู้รับการอบรมมีการคิดพิจารณาไปต่องและเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

7. การฝึกปฏิบัติเป็นการนำทฤษฎีหรือแนวคิดตามที่ได้เรียนรู้มาทดลองปฏิบัติในตอนท้ายของการฝึกอบรม ภายใต้การดูแลของผู้ให้การอบรมผู้ให้การอบรมจะเป็นผู้เตรียมกิจกรรมหรือสิ่งที่จะให้ปฏิบัติไว้ล่วงหน้าหลังจากการฝึกอบรมทางทฤษฎีมาแล้วอาจจะมีการสาธิตหรือกระทำให้ดูก่อนเพื่อให้ผู้รับการอบรมทดลองตามมีข้อดีคือผู้รับการอบรมได้ฝึกปฏิบัติจริง ๆ ก่อนจะนำไปทักษะไปใช้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองและเป็นเทคนิคที่จูงใจให้คนอยากเรียนรู้อย่างยิ่ง

ภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดและเป็นสิ่งที่พัฒนาได้และยังมีนักวิชาการที่เห็นว่าเราทุกคนสามารถเป็นผู้นำได้ในสังคม ปัจจุบันเราต้องการคนที่ดี ดังนั้นการพัฒนาภาวะผู้นำให้เกิดขึ้นในต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมอย่างยิ่งและการจะพัฒนาภาวะผู้นำให้มีประสิทธิภาพสูงบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการจำเป็นต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับโมเดลการพัฒนาภาวะผู้นำการ

ออกแบบการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพรวมถึงเทคนิคพิเศษต่างๆในการฝึกอบรมภาวะผู้นำ ผู้วิจัยจึงนำทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและเทคนิคการพัฒนาภาวะผู้นำมาเป็นแนวทางเพื่อบูรณาการกับการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐานและการแสดงโชนต่อไป

2.แนวคิดและรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน

การเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ได้รับการคิดค้นและพัฒนาโดย ลาร์รี เค มิเชลเซน (Larry K. Michaelsen) จาก University of Oklahoma ประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อพัฒนาและเป็นกลวิธีในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนทางด้านวิชาการโดยริเริ่มจากการใช้ ในการเรียนของคณะแพทยศาสตร์ คีรสิน ฟุงสกุล (2556: 36) ซึ่งการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานเป็น รูปแบบการสอนที่เน้นการร่วมมือกันในการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกันเป็นทีมเล็ก ตามความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยมีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนซึ่งสามารถทำให้สมาชิกมี หน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบช่วยกันทำภารกิจและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานร่วมกัน ผู้วิจัยได้ ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้ ทีมเป็นฐาน ความหมายของการ เรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน ขั้นตอนของกระบวนการ การเรียนรู้โดยใช้ ทีมเป็นฐานและงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน (Michaelsen; et al. 2012: 168) ผู้วิจัยจะนำเสนอ ตามลำดับดังนี้

2.1 ความหมายของการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหมายของการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็น ฐานผู้วิจัยได้สรุปมาดังต่อไปนี้

มิเชลเซน (Michaelsen) และคนอื่นๆ (2015: 16) ได้เสนอความหมายของการเรียนรู้โดย ใช้ทีมเป็นฐานไว้ว่า เป็นกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์กันภายใน กลุ่มหรือทีม และระหว่างกลุ่มหรือทีม เพื่อให้นักเรียนหรือสมาชิกในทีมเกิดความกระตือรือร้นในการ เรียน เกิดการเรียนรู้ในเชิงลึกและเกิดการคิดเชิงวิพากษ์พร้อม ๆ กับเสริมสร้างทักษะการปรับตัว การทำงานร่วมกันกับผู้อื่น ความกล้าแสดงออก และการสื่อสารของนักเรียนให้ดีขึ้น

เบลตตี้และแมคคูลีย์ (Beatty; & Mcauley) (2011: 85) เสนอไว้ว่าการเรียนรู้โดยใช้ทีม เป็นฐานเป็นการเรียนรู้โดยมีกระบวนการพัฒนานักเรียน ให้เกิดการเรียนรู้ในการดำเนินกิจกรรม กลุ่มหรือกลุ่มเล็ก และช่วยกัน พัฒนาการทั้งด้านความคิด จิตใจ และการยอมรับผู้อื่น

ทิตนา แชมมณี (2551: 42) ได้เสนอความหมายของการเรียนเป็นทีมว่า เป็นกระบวนการ เรียนรู้ร่วมกันของบุคคล ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน และมีการดำเนินงานร่วมกัน โดยผู้นำกลุ่มและสมาชิกในทีมต่างก็ทำหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสม และมีกระบวนการทางานที่ดี เพื่อนำกลุ่มไปสู่วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

คีรสิน ฟุงสกุล (2556: 35) ได้สรุปความหมายของการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐานว่าการจัด กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนได้มีการกระทำร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันภายในทีม และระหว่าง

ทีม โดยเน้นการช่วยให้สมาชิกภายในทีมมีความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น รวมทั้งการสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองและการแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่าง เหมาะสม สามารถอยู่ร่วมกันหรือทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งต้องอาศัยทักษะของการ ทำงานที่ดีที่มีการสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการประสานงาน และการติดต่อสื่อสารที่ดี เพื่อให้ การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากนิยามความหมายข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนให้ปฏิบัติด้วยตนเองร่วมกับผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง สร้าง ความสัมพันธ์กันของบุคคลภายในและภายนอกกลุ่ม ทั้งกาย วาจา อารมณ์ และความรู้สึก ซึ่งการ กระทำภายในทีมจะมี การเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ต่างๆ ดังนั้นการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน นั้นถือว่าเป็นกิจกรรมที่ให้คุณค่าการเรียนรู้การทำงานร่วมกันใน สังคม ทำให้บุคคลรู้สึกกว่าตนเองมี คุณค่าและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งจะสามารถช่วยให้นักเรียนได้ พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.2 ความสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็น ฐาน ลาร์รี่ เค มิเชลเซน (Larry K. Michaelsen) ได้ริเริ่มพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานตั้งแต่ปี 2001 ซึ่งได้เผยแพร่ครั้งแรกในแง่ของธุรกิจการศึกษาและได้นำไปใช้ครั้งแรกที่วิทยาลัย แพทยศาสตร์ Baylor และได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ ประเทศสหรัฐอเมริกาและได้ มีการเริ่มใช้การเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานกันอย่างแพร่หลายในกลุ่มวิทยาศาสตร์สุขภาพ เช่น คณะ พยาบาลศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะกายภาพบำบัด นอกจากนั้นยังใช้ในด้าน บริหารธุรกิจ (ศิริสิน พุ่งสกุล. 2556: 36) ดังนั้น การเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานในการเรียนที่เน้น นักเรียนเป็นสำคัญโดยเน้นการเรียนแบบมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งการจัดกระบวนการดังกล่าวมีผลต่อการ พัฒนานักเรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ ทั้งการพัฒนาทักษะ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การคิด วิเคราะห์ การใช้เหตุผล และการสร้างความสามัคคีในการเรียน จึงควรนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทีม เป็นฐานสามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกระดับการศึกษาและทุกศาสตร์ เนื่องจากการเรียนรู้โดยใช้ทีม เป็นฐานยังช่วยพัฒนาทางด้านการมีปฏิสัมพันธ์ การพัฒนา การคิดและความสามัคคีแล้ว ยังช่วยให้ นักเรียนมีความสุขและสร้างแรงจูงใจในการศึกษาได้ดีเป็น อย่างยิ่ง อีกทั้งยังช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ ของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำเสนอความสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้ ทีมเป็นฐานดังรายละเอียดต่อไปนี้

มิเชลเซน (Michaelsen) และคนอื่นๆ (2011: 91) ได้อธิบายถึงความสำคัญของการเรียนรู้ โดยใช้ทีมเป็นฐาน การทดลองใช้ในการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาคณะเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 2 พบว่า นักศึกษามีความรับผิดชอบมากขึ้น มีส่วนร่วมมากขึ้นรวมทั้งมีความสุขและมีความกระตือรือร้นในการ เรียนเพิ่มขึ้น

โตมร ทองศรีและคนอื่นๆ (2553: 96) ได้สรุปถึงความสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานว่า คือการให้ความสำคัญต่อการเรียนด้วยตนเองและแบบเป็นกลุ่ม การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือความรู้ในการอภิปรายกลุ่มและการกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายภายในกลุ่ม เพื่อเป็นการฝึกปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม

การจัดการเรียนรู้แบบใช้ทีมเป็นฐานมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากปัญหาที่เกิดขึ้น โดยสร้างความรู้จากกระบวนการทำงานกลุ่ม เพื่อแก้ปัญหาหรือสถานการณ์เกี่ยวกับชีวิตประจำวันมีความสำคัญต่อผู้เรียนและเป็นตัวกระตุ้นกระบวนการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาด้วยเหตุผลและการสืบค้นหาข้อมูลเพื่อเข้าใจกลไกของตัวปัญหา รวมทั้งวิธีการแก้ปัญหามานี้มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนในด้านทักษะและกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองโดยผ่านกระบวนการคิดด้วยการแก้ปัญหาและมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น

2.2.1 กุญแจสำคัญ 4 ข้อ ในการสอนแบบ TBL ให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครลำปางได้สรุปไว้ดังนี้ (วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครลำปาง.2558: ออนไลน์)

1. Group Formation การจัดทีมต้องมีความเหมาะสม คือ แบ่งทีมย่อย ตามทักษะและความสามารถอย่างหลากหลายมีขนาด 5-7 คน และควรเป็นทีมถาวร
2. Accountable นิสิตต้องมีความรับผิดชอบในเรื่องการเตรียมตัวของนิสิตแต่ละคนก่อนเข้าเรียน การช่วยเหลือกันในการทำงานของทีม
3. Assignment Quality การบ้านหรือการฝึกปฏิบัติที่ดีควรมาจากการเรียนรู้และการพัฒนา
4. Timely feedback นิสิตต้องได้รับการสะท้อนกลับทันทีและบ่อย ๆ

2.3 ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ ส่วนในประเทศไทยมีผู้เชี่ยวชาญและผู้วิจัยได้ปรับประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐานให้เหมาะสม โดยอำนาจ ศรีรัตนบัลล์ (2556: 64) พบว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานมี 12 ขั้นตอน ดังนี้

1. ก่อนถึงกำหนดเข้าห้องเรียน นักศึกษาต้องศึกษาเนื้อหาสาระวิชาที่อาจารย์กำหนดให้ เป็นส่วนหนึ่งของตำราหรือเอกสารอื่นๆประมาณ 30-50 หน้า
2. ใช้ห้องบรรยายเป็นห้องเรียน แต่แบ่งนักศึกษาเป็นกลุ่มย่อย โดยนักศึกษาแถวหน้าสามคนหันหลังไปรวมกับนักศึกษาแถวหลังที่อยู่ตรงกันสามคนเป็นกลุ่มย่อย (เป็นกลุ่มถาวรตลอดเทอม) อาจารย์ท่านเดียวจึงสามารถสอนนักศึกษาได้ 120 คนหรือมากกว่า
3. การเรียนการสอนในห้องเรียนจะใช้กลุ่มย่อยเป็นหลัก (เมื่อทำงานร่วมกันประมาณครึ่งเทอมความเป็นทีมที่แท้จริงจึงจะเกิดขึ้น) หรือทีมเป็นฐานของการเรียนรู้ และวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้อยู่ระดับจากจำได้ เข้าใจ ขึ้นไปสู่ระดับการนำความรู้ไปใช้ (Application) ดังนั้นกิจกรรมสำคัญใน

ห้องเรียนคือ นักศึกษาทำงานเป็นทีมเพื่อแก้โจทย์ปัญหาที่อาจารย์กำหนดให้ โดยอาศัยความรู้จากเนื้อหาวิชาที่ได้เตรียมความพร้อมมาล่วงหน้าแล้ว

4. กิจกรรมแรกของนักศึกษาเมื่อเข้าห้องเรียนคือ ทำแบบทดสอบความพร้อมรายบุคคล เป็นคำถามแบบปรนัย 15-20 ข้อ (ที่อาจารย์เตรียมจาก Key concepts ของเนื้อหาวิชาที่กำหนดให้นักศึกษาอ่าน)

5. นักศึกษาส่งกระดาษคำตอบแบบทดสอบ ซึ่งจะมีการเก็บคะแนนสะสมเป็นรายบุคคล (เป็นกลไกที่ทำให้นักศึกษาจำต้องอ่านเนื้อหาวิชามาก่อน และเข้าเรียนตรงเวลาด้วย) อาจารย์ (หรือผู้ช่วย) นำกระดาษคำตอบไปตรวจ และวิเคราะห์หาข้อที่นักศึกษาตอบผิดกันหลายคนจนผิดสังเกต (เพื่อนำมากำหนดเรื่องที่จะบรรยายเพิ่มเติมในข้อ 8)

6. นักศึกษาเข้ากลุ่ม เพื่อทำแบบทดสอบความพร้อมของทีม ซึ่งก็คือแบบทดสอบชุดเดิม โดยใช้กระดาษคำตอบใหม่ทีมละใบ เก็บคะแนนเป็นทีม ทุกคนในทีมเดียวกันได้คะแนนเท่ากันตามสถิติคะแนนทีมจะสูงกว่าคะแนนรายบุคคลในทีมเสมอ (99%) ใบคะแนนทีมจะนำไปปิดเปรียบเทียบกันหน้าห้อง เพื่อให้เกิดบรรยากาศการแข่งขันระหว่างทีม

7. แต่ละทีมทบทวนคำตอบของทีม ข้อใดที่ตอบผิดแต่ทีมทบทวนเนื้อหาวิชาและพิจารณาถ้อยคำแล้ว เห็นว่าน่าจะเป็นคำตอบที่ถูกต้อง หรือคิดว่าความบกพร่องของข้อสอบเป็นเหตุทำให้ตอบผิด ทีมสามารถอุทธรณ์ต่ออาจารย์ได้ (เป็นการส่งเสริมให้เกิด Critical thinking และ Reasoning) อาจารย์จะนำไปพิจารณาภายหลัง หากอุทธรณ์ฟังขึ้น ทีมจะได้คะแนนเพิ่ม

8. อาจารย์พิจารณาจากผลการวิเคราะห์คำตอบจะทราบว่า Key concepts ใดบ้างที่นักศึกษาอาจจะยังเข้าใจไม่ดีพอ อาจารย์จะนำมาขยายความให้นักศึกษาเข้าใจในรูปของ การบรรยายแบบสั้น รวมทั้งตอบข้อสงสัยของนักศึกษา

9. หลังจากนั้นก็จะถึงกิจกรรมหลัก คือ การทำงานเป็นทีมเพื่อแก้โจทย์ปัญหา โดยอาศัย Key concepts จากเนื้อหาวิชาเป็นหลัก นักศึกษาอภิปรายกันในกลุ่ม และตัดสินใจเลือกคำตอบ เขียนในแบบฟอร์มคำตอบ พร้อมระบุเหตุผลประกอบ

10. เมื่อหมดเวลา ทุกทีมตอบพร้อมกัน ตามด้วยการนำเสนอเหตุผลของแต่ละทีม

11. อาจารย์สรุป และทบทวน

12. เริ่มวงจรใหม่สำหรับตอนต่อไป

ส่วนศิริสิน พึ่งสกุล (2556: 50) พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมในกิจกรรมการเรียนรู้และเพื่อให้นักเรียนมีพัฒนาการทางอารมณ์ มีขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. แบ่งหัวข้อในรายวิชา แบ่งหัวข้อในรายวิชาให้เป็นหน่วยเนื้อหาหลัก 4-7 หน่วย แต่ละหน่วยมี เนื้อหาที่สัมพันธ์กัน และเตรียมคำถามที่ให้แสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์ ประมาณ 1-2 ข้อในแต่ละหน่วย

2. ชี้แจงรายละเอียดของการเรียน ในช่วงแรกของเรียนผู้สอนต้องสื่อสารให้นักเรียนเข้าใจว่าเหตุใด ผู้สอนเลือกใช้กระบวนการเรียนการสอน ผู้สอนต้องแบ่งกลุ่มนักเรียนโดยมี

ขนาด 5 ถึง 7 คน และอธิบายการให้คะแนนจนนักเรียนเข้าใจและไม่กังวล และผู้สอนต้องคอยช่วยเรื่องกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นประโยชน์

3. มอบหมายงานและทำการทดสอบ RAT (Readiness Assurance Test) เป็นข้อสอบแบบตัวเลือก จำนวน 15-20 ข้อ ซึ่งเป็นการสอบวัดความรู้ของนักเรียนจากการอ่านก่อน เข้าชั้นเรียน ข้อสอบควรเน้นที่รายละเอียดของเนื้อหาเพื่อประเมินระดับ ความพร้อมและความรู้ของนักเรียน โดยทำเป็นรายบุคคลที่เรียกว่า IRAT (Individual Readiness Assurance Test) เพื่อเป็นการให้สมาชิกภายใน ทีมเลือกคำตอบของแต่ละคนโดยที่ไม่มีใครทราบคำตอบที่ถูกต้อง หลังจากนั้นสมาชิกภายในทีมก็จะร่วมกันอภิปรายและแสดงเหตุผลของแต่ละคนว่าเหตุใดจึงเลือกคำตอบตามที่ของแต่ละคนได้เลือกและหลังจากนั้น จึง ทำการทดสอบกันภายในทีม หรือ GRAT (Group Readiness Assurance Test) การทดสอบแบบ GRAT เพื่อเป็นการทดสอบที่สมาชิกทุกคนภายในทีมต้องช่วยกันเลือกและตัดสินใจว่าตัวเลือกที่ทุกคนภายในทีมให้เหตุผลและลงความเห็นว่าเป็นคำตอบที่เหมาะสมที่สุดของทีม ซึ่งต้องอภิปรายและให้เหตุผลว่าทำไมจึงเลือกคำตอบนี้ ให้เป็นคำตอบของทีม โดยผู้สอนจะเป็นผู้ที่รู้คำตอบที่ถูกต้องเพียงคนเดียวและเฉลยคำตอบทีละข้อ ซึ่งทีมแต่ละทีมจะแสดงบทบาทและให้เหตุผลในการเลือกคำตอบ

4. การเปิดโอกาสหรือ การยอมรับให้อภิปรายนักเรียนในทีมทุกคนสามารถยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกที่และเป็นการ ยอมรับให้สมาชิกภายในทีมได้แสดงความคิดเห็นและให้เหตุผล ซึ่งจะเป็น การเปิดโอกาสให้ทบทวนหลักการและแนวคิดของการเรียน

5. การให้ผลสะท้อนกลับนักเรียนได้ตระหนักถึงเนื้อหาที่ได้เรียนรู้ การประยุกต์ใช้เนื้อหาจากการ เรียนรู้ คุณค่าของการทำงานเป็นทีมในการสร้างสรรค์ผลงาน หรือการแก้ปัญหาที่ยากและท้าทาย ลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมการทำงาน เป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงปฏิสัมพันธ์ที่ช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกับผู้อื่น

จากการศึกษาข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยเห็นว่าขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐานจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครลำปาง มีกระบวนการเรียนการสอนแบบทีมเป็นฐาน 7 ขั้นตอน มีความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ โดยมีการแบ่งเวลาเหมาะสมในการทำกิจกรรมได้และสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของไขน (วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครลำปาง. 2558: ออนไลน์) เนื่องจากเน้นในเรื่องฝึกทักษะปฏิบัติเป็นทีม การกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสม ยืดหยุ่นได้และมีการประเมินผลขอของการเรียนรู้ที่ชัดเจนดังตารางที่ 2

ตาราง 2 กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน ฐาน 7 ขั้นตอน (Team Based- Learning)

ลำดับ	กระบวนการเรียนการสอน	ระยะเวลา	การประเมินผลของการเรียนรู้
1.	Assigned Readings มอบหมายให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง	ก่อนเรียน 5 นาที	
2.	Readiness Assessment by Individual Test ทดสอบความรู้พื้นฐานรายบุคคล	10 นาที	การทดสอบระดับความรู้รายบุคคล (10 %)
3.	Group Work on Simple Problems by Team Test อภิปรายความรู้เพื่อทดสอบรายกลุ่ม	15 นาที	การทดสอบระดับความรู้รายกลุ่ม (10 %)
4.	Writing Appeals ตรวจสอบและเขียนสรุปแนวคิดสำคัญ	10 นาที	รายงาน 1: สรุปแนวคิดสำคัญของหน่วยการเรียนรู้รายบุคคล (10 %)
5.	Instructor Input ครูเสนอแนะหรือให้ความรู้เพิ่ม ในประเด็นที่ไม่ชัดเจน	10 นาที	
6.	Group Work on Complex Problems and Application of Concept ใช้แนวคิดมาวิเคราะห์สถานการณ์ที่มีความซับซ้อน และนำเสนอผลการเรียนรู้	30 นาที	รายงาน 2 : ผลการวิเคราะห์ กรณีศึกษา/สถานการณ์ รายกลุ่ม (15 %) การประเมินการนำเสนอผลการเรียนรู้ รายกลุ่ม (5 %)
7.	Instructor Feedback ครูเสนอแนะประเมินผล สะท้อนผลการเรียนรู้ และผล ของกระบวนการกลุ่ม	20 นาที	การประเมินการทำงานเป็นทีม (5 %) การประเมินจิตพิสัย (5 %)

จากตารางที่ 2 ขั้นตอนของการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน 7 ขั้นตอน พบว่าเมื่อนักเรียนได้เรียนจะเกิดการเรียนรู้โดยการมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มหรือเพื่อนร่วมชั้นเรียนจะทำให้เกิดความสามารถในการรู้จักเตรียมความพร้อมในการเรียนด้วยตนเองก่อนการเข้าชั้นเรียน การควบคุมและแสดงอารมณ์ที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าอันได้แก่ บุคคลหรือสถานการณ์ต่างๆได้อย่างเหมาะสมเมื่อต้องทำงานกับผู้อื่นในขั้นตอนอภิปรายกลุ่ม ผู้เรียนจะได้รับฟังความเห็นจากผู้อื่นในชั้นสะท้อนผลการเรียนรู้ และผลของกระบวนการกลุ่ม ซึ่งพัฒนาการอารมณ์อันเกิดจากกระบวนการของการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานสามารถช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ เป็นการเรียนรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง เพื่อให้รู้จักการยอมรับความเป็นจริงของบุคคลอื่น ความสามารถในการสร้าง

ความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นได้และมีการแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันในทีม

3. การแสดงโขน

3.1 ประวัติของโขน

โขน เป็นนาฏศิลป์ชั้นสูงของไทยที่มีมาแต่โบราณ แสดงให้เห็นเอกลักษณ์ของความเป็นไทย บ่งบอกถึงความเป็นชาติที่มีอารยธรรมสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน สันนิษฐานว่านำรูปแบบการแสดง การแต่งกาย การพากย์ มาจากการแสดง 3 ชนิด คือโขนนำรูปแบบการแสดงและการแต่งตัว มาจากการเล่นชักนาคดึกดำบรรพ์ โขนนำท่าต่อสู้โลดโผน มาจากกระบี่กระบอง และโขนนำท่ารำ ท่าเต้น ศิลปะการพากย์ การเจรจา หน้าพาทย์เพลงดนตรี มาจากหนังใหญ่ (ฐาปนีย์ สังสิทธิวงศ์. 2557: 25-30) ดังนี้

1. โขนที่มาจาก “ กระบี่กระบอง ” ในสมัยโบราณมีการละเล่นที่เรียกว่า “ สรรพยุทธ์ และ สรรพศิลา ” ซึ่งมีความหมายดังนี้ “ สรรพยุทธ์ ” อาจหมายถึงการต่อสู้ด้วยอาวุธ หรือที่เรียกกันว่า กระบี่กระบอง “ สรรพศิลา ” อาจหมายถึง การกีฬาที่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้ เช่น พ้อช้าง รันทะวะชนกระบือชน ชุมพาชชน ช้างชน คนชน พรบไก่ คลีชิง โคน ปล้ำมวย ตีตั้ง ฟันแย่ง เชิงแขวงเล่น กล คลีม้า เป็นต้น การละเล่นที่เกี่ยวกับการต่อสู้หรือกีฬาเหล่านี้ล้วนเป็นพฤติกรรมธรรมชาติของผู้คนทุกเผ่าพันธุ์ที่ต่างก็มีวิถีชีวิตและมีพัฒนาการอยู่ในท้องถิ่น และในสภาพแวดล้อมเป็นของตัวเองมาแต่ครั้งดั้งเดิม ดึกดำบรรพ์เหมือนกันทุกชาติทุกภาษา จึงมักเรียกชื่อการละเล่นเหล่านี้โดยรวมว่า “ รำอาวุธ ” กระบี่กระบองเป็นวิชาการต่อสู้ของไทยมาแต่โบราณ เพื่อต้องการฝึกฝนให้เป็นกำลังให้แก่ชาติบ้านเมือง แล้วนำมาดัดแปลงมาเล่นประลองฝีมือกัน เพื่อความสนุกสนานในยามว่างจากการศึก ท่วงท่าของการเคลื่อนไหวของการเล่นกระบี่กระบอง ศิลปะของเพลงได้นำมาใช้ใน การแสดงโขน เช่น การตรวจพล ยกทัพ ต่อสู้ เป็นต้น

2. โขนที่มาจากการแสดง “ หนังใหญ่ ” การแสดงหนังใหญ่ประกอบไปด้วยการเชิดหนังและการเชิดหนังนั้นต้องเดินไปตามจังหวะของดนตรี ปี่พาทย์ที่บรรเลงประกอบและยังต้องมีคนพากย์เจรจา จะเห็นว่าในการแสดงโขนก็เหมือนกับหนังใหญ่ คือมีการพากย์เจรจา ขับร้อง และการเต้นรำท่าทำตามผู้พากย์ และตามเพลงหน้าพาทย์ดังนั้นโขน ได้การพากย์และเจรจามาจากการแสดงหนังใหญ่

3. โขนที่มาจากการเล่น “ ชักนาคดึกดำบรรพ์ ” การเล่นชักนาคดึกดำบรรพ์ มีกล่าวไว้ในกฎมณเฑียรบาล สมัยกรุงศรีอยุธยา ตอน พระราชพิธีอินทราภิเษกว่าให้ตั้งภูเขาสุเมรุ และภูเข่อื่นๆ กลางสนามและใช้ตำรวจเล็กแต่งตัวเป็นนุสร มหาตเล็กแต่งตัวเป็นเทวดา วานร อย่างละร้อย และแต่งสุครีพ พาลี อีกอย่างละตัวเข้าชบวนแห่ ทำพิธีชักนาคโดยพวกอสุรชक्रทางหัว เทวดา และวานรชक्रทางหางพร้อมด้วยพิธีต่างๆ ด้วยเหตุนี้โขนจึงได้ลักษณะการแต่งกายมาจากการเล่นชักนาคดึกดำบรรพ์

3.2 รูปแบบการแสดงโขน

โขนเป็นการแสดงที่มีมาแต่โบราณ มีหลักฐานที่บ่งบอกว่ามีการแสดงโขนมาตั้งแต่สมัยอยุธยา และมีความนิยมมาตลอดจนถึงปัจจุบัน เดิมโขนอาจไม่มีองค์ประกอบอะไรมากนัก ต่อมาเมื่อมีความต้องการมากขึ้น โขนจึงมีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ ซึ่งสามารถจำแนกประเภทของโขนตามวิวัฒนาการ (ฐาปนีย์ สังสิทธิ์วิงศ์. 2557: 31-37) ดังนี้

1. โขนกลางแปลง เป็นการเล่นโขนกลางสนามไม่ต้องสร้างโรง ใช้ภูมิประเทศธรรมชาติเป็นฉากในการแสดงโขนและผู้แสดงทุกตัวรวมทั้งตัวพระก็ต้องสวมหัวโขน โขนกลางแปลงนี้ปรากฏว่า เมื่อ พ.ศ. 2339 ในรัชกาลที่ 1 มีการเล่นโขนในงานฉลองอัฐิสมเด็จพระปฐมบรมชนกาธิราช โดยโขนวังหน้าเป็นทัพศกัณฐ์ และโขนวังหลวงเป็นทัพพระราม แล้วยกทัพมาเล่นรบกันในท้องสนามหน้าพลับพลา โขนกลางแปลงนิยมแสดงตอนยกทัพเป็นพื้น ดนตรีก็มีเพียงวงปี่พาทย์ ซึ่งต้องใช้อย่างน้อย 2 วง ในการบรรเลง บทก็มีเพียงแต่คำพากย์ คำเจรจา

2. โขนโรงนอกหรือโขนนั่งราว เป็นการแสดงโขนบนโรงไม่มีเตียงสำหรับตัวนายโรงนั่ง มีราวพาดตามส่วนยาวของโรง ตรงหน้าฉากออกมามีช่องทางให้ผู้แสดงเดินได้รอบราว ตัวโขนมักมีหลังคาเมื่อตัวโขนแสดงบทของตนแล้วก็จะไปนั่งบนราว สมมติเป็นเตียงหรือที่นั่งประจำตำแหน่ง ไม่มีการขับร้อง มีแต่การพากย์ - เจรจา ดนตรีก็บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ ในส่วนผู้แสดงเป็นเสนาหรือวานรยังคงนั่งพื้นแสดงปกติ ผู้แสดงสวมศีรษะปิดหน้าหมดทุกตัว

3. โขนหน้าจอ เป็นโขนที่เล่นตรงหน้าจอหนึ่งใหญ่แล้วเจาะผ้าดิบทั้งสองข้างของจอ ทำเป็นช่องประตูเข้าออก แล้วทำเป็นซุ้มประตู ด้านหนึ่งเป็นปราสาทราชวัง สมมติเป็นกรุงลงกา อีกด้านหนึ่งเป็นค่ายพลับพลาพระราม แล้วโขนก็ขึ้นไปแสดงบนโรง ซึ่งข้างหลังเป็นจะหนึ่งใหญ่ จึงเรียกว่า "โขนหน้าจอ"

4. โขนโรงใน เป็นศิลปะการผสมผสานระหว่างโขนกับละครใน คือ มีการออกทำรำ เต้น ผู้ที่แสดงเป็นตัวพระเริ่มที่จะไม่ต้องสวมหัวโขน และมีการพากย์เจรจาตามแบบโขนและนำเพลงขับร้อง และเพลงประกอบอาภักภักิยาอาการ ของดนตรีแบบละครใน และมีระบำรำฟ้อนเข้าผสมด้วย จึงเรียกว่า "โขนโรงใน"

5. โขนฉาก เข้าใจว่าเกิดขึ้นราวรัชกาลที่ 5 โดยมีผู้คิดสร้างฉากมาประกอบการแสดง โขนบนเวทีขึ้นคล้ายกับการแสดงละครดึกดำบรรพ์ วิธีเล่นวิธีแสดงก็แบ่งเป็นฉากแบบเดียวกับละครดึกดำบรรพ์ แต่วิธีแสดงเป็นแบบโขนโรงใน มีการขับร้อง มีกระบวนรำ มีท่าเต้น และมีเพลงหน้าพาทย์ การประดิษฐ์ฉากขึ้นประกอบให้เข้ากับเหตุการณ์และสถานที่ที่สมมติไว้ในท้องเรื่อง ด้วยเหตุนี้จึงเรียกศิลปะแห่งการแสดงชนิดนี้ว่า "โขนฉาก"

3.3 ประเภทของผู้แสดง

ในการแสดงโขน ประเภทของผู้แสดงจะแบ่งออกได้ 4 ประเภท (วันทนี ม่วงบุญ; และคนอื่นๆ. 2556: 56) ได้แก่

1. ตัวพระ ผู้แสดงที่เป็นมนุษย์ทั้งผู้หญิง ชาย และเทวดา ซึ่งได้แก่ พระราม พระลักษณ์ พระพรต พระสัตรุต พระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม ในปัจจุบันนี้มักสวมเพียงชฎา ไม่ได้สวมหัวโขนปิดหน้าดังสมัยโบราณ เพียงแต่ชฎาของเทพเจ้าต่าง ๆ นั้นจะสามารถสังเกตได้จากลักษณะของชฎานั้นๆ เช่น พระพรหมจะสวมชฎาที่มีพระพักตร์อยู่ 4 ด้าน พระอินทร์จะสวมชฎายอดเดินหน เป็นต้น

2. ตัวนาง ตัวละครตัวนางในเรื่องรามเกียรติ์นั้นมีทั้งที่เป็นมนุษย์ ปลา นาค แต่ละตัวจะบอกชาติกำเนิดด้วยการสวมศีรษะ และหางเป็นสัญลักษณ์ ตัวนางในโขน และละครนั้นมี 2 ประเภท คือนางกษัตริย์ ซึ่งมีลีลาและอิริยาบถแสดงถึงความนุ่มนวล แลดูเป็นผู้ดี กับนางตลาด ซึ่งจะมืบทบาททางกระฉับกระเฉง ว่องไว สะบัดสะบิ้ง ผู้ที่จะรับบทนางตลาดได้จะต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางนาฏศิลป์มากกว่าผู้ที่แสดงเป็นนางกษัตริย์

3. ตัวยักษ์ ตัวยักษ์จะต้องมีลักษณะสูง ว่องเหลื่อมตลอดจนการทรงตัวต้องดูแข็งแรง บึกบึน ลีลาท่าทางมีสง่า ซึ่งต้องได้รับการฝึกหัดมาอย่างดีเพราะถือกันว่าหัตถ์ยากกว่าตัวอื่นๆ

4. ตัวลิง ตัวลิงจะต้องมีท่าทางลูกลี้ลูกลอน กระโดดโลดเต้นตามลักษณะธรรมชาติของลิง โดยเฉพาะตัวหนุมานทหารเอกซึ่งจะต้องได้รับการฝึกมาเป็นอย่างดี

สิ่งที่จะแสดงออกได้ดีที่สุดในการแบ่งประเภทของตัวละครจากผู้ชม คือ หัวโขน ซึ่งเป็นเครื่องใช้สำหรับศีรษะและปิดบังส่วนหน้าที่คล้ายกับหน้ากาก แต่หัวโขนจะมีลักษณะที่แตกต่างออกไปตรงที่สร้างหุ่นจำลองรูปทรงใบหน้าและศีรษะทั้งหมด โดยผู้แสดงสามารถสวมครอบศีรษะจะห่อหุ้มส่วนใบหน้าและส่วนหัวมิดชิด และเจาะช่องเป็นรูกลมที่ตาของหน้ากากให้ตรงกับนัยน์ตาของผู้แสดง เพื่อให้ 관객มองเห็นการแสดง หัวโขนก็จะมีลักษณะ รูปทรงและสี แตกต่างกันไป เช่น พวกพญาวานรที่ไม่มีมงกุฎและพวกสิบแปดมงกุฎ กับพวกเตี๋ยเพชร มักเรียกรวมๆ กันว่าลิงโล้น ต่างก็มีลักษณะหัวคล้ายๆ กัน จึงต้องบัญญัติสีกายและสีหน้าของวานรให้แตกต่างกันด้วย เช่น วานรสีหงสบาท เป็นนิลนรินทร์ วานรสีสัมฤทธิ์ เป็นนิลปาสัน วานรสีทองแดง เป็นนิลเอก แม้จะบัญญัติให้แตกต่างกันด้วยสี ก็ยังมีซ้ำกันอีก เช่น วานรสีขาว ปากอำเป็นหนุมาน ถ้าหุบเป็น สัตพลีและหนุมานถือตรีเป็นอาวุธ สัตพลีถือพระขรรค์เป็นอาวุธ เป็นต้น (นฤทธิ์ วัฒนภู. 2557: 22)

3.4 แนวคิดและหลักในการฝึกหัดโขน

ผู้ที่หัดโขนนั้นมักเป็นผู้ชายตามธรรมเนียมมาแต่โบราณ โดยเริ่มหัดกันตั้งแต่อายุ 8 - 12 ขวบ โดยมีหลัก “เยาว์วัย ยาวนาน” คือการเริ่มเรียนตั้งแต่อายุน้อย จะทำให้ผู้เรียนมีการจดจำลีลาท่าทางในรำได้อย่างแม่นยำและยาวนาน (ศุภชัย จันทรสุวรรณ์. 2560, สัมภาษณ์) ในขั้นต้นคุณครูผู้ใหญ่จะเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกผู้สมควรหัดเป็นตัวแสดงต่างๆ เมื่อผู้ที่หัดเป็นตัวเหล่านี้ไปแล้วครูก็

จะพิจารณาทำที่หน่วยก้านเพื่อคัดอีกชั้นหนึ่ง เช่น พวกหัตถ์พระคัดให้เป็นพระใหญ่หรือพระน้อย พวกหัตถ์นางคัดให้เป็นนางเอก หรือนางรองพวกหัตถ์ตัวอักษรให้เป็นอักษรใหญ่ อักษรน้อย หรือเสนาอักษรและพวกหัตถ์ตัวลึงจะเป็นปญาวานร หรือเหล่าวานรสืบแปดมงกุฏ เป็นต้นหลังจากครุคัดเลือกศิษย์แล้ว เมื่อถึงวันพฤหัสบดี ซึ่งถือว่าเป็นวันครูก็จะทำพิธีไหว้ครู และรับเข้าเป็นศิษย์โดยศิษย์ต้องมีดอกไม้ธูปเทียนเป็นเครื่องสักการะแก่ครูเมื่อครูรับ การสักการะแล้วก็จะทำความเคารพถึงครูบาอาจารย์ที่ล่องลับไปแล้วอีกทีหนึ่งแล้วจึงจับทำให้ศิษย์เป็นปฐมฤกษ์ต่อจากนั้นจึงให้ศิษย์ไปฝึกหัดกับครูผู้ช่วยสอนแต่ละฝ่ายตามตัวโขน

เมื่อผ่านการฝึกทำพื้นฐานแล้ว พวกหัตถ์ตัวลึงตัวอักษรจึงฝึก “แม่ท่า” พวกตัวพระตัวนางก็ฝึก “รำเพลง” แล้วหัตถ์พาลิกเพลงที่เรียกว่า “สร้อยท่า” ตามแต่ตัวโขน จากนั้นจึงหัดเต้น และรำตามจังหวะดนตรีต่อไป

หลักการคัดเลือกผู้เรียน นักเรียนที่จะเข้ารับการฝึกหัดโขนนั้น เป็นนักเรียนชายด้วยเป็นประเพณีมาแต่โบราณ ว่า พวกโขนต้องเป็นชาย ผู้ที่เข้ารับการฝึกหัดโขนควรจะได้เริ่มหัดกันมาตั้งแต่เยาว์วัยราวอายุ 8-12 ขวบ จึงจะฝึกหัดได้ดีถ้าเด็กมีอายุมากเสียแล้วก็หัดได้ยาก นอกจากจะมีอุปนิสัยมาแต่เดิม เด็กชายที่จะฝึกหัดโขนนั้น ในชั้นต้นครูผู้ใหญ่จะต้องพิจารณาคัดเลือกออกเป็น 4 พวกคือ 1) พวกพระ 2) พวกนาง 3) พวกยักษ์ และ 4) พวกลิง ซึ่งมีรายละเอียดและลักษณะของการพิจารณาคัดเลือก(จตุพร รัตนวราหะ. 2560, สัมภาษณ์) ดังนี้

- 1) พวกพระ คัดเลือกผู้มีลักษณะ คือ รูปร่างสวย จมูกสัน ลำคอโปร่งระหง ช่วงแขนและช่วงขาสมส่วน รวมความว่า พวกพระนั้นคัดเลือกจากผู้ที่มีทรวดทรงสัณฐานงามสมส่วน ใบหน้ารูปไข่ หน้าตาคมคายท่าทางสะอิดสะเอ้งผึ่งผาย ตามแบบของชายงามในวรรณคดีไทย
- 2) พวกนาง คัดเลือกผู้มีลักษณะ คือ เลือกจากผู้ที่มีรูปร่างคล้ายพวกพระ แต่ไม่สู้พิถีพิถันนัก สิ่งสำคัญอยู่ที่เลือกคนที่มิใช่ใบหน้านามและดูที่มีกิริยาท่าทางแช่มช้อยนมนวลอย่างกิริยาหญิง
- 3) พวกยักษ์ คัดเลือกผู้มีลักษณะ คือ เลือกจากผู้ที่มีรูปร่างคล้ายพวกพระ แต่ไม่ต้องเลือกหน้าตา เลือกเอาผู้ที่มีร่างใหญ่ ท่าทางแข็งแรง
- 4) พวกลิง คัดเลือกผู้มีลักษณะ คือ เลือกจากผู้ที่มีรูปร่างป้อม ๆ ท่าทางหลุกหลิก คล่องแคล่ว

เมื่อครุคัดเลือกศิษย์ไว้แล้ว เมื่อถึงวันพฤหัสบดี ซึ่งนับถือกันว่าเป็นวันครู ก็ทำพิธีมอบตัวให้ครู ศิษย์จะต้องมีดอกไม้ธูปเทียนเป็นเครื่องสักการะอย่างสังเขป แล้วพร้อมกันเข้าไปเคารพครูผู้ใหญ่ มอบดอกไม้ธูปเทียนให้ท่าน แล้วก็เริ่มจับท่ามาจับทำให้บรรดาศิษย์เป็นปฐมฤกษ์ ต่อนั้นไปก็มอบบรรดาศิษย์แจกจ่ายให้ครูผู้ช่วยรับไปฝึกหัดกันแต่ละฝ่าย พวกพระก็มอบให้ครูพระรับไปฝึกหัด พวกนางก็มอบให้ครูนางรับไปฝึกหัด พวกยักษ์ก็มอบให้ครูยักษ์รับไปฝึกหัด พวกลิงก็มอบให้ครูลิงรับไปฝึกหัด ซึ่งเน้นความหนักเบาในการฝึกหัดแตกต่างกันออกไป แต่หลักใหญ่ในการ

ฝึกหัดเบื้องต้นที่ตรงกัน มีอยู่ 3 ประการ ประกอบด้วย 1.ตบเข้า ถองสะเວ และเด็นเส้า (จตุพร รัตนวราหะ. 2560. สัมภาษณ์)

จากการศึกษาเรื่องโขน พบว่าโขนเป็นกิจกรรมที่มีวิวัฒนาการตามยุคสมัยและมีกระบวนการสอนที่ผู้เรียนต้องฝึกการปฏิบัติจริงด้วยตัวเอง รวมถึงฝึกหัดเบื้องต้นที่ต้องมีความพยายาม อดทน มานะในการฝึกฝน ซึ่งโขนถูกนำไปใช้ในการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับเด็กเล็กไปจนถึงเด็กโต เพราะระยะเวลาในการเรียนโขนที่ดี คือยิ่งเรียนต่อเนื่องนาน ยิ่งจดจำท่ารำได้แม่นยำ โดยผู้วิจัยศึกษาจาก งานวิจัย 3 เรื่อง 1) จาริตการฝึกหัดและการแสดงโขนของตัวพระรามของไพฑูรย์ เข้มแข็ง(2537) 2) จาริตการฝึกหัดและการแสดงโขนของตัวทศกัณฐ์ของสมศักดิ์ ทัดติ(2540) และ 3) แนวคิดและวิธีการแสดงโขนลิงของไพโรจน์ ทองคำสุก (2549) และหลักสูตรการเรียนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ (2551) ในปัจจุบัน สรุปเป็นตาราง ดังนี้

ตาราง 3 การเปรียบเทียบขั้นตอนกระบวนการฝึกหัดโขน

หัวข้อการเทียบ	ปีพ.ศ.ของหลักสูตร	การแบ่งระดับการเรียน	เทคนิควิธีการสอน	การฝึกหัดเบื้องต้น	จาริตในการฝึกหัดโขน	เพลงสำคัญที่ต้องฝึกก่อนแสดง
ไพฑูรย์ เข้มแข็ง (โขนพระ)	ระยะที่ 1 พ.ศ.2490 - พ.ศ.2520 ระยะที่ 2 พ.ศ.2521 - พ.ศ.2527	ชั้นต้น 6 ปี ป.4 ป.5 ป.6 ม.1 ม.2 ม.3 ชั้นกลาง 3 ปี ม.4 ม.5 ม.6 ชั้นสูง 2 ปี สูง 1 สูง 2 รวม 11 ปี	เป็นการสอนแบบสาริต (ครูพักลักจำ) แบบฝึกปฏิบัติและแบบบรรยาย	ตบเข้า ถองสะเວ เด้นเส้า เพลงช้า เพลงเร็ว เพลงแม่บท	1.คัดเลือกตัวแบ่งตามประเภทของโขน 2.คำนับครู 3.ฝึกหัดเบื้องต้น 4.ต่อท่ารำ/บทละคร	1.รำเพลงช้าปี 2.รำเพลงหน้าพาทย์ บาทสกุณี เชิดฉิ่งศรทะนง ตระบรมไพโร 3.รำตรวจพล 4.รบและขึ้นลอย 5.ใช้บท
สมศักดิ์ ทัดติ (โขนยักษ์)	พ.ศ.2490 - พ.ศ.2520 พ.ศ.2521 ปรับปรุง พ.ศ.2534 – ปัจจุบัน พ.ศ.2521- 2534	ชั้นต้น 3 ปี ม.1 ม.2 ม.3 ชั้นกลาง 3 ปี ม.4 ม.5 ม.6 ชั้นสูง 2 ปี สูง 1 สูง 2 รวม 8 ปี	การสอนแบบสาริต ฝึกให้ปฏิบัติจริงและแบบบรรยาย	ตบเข้า ถองสะเວ เด้นเส้า ถีบเหลี่ยม หักข้อมือ แม่ท่า	1.คัดเลือกตัวตามประเภทของโขน 2.จับมือคำนับครู 3.ฝึกหัดเบื้องต้น 5 ขั้นตอน 4.แม่ท่า / นาฏยศัพท์เฉพาะของตัวยักษ์ 5.หน้าพาทย์	1.การรำเพลงช้าปี 2.การรำตรวจพล 3.การรบและการขึ้นลอย 4.การรำตีบท 5.การรำหน้าพาทย์

ตาราง 3 (ต่อ)

หัวข้อการเทียบ	ปีพ.ศ.ของหลักสูตร	การแบ่งระดับการเรียนรู้	เทคนิควิธีการสอน	การฝึกหัดเบื้องต้น	จารีตในการฝึกหัดโซน	เพลงสำคัญที่ต้องฝึกก่อนแสดง
ไพโรจน์ ทองคำสุก (โซนลิง)	ไม่ได้ปรากฏในงานวิจัย	ไม่ได้ปรากฏในงานวิจัย	1.การสอนให้รู้ สอนอย่างเข้มงวด โดยเน้นการปฏิบัติ สอนโดยไม่ปิดบัง 2.การทำให้ดูปฏิบัติเป็นแบบอย่างได้จริง 3.การอยู่ให้เห็น ถ่ายทอดความรู้ คอยดูแลแก้ไข ทำทางให้ถูกต้อง	ตบเข้า ถอง สะเอาจ เต้น เส่า ถีบ เหลี่ยม ฉีก ขา หกคะเมน ตีลังกา	1.คัดเลือกตัวตามประเภทของโซน 2.จับมือค่านับครู 3.การฝึกหัดเบื้องต้น 4.ฝึกทำทางที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ	1.การฝึกหัดเบื้องต้น 2.การใช้สรีระเพื่อออกท่าเต้น 3.ฝึกทำทางที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ 4.ฝึกเต้น ตรวจพล กระบวนรบ และขึ้นลอย 5.ฝึกรำหน้าพาทย์ 6.ฝึกกลเม็ดเด็ดพรายท่ารบพิเศษ 7.ฝึกตีบทกระทุ้ง 8.ฝึกกลเม็ดเด็ดพรายลีลาเฉพาะ รำลงสรและ ฉุยฉาย 9.การฝึกรำบทใช้อารมณ์เฉพาะ
หลักสูตรของวิทยาลัยนาฏศิลป์ในปัจจุบัน	พ.ศ.2551	มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี ม.1 ม.2 ม.3 มัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี ม.4 ม.5 ม.6 ปริญญาตรี 5 ปี ศิลปศึกษา (ครู) รวม 11 ปี ปริญญาตรี 4 ศิลปนาฏดุริยางค์ (ศิลปิน) รวม 10 ปี	การสอนแบบสาธิต ฝึกให้ปฏิบัติจริงและแบบบรรยาย	ตบเข้า ถอง สะเอาจ เต้น เส่า ถีบ เหลี่ยม หักข้อมือ แม่ท่า	1.คัดเลือกตัวแบ่งตามประเภทของโซน 2.ค่านับครู 3.ฝึกหัดเบื้องต้น 4.ต่อท่ารำ/บทละคร	1.การรำเพลงซ้ำปี 2.การรำตรวจพล 3.การรบและการขึ้นลอย 4.การรำตีบท 5.การรำหน้าพาทย์

จากตารางที่ 3 พบว่า การฝึกหัดเบื้องต้นในการแสดงโขน ตัวพระ ตัวยักษ์และตัวลิง มีกระบวนการที่เหมือนกันอยู่ 3 ท่า ตบเข้า ถองสะเວ เต้นเสา ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการเริ่มต้นการเรียนการสอนโขน ส่วนเทคนิควิธีการสอนโขนเป็นการสอนแบบสาธิต เน้นการฝึกปฏิบัติ ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อเพิ่มทักษะการแสดงโขน นำไปสู่ทักษะแสดงโขน จากการสังเกตการเรียนการสอนโขนจะเรียนกันเป็นกลุ่มเป็นทีม มีเพลงสำคัญที่ต้องฝึกก่อนแสดงที่เหมือนกันในทุกตัวละคร คือกระบวนการบและการขึ้นลอย ซึ่งผู้ที่เรียนจะได้ทักษะการทำงานเป็นทีม อันจะช่วยสร้างพฤติกรรมที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้ โดยมีครูผู้ฝึกและตัวผู้เรียนเองเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ดี

3.4.1 กระบวนการปะทะทัพและขึ้นลอย

ซึ่งนายอาคม สายาคม (2545: 275) ได้เขียนว่าการปะทะทัพและการขึ้นลอยมีหลักสำคัญ 2 ประการ ดังนี้ 1. การปะทะทัพ ฝ่ายยักษ์จะอยู่ทางซ้ายของจอและฝ่ายพระและลิงจะอยู่ทางขวาของจอเสมอ 2. ท่าขึ้นลอยระหว่างพญายักษ์และพญาลิง และ 3. ลอยพิเศษ (ไม่มีคำอธิบายเนื่องจากเป็นลอยที่ถูกสร้างใหม่และใช้ในกรณีพิเศษ) ได้แก่ ลอยมัจฉานุ ลอยบ่า ลอยเหยียบและลอยสูงใช้ผู้แสดง 4 ตัว คือ ทศกัณฐ์ หนุมาน พระราม พระลักษมณ์ มีรายละเอียดของท่า ดังนี้

ภาพประกอบ 1 ท่าลอยหนึ่ง ยักษ์ – ลิง

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

ท่าลอยหนึ่ง ยักษ์ – ลิง เป็นท่าต่อจากท่ารบ 1-2-3 และเรียกกันว่าท่า “ขึ้นลอย” ท่าขึ้นลอยนี้จะสังเกตได้จากท่าของคนที่อยู่ข้างบน โดยจะเปลี่ยนเป็นลอย 1-2-3 อยู่ตลอดเวลาที่ขึ้นลอย วิธีปฏิบัติ ยักษ์ตั้งเหลี่ยมทั้งสองขา มือขวาถือกระบองตั้งวงบน มือซ้ายอ้อมมาข้างหน้าลิง จับสะเວด้านขวา ลิงใช้เท้าซ้ายเป็นหลักยืนอยู่บนโคนขาข้างซ้ายของยักษ์ ทำขวายกขึ้นไว้ข้างๆตัว

มือซ้ายตึงแขนจับปลายกระบองของยักษ์ มือขวาถือพระขรรค์ งอแขนเสมอไหล่ไว้ข้างตัว ยักษ์หันหน้าออก ลิงหันหน้าเข้า ทั้งลิงและยักษ์ คงหันหน้ากันอยู่คนละด้าน หน้ามองดูกัน

ภาพประกอบ 2 ทำलयสอง ยักษ์ – ลิง

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

ทำलयสอง ยักษ์ – ลิง วิธีปฏิบัติ ยักษ์ตั้งเหลี่ยมทั้งสองขา มือขวาถือกระบองตั้งวงบนมือซ้ายอ้อมมาข้างหน้าลิงจับสะเอวด้านขวา ลิงใช้เท้าขวายืนเป็นหลักอยู่บน โคนขาข้างซ้ายของยักษ์ เท้าซ้ายเหยียบอยู่บนแขนข้างขวาตรงข้อศอกของยักษ์ มือขวาถือพระขรรค์ งอแขนอยู่ตรงหน้า มือซ้ายงอแขนเอามาแตะไว้บนมือขวาที่กำพระขรรค์อยู่ ยักษ์หันหน้าออก ลิงหันหน้าเข้า ทั้งลิงและยักษ์คงหันหน้าอยู่คนละด้าน หน้ามองดูกัน

ภาพประกอบ 3 ท่าลอยสาม ยักษ์ – ลิง

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

ท่าลอยสาม ยักษ์ – ลิง วิธีปฏิบัติ ยักษ์ตั้งเหลี่ยมทั้งสองขา มือขวาถือกระบองตั้งวงบนมือซ้ายลอดใต้หว่างขาลิง จับสะเอวด้านขวา ลิงใช้เท้าขวายืนเป็นหลักอยู่บนโคนขาซ้ายของยักษ์ เท้าซ้ายไขว้ไปข้างหลังยักษ์ เอาปลายเท้าซ้ายเกี่ยวหัวไหล่ของยักษ์ ยกมือขวาถือพระขรรค์อยู่ตรงหน้า มือซ้ายงอแขนเอามาแตะไว้บนมือขวาที่กำลังพระขรรค์ ยักษ์หันหน้าออก ลิงหันหน้าเข้า ทั้งลิงและยักษ์คงหันหน้าอยู่คนละด้านหน้ามองดูกัน

ภาพประกอบ 4 ท่าลอยหลัง พระ – ยักษ์

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

ท่าลอยหลัง พระ – ยักษ์ ลอยหลังนี้เป็นลอยที่นอกเหนือจากลอยทั้งสาม วิธีปฏิบัติ ยักษ์ตั้งเหลี่ยมหน้าอัด (หน้าตรง) มือทั้งสองถือศร งอแขนไว้ข้างลำตัว พระใช้เท้าทั้งสองยืนคร่อม ข้างหลังอยู่บนโคนข้างทั้งสองข้างของยักษ์ มือทั้งสองจับปลายศร ทั้งพระและยักษ์คงมองหน้ากัน หันหน้าออก

ภาพประกอบ 5 ท่าลอยหนึ่ง พระ-ยักษ์

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

ท่าลอยหนึ่ง พระ-ยักษ์ ลอยท่าที่หนึ่งเป็นท่าที่ต่อเนื่องมาจากท่ารบ “ไม้สอง ไม้สี่” จึงจะ มาขึ้นลอยกัน สังเกตได้จากคนข้างบนเปลี่ยนเป็นท่าต่างๆ วิธีปฏิบัติยักษ์ขาทั้งสองตั้งเหลี่ยม มือ ขวาถือศรตั้งวงบน มือซ้ายอ้อมมาข้างหน้าพระ จับสะเอวด้านขวา พระใช้เท้าซ้ายยืนเป็นหลักอยู่บน โคนขาซ้ายของยักษ์ เท้าขวายกขึ้นไว้ข้างตัว มือขวาถือศรตั้งวงบน มือซ้ายตึงแขน จับปลายศรของ ยักษ์ ทั้งพระและยักษ์คงหันหน้าอยู่คนละด้าน หน้ามองดูกัน

ภาพประกอบ 6 ท่าลอยสอง พระ-ยักษ์

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

ท่าลอยสอง พระ-ยักษ์ วิธีปฏิบัติ ยักษ์ขาทั้งสองตั้งเหยียด มือขวาถือศร ตั้งวงบน มือซ้ายจับสะเอวข้างขวาของพระ พระใช้เท้าขวายืนเป็นหลักอยู่บนโคนขาซ้ายของยักษ์ เท้าซ้ายเหยียบอยู่บนแขนข้างขวาตรงข้อศอกของยักษ์ มือขวาถือศรตั้งวงบน มือซ้ายตั้งแขน จับปลายศรของยักษ์ ทั้งพระและยักษ์คงหันหน้าอยู่คนละด้าน ยักษ์เงยหน้ามองดูพระ พระมองไปทางซ้ายมือ

ภาพประกอบ 7 ท่าลอยสาม พระ-ยักษ์

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

ท่าลอยสาม พระ-ยักษ์ วิธีปฏิบัติ ยักษ์ขาทั้งสองตั้งเหลี่ยม มือขวาถือศรตั้งวงบน มือซ้ายอ้อมมาข้างหลังพระ จับสะเอวด้านซ้ายของพระ พระใช้เท้าซ้ายยืนเป็นหลัก อยู่บนโคนขาข้างซ้ายของยักษ์ เท้าขวางอขาหักข้อเท้าเกี่ยวตรงข้อศอกของยักษ์ มือขวาถือศรอยู่วงล่าง มือซ้ายหงายมือ งอแขนเสมอศีรษะไว้ข้างลำตัว เอียงไหล่ขวา ทั้งพระและยักษ์คองหันหน้าออก (ท่าลอยสามนี้ พระต้องขึ้นแบบลอยหนึ่งก่อน แล้วจึงหันตัวมาทางขวามือ กลับมาเป็นลอยสาม

ภาพประกอบ 8 ท่าลอยมัจฉานุ (ลอยพิเศษ)

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

ภาพประกอบ 9 ท่าลอยบ้า (ลอยพิเศษ)

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

ภาพประกอบ 10 ทำล่อยเหยียบ (ล่อยพิเศษ)

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

ภาพประกอบ 11 ทำล่อยเหยียบ (ล่อยพิเศษ)

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

ภาพประกอบ 12 ท่าลอยสูง (ลอยพิเศษ)

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

ภาพประกอบ 13 ท่าลอยสูง (ลอยพิเศษ)

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

จากหลักสำคัญทั้งสอง คือ การปะทะทัฟและการขึ้นลอย ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์นำลักษณะขั้นตอนของการนำไปจัดกิจกรรม คือ 1.การปะทะทัฟ เป็นกิจกรรมทัฟนี้ใครนำ 2. การขึ้นลอย เป็นกิจกรรมรับฟังความต่างอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้ท่าลอยหลังเป็นท่าในการจัดกิจกรรม ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาภาวะผู้นำ ซึ่งผู้วิจัยจะนำขั้นตอนทั้ง 2 นี้ไปเป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมโซนที่จะใช้ในงานวิจัยต่อไป

3.5 ประโยชน์ที่กิจกรรมโซน

จัดเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและเป็นกิจกรรมที่ช่วยฝึกผู้เรียนให้มีทักษะต่างๆ ซึ่งมีความสอดคล้องกับทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ไตรรัตน์ พิพัฒน์ภณผล เล่าให้ฟังว่า “ การเรียนโซนของเด็กนักเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เริ่มจากในสมัยของอดีตผู้อำนวยการโรงเรียน ท่านมองเห็นว่า เด็กผู้ชายกับเด็กผู้หญิงเมื่อมาเรียนวิชานาฏศิลป์รวมกันแล้ว เด็กผู้ชายจะดูเก้งก้าง และมักจะไม่ค่อยสนใจเรียนรำไทยคู่กับเด็กผู้หญิง ในขณะที่นาฏศิลป์ไทยมักจะออกแบบให้ผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย และผู้ใหญ่มากกว่าเด็ก ดังนั้น ที่โรงเรียนจึงแยกเป็นนาฏศิลป์ไทยกับโซน เพื่อที่จะให้เด็กผู้ชายสนใจการแสดงศิลปวัฒนธรรมมากขึ้น ได้จากการเรียนโซน “ ทางโรงเรียนจึงได้จัดทำเป็นหลักสูตรของสถานศึกษา ให้อยู่ในหลักสูตรการเรียนโดยมีระดับความยากง่ายตามลำดับชั้น เช่น ชั้นประถม 4 เป็นทหาร พออยู่ประถม 5 เป็นตัวรบ พอโตหน่อยอยู่ประถม 6 เป็นตัวเอก แล้วก็เรียนในชั่วโมง แล้วทุกคนก็ฝึกหัดเหมือนกัน แล้วมีเวทีให้เด็กได้แสดงออกด้วย ซึ่งที่ผ่านมาก็ประสบความสำเร็จ ส่วนใหญ่เด็กผู้ชายจะฝึกโซน ส่วนผู้หญิงเรียนรำไทย การสอนก็เริ่มตั้งแต่พื้นฐานว่าโซนมีตัวอะไรบ้าง เช่น ตัวพระ ตัวนาง ยักษ์ และลิง จากนั้นก็อธิบายว่าแต่ละตัวแสดงมีลักษณะเป็นอย่างไร แล้วค่อยมาดูว่าใครเหมาะกับบทไหน เด็กที่เป็นนักแสดงตัวพระต้องมีใบหน้าน่าดู มีต้องอ่อนช้อย ” ส่วนทางด้านของร่างกาย ถือว่าเป็นการฝึกวินัยที่ดี สร้างความพร้อมเพรียง และความอดทนได้เป็นอย่างดี อย่างเช่นเวลาสวมใส่ชุดซึ่งค่อนข้างหนัก และใช้เวลาในการแต่งตัวนานมาก ตัวแสดงบางตัวต้องใช้เวลาแต่งตัวถึง 2 ชั่วโมง แล้วเมื่อแต่งตัวแล้วก็ต้องอยู่ในชุดนั้นทั้งวัน รวมทั้งได้ฝึกการทำงานเป็นทีม บางคนได้รับบทเป็นนักแสดงตัวเอก แต่ถ้านักแสดงคนอื่นๆ ไม่ให้ความร่วมมือ ก็ไม่สามารถทำให้การแสดงประสบความสำเร็จได้ ฉะนั้น เด็กก็จะเข้าใจว่าทุกคนต้องทำงานเป็นทีม ใครรับบทอะไรก็ต้องแสดงให้เต็มที่ “ เด็กทุกคนได้ร่วมแสดง เรียนรู้อย่างมีความหมาย เมื่อเรียนแล้วได้แสดงออก ฝึกซ้อมกับเพื่อน แล้วยังได้เล่นบนเวทีจริง มีคนพากย์จริง คนดูจริง ก็ทำให้เขาได้รับประสบการณ์ตรง เป็นประสบการณ์บนเวทีจริง ถือเป็นการสอนภาคปฏิบัติ เมื่อพ่อแม่มาดูการแสดงของเขาถึงเขาไม่ได้แสดงเป็นตัวเอก แต่เขาก็ได้ทำอย่างเต็มที่ ในขณะที่ประโยชน์ทางด้านจิตใจ ถือเป็นการฝึกสมาธิที่ดีมากๆ ทั้งยังสามารถสอนผ่านเรื่องราวตามเนื้อเรื่องของรามเกียรติ์ได้ด้วย เช่น เรื่องความรัก ความกตัญญู ยกตัวอย่าง พระรามมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ สัญญาไว้ว่าจะยอมออกป่า ก็ยอมออกป่าถึง 14 ปี เพื่อแสดงความกตัญญูต่อพ่อ พระรามเป็นตัวแทนของความซื่อสัตย์ รักภรรยามาก เป็นลูก

ที่ดี เวลาสอนเด็กก็จะสนุก หลังจากประสบความสำเร็จในการฝึกสอนเด็กๆ ในโรงเรียน ทางโรงเรียนก็มีนโยบายในการเผยแพร่ศิลปะการแสดงของโขนเด็กให้ไปสู่การรับรู้ในต่างจังหวัดด้วย โดยเฉพาะในชนบท เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้แก่ผู้ที่สนใจ โดยเราได้จัดโครงการโขนจิ๋วสัญจร ไปยังโรงเรียนในต่างจังหวัด เมื่อปีที่แล้วเราก็ไปที่จังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นการนำโขนไปเผยแพร่ให้เด็กต่างจังหวัด พร้อมกับแลกเปลี่ยนการแสดงของท้องถิ่นด้วย คือพอลูกของเราไป ก็จะสอนโขนให้เขา แล้วเด็กที่โน่นก็สอนรำภูไทสอนรำตึกแดน เด็กๆ สอนกันเอง เป็นการเรียนรู้จากเด็กสู่เด็ก โดยที่ผู้ใหญ่เป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ สิ่งที่ได้คือ การคิดอย่างเป็นระบบ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ระหว่างเด็กในเมืองกับเด็กต่างจังหวัด เป็นสิ่งที่เรามาภูมิใจมาก และเกิดประโยชน์ต่อเด็กอย่างแท้จริง” (ไทรรัตน์ พิพัฒน์โกศล. 2560, สัมภาษณ์)

โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม จัดเป็นโรงเรียนที่มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลาย ได้แก่ กิจกรรมออกแบบ กิจกรรมผู้จัดทำภาพยนตร์ กิจกรรมขับร้องประสานเสียง ฯลฯ รวมถึงกิจกรรมโขน โดยจุติมาพร เผ่าจินดา อาจารย์สอนนาฏศิลป์โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม กล่าวว่า “ผู้เรียนต้องมาฝึกซ้อมตามวันและเวลาที่นัดหมาย ฉะนั้นผู้เรียนจะได้ฝึกความตรงต่อเวลาและต้องมีวินัยในการเข้าฝึกซ้อม การฝึกซ้อมจะแบ่งเป็นตัวละคร ตัวนาง ตัวยักษ์และตัวลิง โดยจะเล่นเรื่องรามเกียรติ์และมีการกำหนดตอนที่จะใช้แสดง เพื่อแบ่งบทกันไปฝึกซ้อมก่อนที่จะมารวมกัน ดังนั้นผู้เรียนจะได้เรื่องของการทำงานร่วมกับผู้อื่น ฝึกการทำงานเป็นทีม และมีโครงการศิลปวัฒนธรรมและการแสดง ที่ผู้เรียนต้องมีการทำงานเป็นทีม ทั้งยังเกิดความเสียสละ ภายใต้การเกิดภาวะผู้นำในระบบบริหารจัดการโครงการฯ ที่ต้องมีประธาน รองประธาน เลขานุการ และตำแหน่งในทีมบริหารอีกมากมายที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ไปพร้อมกับทักษะในการปฏิบัติโขนด้วย” (จุติมาพร เผ่าจินดา. 2560, สัมภาษณ์)

ซึ่งเจษฎา อาณิล อาจารย์ประจำภาควิชาวิศวกรรมชีวการแพทย์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล กล่าวว่า “โขน” ไม่เพียงแต่เป็นศิลปะการแสดงประจำชาติไทย แต่ยังเป็นกิจกรรมทางกาย (Physical Activity) ที่ช่วยในการบริหารร่างกาย และกล้ามเนื้อในหลายๆ ส่วนด้วย เพราะเป็นการประยุกต์ใช้ทักษะทั้งทางด้านร่างกาย การรับรู้ และประสาทสัมผัส เห็นได้จากใช้ร่างกายผ่านท่าทางต่างๆ ของ 4 ตัวละคร ทั้งตัวละคร ตัวนาง ตัวยักษ์ และตัวลิง โดยแต่ละท่าจะมีความเคลื่อนไหวร่างกายแตกต่างกัน อย่างตัวลิง เป็นตัวละครที่มีท่าทางและการเคลื่อนไหวมากพอสมควร โดยเฉพาะบริเวณขา เมื่อวัดค่าการเคลื่อนไหวของร่างกาย (PA) ออกมาจึงพบว่า สูงกว่าตัวละครอื่นๆ รวมไปถึงค่าทางสมอง (Brain Activity) ก็พบว่าสูงเช่นกัน เจษฎากล่าว “ทุกตัวละครถ้ามีการเคลื่อนไหว 1 ครั้ง มันจะทำให้สมองมีการประสานงานในหลายส่วน หลักๆ ก็จะเป็นสมองที่ควบคุมส่วนเคลื่อนไหว ตามมาด้วยสมองที่ควบคุมการในเรื่องของการฟัง เพราะการแสดงโขนต้องฟัง และจับจังหวะด้วย สุดท้ายคือ สมองที่ควบคุมการทรงตัว ดังนั้น จึงพูดได้ว่า โขนดีต่อกายแล้วยังดีต่อการพัฒนาระบบสมองในส่วนต่างๆ ด้วย” (สิริวุฒิ รัชไชยวัฒน์; และปิยะนันท์ ขุนทอง. 2560: ออนไลน์)

จะเห็นได้ว่าโซนเป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างประโยชน์ทั้งด้านจิตใจและด้านร่างกายให้กับผู้เรียน รวมถึงด้านสังคมที่กลายเป็นทักษะที่มีความจำเป็นในศตวรรษที่ 21 และอนาคต อันจะทำให้ผู้เรียนสามารถนำทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต สร้างประโยชน์ให้ทั้งตนเองและผู้อื่น ส่งผลให้คนมีการพัฒนา เมื่อคนพัฒนาขึ้น สังคมก็ย่อมมีความเจริญตามไปด้วย

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิจัยในประเทศและวิจัยในต่างประเทศ แบ่งได้ 3 กลุ่มดังนี้

4.1 วิจัยที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำ

สายฝน วังสระ (2552: บทคัดย่อ) ทำงานวิจัยเรื่อง การวิจัยและพัฒนาโปรแกรม 4-เอช เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 แบบแผนการวิจัยเป็นแบบทดลอง ซึ่งดำเนินการวิจัยโดยศึกษาโปรแกรม 4-เอช และสังเคราะห์องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวคิด 4-เอช ได้ 7 องค์ประกอบ คือ 1.ทักษะการตัดสินใจ 2.การวางแผนและการจัดการ 3.ทักษะการสื่อสาร 4.ทำงานขณะสร้างความสัมพันธ์ 5.ทักษะการทำงานเป็นทีม 6.ทักษะสร้างแรงจูงใจในตนเอง 7.ทักษะการเข้าใจตนเอง นำทั้ง 7 องค์ประกอบมาประยุกต์จัดแผนกิจกรรมได้ 6 กิจกรรมย่อย แต่ละกิจกรรมประกอบด้วย จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและอุปกรณ์ และการประเมินผล จากนั้นนำแผนกิจกรรมไปทดลองกับกลุ่มทดลอง เพื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีการพัฒนาภาวะผู้นำเพิ่มขึ้น โดยกลุ่มทดลองจะมีการพัฒนาที่เด่นชัดกว่ากลุ่มควบคุม สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ การจัดแผนกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างภาวะผู้นำและแบบวัดภาวะผู้นำที่ออกแบบขึ้นเพื่อวัดภาวะผู้นำก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม และนำมาเป็นแนวทางในการวางแผนกิจกรรม

รัตติกรณ์ จงวิศาล (2550: 431) ได้ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้ประกอบการ : ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างคุณลักษณะทาง จิตวิทยา การทำงานเป็นทีม และความสำเร็จในการประกอบธุรกิจ โดยเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการ SMEs จำนวน 542 คน พบว่า โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ เซอร์วอร์มธน์ แรงจูงใจภายใน การทำงานเป็นทีม ความสามารถในการเผชิญและฝ่าฝอุปสรรค ความเชื่ออำนาจควบคุมตนเองใน ส่งผลโดยมีอิทธิพลทางบวกต่อภาวะผู้นำของผู้ประกอบการและการทำงานเป็นทีมอย่างมีนัยสำคัญสถิติที่ระดับ .05 และภาวะผู้นำของผู้ประกอบการส่งผลโดยมีอิทธิพลทางบวกต่อการทำงานเป็นทีมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า สิ่งที่มีอิทธิพลทางบวกต่อภาวะผู้นำ ได้แก่ แรงจูงใจภายใน การทำงานเป็นทีม ความสามารถในการเผชิญและฝ่าฝอุปสรรค ความเชื่ออำนาจควบคุมตนเองใน ผู้วิจัยจึงนำสิ่งต่างๆ มาประยุกต์ในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ

วีรยา พวงไทย (2550: บทคัดย่อ) ทำงานวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำความสามารถในการตัดสินใจ การมองในแง่ดี การทำงานเป็นทีม กับผลการปฏิบัติงานของหัวหน้างานระดับต้นโรงงานผลิตภัณฑ์ โดยการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำความสามารถในการตัดสินใจ

การมองในแง่ดี การทำงานเป็นทีมและผลการปฏิบัติงานของหัวหน้างานระดับต้นโรงงานผลิตรถยนต์ สองความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำ ความสามารถในการตัดสินใจ การมองในแง่ดี การทำงานเป็นทีม กับผลการปฏิบัติงานของหัวหน้างานระดับต้นโรงงานผลิตรถยนต์ กลุ่มตัวอย่างเป็นหัวหน้างานระดับต้นโรงงานผลิตรถยนต์จำนวน 132 คน เก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบวัดภาวะผู้นำ แบบวัดความสามารถในการตัดสินใจ แบบวัดการมองในแง่ดี แบบวัดการทำงานเป็นทีมและแบบวัดผลการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยพบว่าหัวหน้างานระดับต้นโรงงานผลิตรถยนต์มีระดับภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับสูง ส่งผลให้ความสามารถในการตัดสินใจอยู่ในระดับสูง การมองในแง่ดีอยู่ในระดับสูง การทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับสูงและผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูง จากผลการวิจัยทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลในการเลือกใช้รูปแบบภาวะผู้นำ คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพราะกลุ่มตัวอย่างมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับสูง มีประสิทธิภาพที่ดีในการตัดสินใจ การมองในแง่ดี การทำงานเป็นทีมและการปฏิบัติงาน

4.2 วิจัยที่เกี่ยวข้องกับโซน

สมศักดิ์ ทัดติ (2540: บทคัดย่อ) ทำงานวิจัยเรื่อง จารีตการฝึกหัดและการแสดงโซนของทศกัณฐ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่จะแสดงเป็นทศกัณฐ์ได้อย่างมีคุณภาพ ต้องผ่านจารีตในการฝึกหัดโซนอย่างมีขั้นตอน ได้แก่ การฝึกหัดเบื้องต้น การฝึกแม่ท่า การรำใช้บท การรำหน้าพาทย์ การรำซ้ำปี การรำตรวจพล การขึ้นลอย การรำเข้าเรื่อง ได้อย่างถูกต้องตามแบบแผน โดยผู้ที่เป็นทศกัณฐ์จะต้องมีลักษณะรูปร่างสูงใหญ่แข็งแรงเหมาะสมกับที่จะเป็นยักษ์ใหญ่ได้ ส่วนจารีตในการแสดงโซนหน้าจอพบว่า ในฉากหนึ่งเมืองทศกัณฐ์ต้องเข้าและออกประตูและนั่งหน้าฉากทางด้านซ้าย ส่วนตรวจพลออกทางประตูขวาเข้าทางประตูซ้าย การปะทะทัพและรบนั่งราชรถออกประตูซ้ายและเข้าประตูซ้ายและทศกัณฐ์ต้องเรียนรู้จารีตอื่นๆ เช่น การใช้อาวุธ เป็นต้น จากการศึกษางานวิจัยพบว่า การฝึกซ้อมของโซนยักษ์มีขั้นตอนที่สำคัญ การขึ้นเลือกลักษณะของผู้ที่จะฝึกโซนยักษ์ การเข้าและออกเวทีในการปะทะทัพ

ธีรภัทร์ ทองนิ่ม (2556: บทคัดย่อ) ทำงานวิจัยเรื่อง แบบแผนและกลวิธีการพากย์ - เจรจาโซนของกรมศิลปากร มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์แบบแผนวิธีการพากย์-เจรจาโซน ตลอดจนศึกษากลวิธีการพากย์ - เจรจาโซนของกรมศิลปากรที่สืบทอดจากกรมมหรสพในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 จนถึงปัจจุบัน โดยพิจารณาวิเคราะห์จากบทโซน วรรคที่ค้นบันทึกการแสดงโซน สัมภาษณ์ผู้ร่วมงาน และประสบการณ์ตรงของผู้วิจัย ทั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งการศึกษาและวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน คือ แบบแผนการพากย์ - เจรจาโซน และ กลวิธีการพากย์ - เจรจาโซน โดยใช้ทฤษฎีและแนวคิดทางด้านจิตศิลป์ และสังคีตศิลป์ ซึ่งเป็นศาสตร์แขนงที่สัมพันธ์กัน ผลการศึกษาพบว่า ประเภทของการพากย์มิได้แบ่งตามเนื้อหาบทพากย์ที่ได้แบ่งไว้แต่เดิม แต่แบ่งตามทำนองในการพากย์ คือ ทำนองปกติ หรือ พากย์เดินทำนอง ทำนองเพลงชมดง ในหรือพากย์ชมดง และทำนองเพลงโอย่ปี่ใน หรือ พากย์โอย่ สำหรับการเจรจานั้น มี 2 ประเภท คือ

เจรจาต้น และเจรจากระทุ้ใช้ทำนองในการเจรจา 3 ทำนอง คือ เจรจาทำนองบรรยาย หรือ เจรจาเดินทำนอง เจรจาทำนองพูด และ เจรจากวน मुख กลวิธีในการเจรจานั้นจำเป็นต้องใส่อารมณ์ตามบริบท และอารมณ์ของตัวโขนที่แสดงในขณะนั้น เพื่อสร้างอรรถรสให้กับผู้ชม ทั้งการพากย์และการเจรจาโขนนับเป็น “หัวใจสำคัญของการแสดงโขน” ซึ่งแสดงถึงปรีชาญาณของ ผู้พากย์-เจรจาโขนได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ผู้พากย์-เจรจามีความรู้ทางด้านคีตศิลป์ สังคีตศิลป์ ภาษาศาสตร์วรรณคดี จากการศึกษางานวิจัยเป็นสิ่งที่ช่วยยืนยันว่าการพากย์-เจรจาโขนเป็นหัวใจสำคัญของการแสดงโขน

ฐาปนีย์ สังสิทธิวงศ์ (2557: บทคัดย่อ) ทำงานวิจัย เรื่องโขนศิลปะประจำชาติไทยและสื่อวัฒนธรรมในบริบทสังคมร่วมสมัย วิจัยเล่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา วิเคราะห์ พัฒนาการและองค์ประกอบของโขนในฐานะศิลปะการแสดงและสื่อวัฒนธรรมในบริบทสังคมร่วมสมัยประเทศไทยโดยใช้วิธีการศึกษาแบบการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งวิธีการดำเนินวิจัยใช้วิธีการศึกษาเอกสารสัมภาษณ์และนำมาสรุปเป็นผลการศึกษา จากการศึกษาโขนของไทยได้รับอิทธิพลมาจากประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกัน โดยไทยนำมาผสมผสานกันจนกลายเป็นโขนที่เริ่มแสดงในราชพิธีสำคัญ ต่อมาโขนมีการพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยตามกระแสของวัฒนธรรมในสมัยนั้นแต่ยังคงรูปแบบตลอดจนวิธีการแสดงและเรื่องที่ใช้คือเรื่องรามเกียรติ์อยู่เช่นเดิม การพัฒนาผสมผสานจนกลายเป็นโขนที่แสดงอยู่ในปัจจุบันโดยคนในปัจจุบันจะแบ่งตามประเภทหน่วยงานที่เป็นผู้จัดการแสดงได้แก่ โขนกรมศิลปากรโขนศาลาเฉลิมกรุง โขนตามพระราชตำริในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ โขนสมัครเล่นและโขนพาณิชย์

การพัฒนาของโขนจึงส่งผลต่อโขนจากเดิมที่โขนเป็นวัฒนธรรมหลวง แต่ในปัจจุบันกลายเป็นโขนมีลักษณะเป็นวัฒนธรรมมวลชน เพื่อให้โขนเกิดการปรับตัวตามยุคสมัย ซึ่งปัจจุบันการปรับตัวของโขนเห็นได้ชัดจากเทคนิคประกอบการแสดงที่ทันสมัยเพื่อให้คนสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมปัจจุบัน การแสดงโขนของไทยถือเป็นนาฏกรรมชั้นสูงซึ่งสะท้อนถึงสังคมและวัฒนธรรมได้แก่ รูปแบบการเมืองการปกครองมลายาทแบบไทยและโครงสร้างทางสังคม ซึ่งเป็นสื่อวัฒนธรรมที่แสดงออกเพื่อบ่งบอกถึงวัฒนธรรมไทยผ่านการแสดงของโขนและเป็นสื่อที่ส่งสารให้กับผู้ชมเกี่ยวกับการสอนให้เห็นถึงบาปบุญคุณโทษฝ่ายธรรมะและนั่นเป็นฝ่ายชนะ ดังนั้นการที่มีความรู้และความเข้าใจควรจะสามารุทำให้เกิดแนวทางอนุรักษ์ในความเป็นไทยต่อไป จากการศึกษาเอกสารพบว่า โขนปรับตัวตามยุคสมัย โดยมีเทคนิคประกอบการแสดงเป็นตัวช่วยเสริมให้โขนมีความน่าสนใจมากขึ้น การบูรณาการการเรียนการสอนโขนกับเทคนิคอื่นๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญสามารถช่วยอนุรักษ์และสร้างความสนใจทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

4.3 วิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน

ศิริสิน พุ่งสกุล (2556: บทคัดย่อ) ทำงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ที่มีการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.เพื่อพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ที่มีการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 และ 2.เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ที่มีการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนนนทรีวิทยา จำนวน 60 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ที่มีการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน จำนวน 30 คน และ กลุ่มควบคุมที่ได้รับการเรียนการสอนแบบปกติ จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวัดพัฒนาการทางอารมณ์ โปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ที่มีการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1.โปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ที่มีการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนได้มีการกระทำร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันภายในทีมและระหว่างทีม โดยมีขั้นตอนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนคือ ขั้นที่ 1 ชี้แจงจุดประสงค์ของการเรียนโดยใช้ทีมเป็นฐาน ขั้นที่ 2 แบ่งกลุ่มนักเรียนโดยมีขนาด 5-7 คน ขั้นที่ 3 ทำการทดสอบ RAT ขั้นที่ 4 อภิปราย และ ขั้นที่ 5 สะท้อนผล 2.หลังจากได้รับโปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ที่มีการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการทดลองและระยะติดตามผลการทดลองของกลุ่มทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการศึกษางานวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ได้ดีในนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กระตุ้นการทำงานร่วมกันเป็นทีมอย่างมีระบบ โดยมีขั้นตอนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ผู้วิจัยจึงนำมาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมและนำมาปรับใช้เพื่อพัฒนาในนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

สมพิศ ไยสุน (2560: 73) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานต่อความรู้และการรับรู้ผลการเรียนรู้เรื่องการพยาบาลมารดาและครอบครัวในระยะตั้งครรภ์ของนักศึกษาพยาบาล การจัดการศึกษามีเป้าหมายสำคัญคือเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ การวิจัยเป็นแบบกึ่งทดลอง กลุ่มเดียว วัดสองครั้งคือก่อนและหลังการทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความรู้ และการรับรู้ผลการเรียนรู้ เรื่อง การพยาบาลมารดาและครอบครัวในระยะตั้งครรภ์ของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนแบบเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลสภากาชาดไทย ปีการศึกษา 2558 จำนวน 162 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ paired t-test ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาพยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ และการรับรู้ผลการเรียนรู้ เรื่องการพยาบาลมารดาและครอบครัวในระยะตั้งครรภ์ของนักศึกษาพยาบาลหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนแบบเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 จากการศึกษางานวิจัย พบว่าวิจัยเล่มนี้มีรูปแบบการวิจัยเป็นแบบกึ่งทดลอง กลุ่ม

เดียววัดสองครั้ง คือก่อนและหลังการทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความรู้ และการรับรู้ผลการเรียนรู้ ซึ่งมีกิจกรรมเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน ทำกิจกรรมทั้งหมด 8 ชั่วโมง ผู้วิจัยนำรูปแบบการวิจัยและวิธีการวัดผลก่อนและหลังการทดลองมาประยุกต์ใช้ในงานวิจัย

Savelsberg (ซาเวลส์เบิร์ก) (2012: 24) ได้ศึกษาผลของการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานที่มีต่อการลดภาวะความเครียด ความเบื่อหน่ายในการเรียนของกลุ่มนักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 3 พบว่าการเรียนแบบทีม สามารถช่วยให้นักเรียนมีความมั่นใจในการเรียน มีความสนุก และรับรู้ว่ามีเพื่อน อ่อนโยนจากกลุ่มเพื่อน คอยช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหาหรือไม่เข้าใจในเนื้อหาของการเรียนได้ดีขึ้น จากการศึกษางานวิจัยนี้ พบว่าการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานช่วยลดความเครียดและเป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถช่วยให้นักเรียนมั่นใจ อ่อนโยน มีความสนุก ส่งผลให้นักเรียนเข้าใจในเนื้อหาได้ดีขึ้น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การสร้างภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงต้องมีพฤติกรรมเฉพาะ 4 ประการ คือ 1.การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 2.การสร้างแรงบันดาลใจ 3.การกระตุ้นทางปัญญา 4.การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ซึ่งการแสดงโชน มีองค์ประกอบสำคัญที่สามารถสร้างภาวะผู้นำ 5 องค์ประกอบดังนี้ 1.ตัวละคร 2.หัวโชน 3.ยกทัพ 4.ขึ้นลอย 5.ร่ำตามบท โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐาน สามารถสรุปเป็นตาราง มีดังนี้

ตาราง 4 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำและการจัดกิจกรรมโชนโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ทีมเป็นฐาน

พฤติกรรมเฉพาะ 4 ประการของผู้มีภาวะผู้นำของเบสส์ Bass(1999)	ตัวบ่งชี้พฤติกรรม	องค์ประกอบการแสดงโชน	กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน 7 ขั้นตอน
1.การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (idealized influence)	มีความรู้	-ตัวละคร -หัวโชน -ยกทัพ -ขึ้นลอย -ร่ำตามบท	1. Assigned Readings ก่อนเรียนมอบหมายให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (5 นาที)
	สามารถควบคุมสติอารมณ์	-หัวโชน -ยกทัพ	2. Readiness Assessment by Individual Test ทดสอบความรู้พื้นฐาน (10 นาที)
	มั่นใจในตนเอง	-ขึ้นลอย -ร่ำตามบท	3. Group Work on Simple Problems by Team Test อภิปราย
	มีศีลธรรม	-ตัวละคร	
2.การสร้างแรงบันดาลใจ (inspiration motivation)	เสริมแรงเชิงบวกให้ผู้อื่น	-ขึ้นลอย -ร่ำตามบท	
	รับฟังความเห็นจากผู้อื่น	-ขึ้นลอย	

ตาราง 4 (ต่อ)

พฤติกรรมเฉพาะ4 ประการของผู้มีภาวะ ผู้นำของเบสส์ Bass(1999)	ตัวบ่งชี้พฤติกรรม	องค์ประกอบการแสดง โชน	กระบวนการเรียนรู้โดย ใช้ทีมเป็นฐาน 7 ขั้นตอน
		-รำตามบท	ความรู้ (15 นาที)
	มั่นใจในผู้อื่นและร่วมเสี่ยง กับผู้อื่น	-ยกทัพ -ขึ้นลอย	4. Writing Appeals
3.การกระตุ้นทางปัญญา (intellectual stimulation)	ยินดีแก้ไขปัญหาร่วมกัน	-ยกทัพ -รำตามบท	ตรวจสอบและเขียนสรุป แนวคิดสำคัญ (10 นาที)
	กระตุ้นในผู้ตามแสดง ความคิดเห็นและเหตุผล	-ขึ้นลอย -รำตามบท	5. Instructor Input ครู เสนอแนะหรือ ให้ความรู้ เพิ่ม ในประเด็นที่ไม่ ชัดเจน (10 นาที)
	มีความตั้งใจและมุ่งมั่นต่อ เป้าหมาย	-ยกทัพ -ขึ้นลอย -รำตามบท	
	มีความคิดสร้างสรรค์และ กระตือรือร้น	-ตัวละคร -หัวโชน -ยกทัพ -ขึ้นลอย -รำตามบท	6. Group Work on Complex Problems and Application of Concept ใช้แนวคิดมาวิเคราะห์ สถานการณ์ที่มีความ ซับซ้อนและนำเสนอผล การเรียนรู้ (30 นาที)
4.การคำนึงถึงความเป็น ปัจเจกบุคคล (individualized consideration)	นึกถึงความต้องการของ ผู้อื่น	-ยกทัพ -ขึ้นลอย -รำตามบท	
	ยอมรับความแตกต่างของ บุคคลอื่น	-ขึ้นลอย -ยกทัพ	7. Instructor Feedback ครูเสนอแนะ ประเมินผล สะท้อนผลการเรียนรู้ และ ผล ของกระบวนการกลุ่ม (20 นาที)
	ให้โอกาสผู้อื่น	-ขึ้นลอย -ยกทัพ	

สรุปได้ว่า จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำ องค์ประกอบสำคัญของการแสดง โชน และกระบวนการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐาน สามารถเป็นแนวคิดในการพัฒนากิจกรรมที่ช่วย ส่งเสริมภาวะผู้นำ โดยผู้วิจัยนำตัวบ่งชี้พฤติกรรมของทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มาเป็นสิ่งที่ จะกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมและการประเมินผล ในส่วนขององค์ประกอบที่สำคัญในการ แสดงโชนนำมาเป็นเนื้อหาและสื่อในการจัดกิจกรรม และนำขั้นตอนการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐาน 7 ขั้นตอน และระยะเวลามาเป็นกรอบรูปแบบของกิจกรรม นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ข้อมูลเพิ่มเติม

และจะนำไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดกิจกรรมฯ
ต่อไป

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมโซนที่ส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้เรียนที่มีอายุ 13 - 15 ปี โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย
3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
4. วิธีดำเนินการทดลอง
5. สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล
6. การสรุป อภิปรายผลและนำเสนอผลงานวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร	นักเรียนโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม อายุ 13–15 ปี ที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินภาวะผู้นำ จำนวน 102 คน คัดเลือกจากการทำแบบวัดภาวะผู้นำที่มีคะแนนต่ำกว่า 30% จากคะแนนทั้งหมด
กลุ่มตัวอย่าง	นักเรียนโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม อายุ 13–15 ปี ที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินภาวะผู้นำ จำนวน 20 คน จาก 102 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง เพราะต้องเป็นนักเรียนที่ได้รับการยินยอมจากผู้ปกครองให้เข้าร่วมกิจกรรม

2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยประกอบด้วย

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1.แบบวัดภาวะผู้นำ ที่พัฒนาขึ้นจาก สายฝน วังสระ (2552: 65) ซึ่งดัดแปลงจากแบบวัดภาวะผู้นำ SLOI (Student Leadership Outcome identification) ของ Al-omari และ 2.แบบสังเกตพฤติกรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ 3. กิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ 5 กิจกรรม

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดภาวะผู้นำ

แบบวัดภาวะผู้นำเป็นแบบวัดที่พัฒนาขึ้นจาก สายฝน วังสระ (2552: 65) ซึ่งดัดแปลงจากแบบวัดภาวะผู้นำ SLOI (Student Leadership Outcome identification) ของ อัล-โอมารี (Al-omari) การเลือกแบบวัดภาวะผู้นำของสายฝน วังสระ มาประยุกต์ใช้เนื่องจาก 1.มีความคล้ายคลึงกันไประเด็นของสิ่งที่มุ่งวัด คือแบบวัดภาวะผู้นำ SLOI มุ่งวัดทักษะพื้นฐาน 8 ประการที่จะนำสู่ภาวะผู้นำ ส่วนแบบวัดภาวะผู้นำที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมุ่งวัดภาวะผู้นำ 15 ลักษณะที่เป็นพื้นฐานของผู้ที่มีภาวะผู้นำ 2.ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนอายุใกล้เคียงกัน คือ วัดนักเรียนระดับมัธยมที่มีอายุ 15-17 ปี ซึ่งมีขั้นตอนในการพัฒนาแบบวัดภาวะผู้นำดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแบบวัด

1.2 กำหนดขอบเขตและนิยามภาวะผู้นำว่ามีความหมายอย่างไร มีลักษณะอย่างไร ในขั้นนี้ต้องนิยามให้กระจ่างชัดเพื่อให้ครอบคลุมและง่ายต่อการปรับปรุงและพัฒนาข้อคำถาม

1.3 ดำเนินการพัฒนาข้อคำถาม เนื่องจากผู้วิจัยมุ่งวัดภาวะผู้นำของนักเรียน ซึ่งแตกต่างจากสายฝน วังสระ และอัล-โอมารี (Al-omari) ที่มุ่งวัดทักษะพื้นฐาน 8 ประการที่จะนำไปสู่ภาวะผู้นำ ทำให้แบบวัดภาวะผู้นำของสายฝน วังสระและอัล-โอมารี (Al-omari) แบ่งออกเป็น 8 ด้านแต่นิยามภาวะผู้นำของผู้วิจัยมิได้แบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ จะมีแต่ประเด็นในการวัดเพียงประเด็นเดียว คือ “วัดความสามารถในการเป็นผู้นำ”

1.4 นำแบบวัดภาวะผู้นำที่แก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและวิจัยการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านวิจัยพฤติกรรมศาสตร์และผู้เชี่ยวชาญด้านคุณลักษณะของผู้นำ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้านความตรงตามเนื้อหา (content validity) โดยการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการวัด ความครอบคลุมของเนื้อหาและความถูกต้องชัดเจนของภาษา โดยผู้วิจัยใช้ดัชนี IOC (Item Objective Congruence) ซึ่งมีลักษณะการให้คะแนนดังนี้

- 1 หมายถึง ข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับนิยามเชิงปฏิบัติการที่กำหนด
- 0 หมายถึง ข้อคำถามนั้นไม่อาจตัดสินว่าสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องนิยามเชิงปฏิบัติการที่กำหนด
- 1 หมายถึง ข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับนิยามเชิงปฏิบัติการที่กำหนด

การคัดเลือกข้อคำถามใช้เกณฑ์ในการตัดสินความตรงเชิงเนื้อหาของ ศิริชัย กาญจนวาสี (2552: 49) ที่กำหนดว่า ค่าดัชนี IOC ที่คำนวณได้ต้องมากกว่า 0.50 จึงถือว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับข้อความที่จะวัด

1.5 ผู้วิจัยนำแบบวัดภาวะผู้นำไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่มีลักษณะเดียวกัน จำนวน 30 คน แล้วตรวจสอบคุณภาพความตรงของแบบวัดภาวะผู้นำตามสูตรสัมประสิทธิ์ ครอนบาค แอลฟา (Cronbach's alpha coefficient)

1.6 นำแบบวัดภาวะผู้นำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและนำไปใช้จริง

1.7 ลักษณะของแบบวัดภาวะผู้นำ ประกอบด้วย 20 ข้อ เป็นคำถามเชิงบวก 20 ข้อ โดยลักษณะคำถามมีมาตราส่วนประมาณค่าเป็น (Rating scale) 5 ระดับ ตั้งแต่ มากที่สุด (5) มาก(4) ปานกลาง(3) น้อย(2) น้อยที่สุด(1) โดยกำหนดให้ผู้ตอบเลือกคำตอบเพียงคำตอบเดียว วิธีการตอบและเกณฑ์การให้คะแนน

ลักษณะคำถามมีมาตราส่วนประมาณค่าเป็น (Rating scale) 5 ระดับ ตั้งแต่ มากที่สุด(5) มาก(4) ปานกลาง(3) น้อย(2) น้อยที่สุด(1) โดยกำหนดให้ผู้ตอบเลือกคำตอบเพียงคำตอบเดียว มีความหมายของตัวเลือกดังนี้

มากที่สุด	หมายถึง	ท่านคิดว่าข้อความนี้ตรงกับความรู้สึกมากที่สุด
มาก	หมายถึง	ท่านคิดว่าข้อความนี้ตรงกับความรู้สึกมาก
ปานกลาง	หมายถึง	ท่านคิดว่าข้อความนี้ตรงกับความรู้สึกปานกลาง
น้อย	หมายถึง	ท่านคิดว่าข้อความนี้ตรงกับความรู้สึกน้อย
น้อยที่สุด	หมายถึง	ท่านคิดว่าข้อความนี้ตรงกับความรู้สึกน้อยที่สุด

แบบวัดภาวะผู้นำประกอบด้วยข้อความหมายทางบวก เกณฑ์การตัดสินคะแนน คือ ถ้าผู้ตอบ ตอบมากที่สุดจะได้ 5 คะแนน มาก 4 คะแนน ปานกลาง 3 คะแนน น้อย 2 คะแนน และน้อยที่สุด 1 คะแนน

2. แบบสังเกตพฤติกรรม

เป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์หรือกิจกรรมนั้น ๆ การเข้าไปมีส่วนร่วมนี้เป็นลักษณะมีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ (Completion Participant) คือ ผู้สังเกตจะเข้าไปเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม เช่นเดียวกับผู้ถูกสังเกต การมีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ผู้ถูกสังเกตจะไมู้ตัวว่ากำลังถูกสังเกต จึงมีพฤติกรรมตามปกติ เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ถูกสังเกต โดยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตและบันทึกระหว่างการเข้ารับกิจกรรมของนักเรียนในแต่ละครั้ง แบบสังเกตพฤติกรรมนี้ประกอบด้วย ตารางการแสดงรายละเอียดของพฤติกรรมที่คาดหวัง ซึ่งสังเคราะห์ภาวะผู้นำและความถี่ของพฤติกรรมที่คาดหวัง มีขั้นตอนดังนี้

2.1 ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสังเกตพฤติกรรม จากหนังสือ เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ

2.2 กำหนดขอบข่ายพฤติกรรมที่ผู้วิจัยต้องการสังเกตโดยอ้างอิงจากวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรมขึ้นเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ

2.3 สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมและนำไปตรวจสอบแก้ไขโดยอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อปรับปรุงให้สมบูรณ์

2.4 นำแบบสังเกตพฤติกรรมที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหาและโครงสร้าง

2.5 นำแบบสังเกตพฤติกรรมที่ปรับปรุงแก้ไข ไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้เรียนที่มีคุณสมบัติเดียวกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

2.6 ปรับปรุงแก้ไขแบบสังเกตพฤติกรรมให้สมบูรณ์และเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาอนุมัติก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินความเหมาะสมของแบบสังเกตพฤติกรรมจากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องโดยคำนวณได้จากสูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC แทน ค่าดัชนีความสอดคล้องกับจุดประสงค์
(Index of Item – Objective Congruence)

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

เกณฑ์การตัดสิน

ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 – 1.00 คัดเลือกไว้ใช้ได้

ข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 ควรพิจารณาปรับปรุงหรือตัดทิ้ง

3. กิจกรรมโชนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักเรียน

ผู้วิจัยนำองค์ประกอบของการแสดงโชนมาเป็นเนื้อหาหลักโดยบูรณาการกับขั้นตอนการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐานและทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงการสร้างและพัฒนากิจกรรมโชนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ โดยผ่านการพิจารณาอนุมัติจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านกิจกรรมโชน ดังนี้

3.1 ศึกษาข้อมูล เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมโชนและกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมภาวะผู้นำ

3.2 สัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านโชนเพื่อสร้างกิจกรรมโชนที่สามารถส่งเสริมภาวะผู้นำ จำนวน 3 ท่าน โดยผู้เชี่ยวชาญต้องเป็นผู้ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (โชน)

3.3 กำหนดขอบข่ายของกิจกรรมโดยอ้างอิงองค์ประกอบการแสดงโชนและคุณลักษณะภาวะผู้นำจากทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

3.4 นำกิจกรรมโซนที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านโซน การจัดกิจกรรมโซนเด็กปฐมวัย ผู้เชี่ยวชาญด้านคุณลักษณะของผู้นำและผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างกิจกรรมและร่างหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ตรวจสอบความเหมาะสมด้านเนื้อหาและโครงสร้าง โดยหาค่าเฉลี่ย ซึ่งศิริชัย กาญจนวาสี (2552: 58) ได้ให้เกณฑ์การตัดสินและแปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21 ถึง 4.50 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.41 ถึง 4.20 หมายถึง เหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ย 2.61 ถึง 3.40 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.81 ถึง 2.60 หมายถึง เหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 ถึง 1.80 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

5) นำกิจกรรมโซนที่ปรับปรุงแก้ไข ไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้เรียนที่มีคุณสมบัติเดียวกับกลุ่มตัวอย่าง

6) สรุปผลที่ได้จากการทดลองใช้เครื่องมือ นำผลมาวิเคราะห์ และปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมโซนอีกครั้งให้สมบูรณ์

4. วิธีการดำเนินการทดลอง

การทดลองแบ่งได้ 3 ระยะดังนี้

1. ระยะก่อนการทดลอง

1.1 ผู้วิจัยขอหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัยถึงโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม เพื่อขออนุมัติให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูล

1.2 เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

1. แบบวัดภาวะผู้นำ

2. แบบสังเกตพฤติกรรม

3. กิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักเรียน

2. ระยะทดลอง

2.1 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. วัดภาวะผู้นำก่อนทำกิจกรรม

2. แบบสังเกตพฤติกรรมขณะที่เข้าร่วมกิจกรรม

2.2 ผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยตัวเองโดยพูดคุยและสังเกตพฤติกรรม โดยใช้กิจกรรมโซนซึ่งเริ่มทำการทดลองดำเนินการ 8 ครั้ง โดยใช้ 5 กิจกรรม ดังตาราง

ตาราง 5 ปฏิทินแสดงวันที่ทดลองทำกิจกรรม

ครั้ง / วันที่	กิจกรรม
ครั้งที่ 1 / 12 มิ.ย.60	รู้จักลักษณะผู้นำ
ครั้งที่ 2 / 16 มิ.ย.60	เปลี่ยนหัวข้อ
ครั้งที่ 3 / 23 มิ.ย.60	ทัพนี้ใครนำ
ครั้งที่ 4 / 26 มิ.ย.60	
ครั้งที่ 5 / 30 มิ.ย.60	รับฟังความต่างปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์
ครั้งที่ 6 / 3 ก.ค.60	
ครั้งที่ 7 / 14 ก.ค.60	กลวิธีออกคำสั่งและรับคำสั่ง
ครั้งที่ 8 / 17 ก.ค.60	

3. ระยะหลังการทดลอง

3.1 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรม โดยวัดภาวะผู้นำหลังเข้าร่วมกิจกรรม

3.2 ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบแผนการทดลอง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแบบแผนการทดลองกลุ่มเดียวสอบก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม (One group pretest – posttest design)

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
E	T ₁	X	T ₂

E	แทน	กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนอายุ 13-15 ปีที่ไม่ผ่านเกณฑ์ภาวะผู้นำ
T ₁	แทน	การทดสอบก่อนการทดลอง โดยใช้แบบวัดภาวะผู้นำ
X	แทน	การจัดกระทำหรือการให้ (Treatment) ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งใช้กิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ
T ₂	แทน	การทดสอบหลังการเข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้แบบวัดภาวะผู้นำ

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองมาวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ซึ่งมีการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำมาแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย (X) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)
2. แบบวัดภาวะผู้นำ ก่อนเข้ารับกิจกรรมและหลังเข้ารับกิจกรรม โดยเปรียบเทียบเพื่อสังเกตความแตกต่างของข้อมูลโดยใช้สถิติ Paired-Sample T-Test

6. การสรุป อภิปรายผลและนำเสนองานวิจัย

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามสถิติที่กำหนดแล้ว ผู้วิจัยจึงสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งสมมติฐานไว้ คือ ศึกษาผลการพัฒนากิจกรรมโขน เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ ส่วนการอภิปรายผลการวิจัยเป็นการสรุปรวมผลจากประสบการณ์ที่ผู้วิจัยได้รับจากการเก็บข้อมูลและจากการลงไปปฏิบัติกิจกรรมกับผู้เรียน การนำเสนอผลจะอยู่ในรูปแบบความเรียงและตารางประกอบคำบรรยาย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนากิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้เรียนที่มีอายุ 13 - 15 ปี และเพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้เรียนก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมโขน ดังนั้น เพื่อตรงตามวัตถุประสงค์ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การพัฒนากิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับผู้เรียนที่มีอายุ 13-15 ปี

การพัฒนากิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ ของผู้วิจัยมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างกิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ จากการศึกษาข้อมูลเรื่ององค์ประกอบของการแสดงโขน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ทิมเป็นฐาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาแนวทางการจัดกิจกรรม แล้วนำผลการวิเคราะห์ไปตรวจสอบกับผู้เชี่ยวชาญต่อไป สามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตาราง 6 การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด	ที่มา	หลักสำคัญ	กระบวนการสอน	อุปกรณ์	ประเมินผล
โขน	โขนพระ	ไพฑูรย์ เข้มแข็ง, 2537	1.การฝึกหัดเบื้องต้น 2.จารีตในการฝึกหัดโขน 3.บทและรำตามบท 4.กระบวนการรอบ	1.ไม้หวายเป็น 2.กระบอง 3.คันศร 4.กรับเคาะจังหวะ 5.เครื่องเล่นเพลง	1.แบบฝึกปฏิบัติ 2.แบบสังเกต
	โขนยักษ์	สมศักดิ์ หัตถิ, 2540	1.การฝึกหัดเบื้องต้น 2.จารีตในการฝึกหัดโขน 3.แม่ท่า / นาฏยศัพท์เฉพาะของตัวยักษ์ 4.บทโขน / ภูมิ	1.ไม้หวายเป็น 2.กระบอง 3.คันศร 4.กรับเคาะจังหวะ 5.เครื่องเล่นเพลง	1.แบบฝึกปฏิบัติ 2.แบบสังเกต

ตาราง 6 (ต่อ)

แนวคิด		ที่มา	หลักสำคัญ	กระบวนการสอน	อุปกรณ์	ประเมินผล
			หลังตัวละคร 5. การขึ้น-รับ ลอย			
	โชนลิง	ไพโรจน์ ทองคำสุข, 2549	1.การฝึกหัด เบื้องต้น 2.จารีตในการ ฝึกหัดโชน 3.แม่ท่า / นาฏยศัพท์ เฉพาะของตัว ลิง 4.บทโชน / ภูมิ หลังตัวละคร 5. การขึ้น-รับ ลอย	1.การสอนให้รู้ สอน อย่างเข้มงวด โดยเน้น การปฏิบัติ สอนโดยไม่ ปิดบัง 2.การทำให้ดู ปฏิบัติเป็น แบบอย่างได้จริง 3.การอยู่ให้เห็น ถ่ายทอดความรู้ คอย ดูแลแก้ไขท่าทางให้ ถูกต้อง	1.ไม้หวาย 2.กระบอง 3.คันศร 4.กรับเคาะ จังหวะ 5.เครื่อง เล่นเพลง	1.แบบฝึก ปฏิบัติ 2.แบบสังเกต
ภาวะผู้นำ	ภาวะผู้นำการ เปลี่ยนแปลง ของแบลส์	รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2550	1.การมีอิทธิพล อย่างมี อุดมการณ์ 2.การสร้างแรงบันดาลใจ 3.การกระตุ้น ทางปัญญา 4.การคำนึงถึง ความเป็น ปัจเจกบุคคล	1.การบรรยาย 2.การอภิปรายแบบกลุ่ม 3.จัดอบรมและตอบ แบบสอบถาม	1.เอกสาร ประกอบคำ บรรยาย 2.power point 3.กระดาษ แผ่นใหญ่ 4.ปากกา เคมี	1.แบบวัดภาวะ ผู้นำ

แนวคิด		ที่มา	หลักสำคัญ	กระบวนการสอน	อุปกรณ์	ประเมินผล
		สายฝน วัชร , 2552	1.ทักษะการตัดสินใจ 2.การวางแผนและการจัดการ 3.ทักษะการสื่อสาร 4.ทำงานขณะสร้าง ความสัมพันธ์ 5.ทักษะการทำงานเป็นทีม 6.ทักษะสร้างแรงจูงใจในตนเอง 7.ทักษะการเข้าใจตนเอง	1.โปรแกรม 4 เอช	กิจกรรม ส่งเสริม ภาวะผู้นำ 6 กิจกรรม	1.แบบวัดภาวะผู้นำ
		วีรยา พวงไทย ,2550	1.ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง 2.ภาวะผู้นำแบบ แลกเปลี่ยน 3.ภาวะผู้นำแบบปล่อยตาม สบาย	1.ตอบแบบสอบถาม	-	1.แบบวัดภาวะผู้นำ
การเรียนรู้แบบทีมเป็นฐาน		ศิริสิน พึงสกุล, 2556	การเรียนรู้แบบทีม	ขั้นที่ 1 ชี้แจงจุดประสงค์ของการเรียนโดยใช้ทีมเป็นฐาน ขั้นที่ 2 แบ่งกลุ่มนักเรียนโดยมีขนาด 5-7 คน ขั้นที่ 3 ทำการทดสอบ RAT ขั้นที่ 4 อภิปราย ขั้นที่ 5 สะท้อนผล	กิจกรรมการเรียนรู้	แบบวัดพัฒนาการทางอารมณ์ และโปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ที่มีการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน

ตาราง 6 (ต่อ)

แนวคิด	ที่มา	หลักสำคัญ	กระบวนการสอน	อุปกรณ์	ประเมินผล
	สมพิศ โยสุ่น ,2560	การเรียนรู้แบบ ทีม	3 ขั้นตอน 1.การเตรียมตัว 2.การประเมินความรู้ 3.การประยุกต์ใช้ความรู้	1.แผนการ สอนการ จัดการ เรียนรู้แบบ ทีมเป็นฐาน 2. power point	แบบทดสอบ ความรู้ และ แบบสอบถาม

จากตารางพบว่าการสร้างกิจกรรมตามแนวคิดโซน มีหลักสำคัญคือ การฝึกหัดเบื้องต้น จารีตในการฝึกหัดโซน บทโซน/ภูมิหลังตัวละคร ซึ่งพบได้ในโซนทั้งสามประเภท ขณะที่โซนยักษ์ และโซนลิง มีหลักสำคัญ เรื่องแม่ท่า/นาฏยศัพท์เฉพาะของตัวยักษ์และตัวลิงและการขึ้น-รับลอยเพิ่มเติม กระบวนการสอนตามแนวคิดโซนเริ่มจากการสอนโดยสาธิตหรือครูพักลักจำหลังจากนั้นจะเป็นการปฏิบัติไปพร้อมกับการบรรยาย ขณะที่โซนลิง เริ่มจากการสอนให้รู้ สอนอย่างเข้มงวด โดยเน้นการปฏิบัติ สอนโดยไม่ปิดบัง และการทำให้ดู ปฏิบัติเป็นแบบอย่างได้จริง สุดท้ายคือการอยู่ให้เห็น เป็นการถ่ายทอดความรู้ คอยจับท่าและดูแลแก้ไขท่าทางให้ถูกต้องในขณะที่ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ อุปกรณ์ที่ใช้ตามแนวคิดโซน ได้แก่ ไม้หวาย กระบอง คันศร กรับเคาะจังหวะ เครื่องเล่นเพลง ซึ่งพบในโซนทั้งสามประเภท และกิจกรรมตามแนวคิดโซนมีการประเมินคือ แบบฝึกปฏิบัติและแบบสังเกต ส่วนการสร้างกิจกรรมตามแนวคิดภาวะผู้นำ มีหลักสำคัญคือ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ซึ่งพบได้ในงานวิจัยทั้งสามเล่ม กระบวนการสอนตามแนวคิดภาวะผู้นำคือ การบรรยาย การอภิปรายแบบกลุ่ม จัดอบรมและตอบแบบสอบถาม อุปกรณ์ที่ใช้ตามแนวคิดภาวะผู้นำ ได้แก่ เอกสารประกอบคำบรรยาย power point กระดาษแผ่นใหญ่ ปากกาเคมี และกิจกรรมตามแนวคิดภาวะผู้นำมีการประเมินคือแบบวัดภาวะผู้นำ และการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐานมีหลักสำคัญคือจัดผู้เรียนให้เป็นทีม เกิดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมให้ผู้เรียนปฏิบัติด้วยตนเอง กระบวนการสอนแบ่งเป็นขั้นตอนอย่างชัดเจน โดยต้องมีการเตรียมความพร้อม การอภิปรายกลุ่ม การสะท้อนผล

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ ด้านการจัดการเรียนการสอนและการจัดการแสดงโซน ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์-โซน) จำนวน 3 ท่าน มีรายละเอียดตามตาราง ดังนี้

ตาราง 7 สรุปความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

ด้าน	ลำดับข้อ	ข้อความ/รายละเอียด	เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย		ไม่แน่ใจ	
			ความ ถี่ (คน)	ร้อยละ	ความ ถี่ (คน)	ร้อยละ	ความ ถี่ (คน)	ร้อยละ
จุดประสงค์	1	การเรียนรู้โน้ต ช่วยเสริมสร้างทักษะชีวิตด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้	3	100	0	0	0	0
	2	การเรียนรู้โน้ต สามารถส่งเสริมทักษะชีวิตด้านภาวะผู้นำได้	2	66.67	0	0	1	33.33
	3	การเรียนรู้โน้ต ชูดยกรบและการขึ้นลอย มีการทำงานเป็นทีม	3	100	0	0	0	0
	4	การเรียนรู้การสอโนโน้ต สามารถปรับเปลี่ยนให้เกิดความสร้างสรรค์ได้ตามวัยของผู้เรียน	3	100	0	0	0	0
กรอบเนื้อหา	6	เนื้อหาของกิจกรรมโน้ตเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำยึดหลักองค์ประกอบของการแสดงโน้ต (ตัวละคร หัวโน้ต ยกทัพ ขึ้นลอย ไร่ตามบท)	2	66.67	0	0	1	33.33
	7	องค์ประกอบของการแสดงโน้ต ได้แก่ 1.การฝึกหัดเบื้องต้น 2.จารีตในการฝึกหัดโน้ต 3.แม่ท่า / นาฏยศัพท์เฉพาะของตัวละครแต่ละประเภท 4.บทโน้ต / ภูมิหลังตัวละคร 5. การขึ้น-รับลอย	3	100	0	0	0	0
	8	แบ่งเป็นกิจกรรมย่อยจำนวน 8 ครั้ง	3	100	0	0	0	0
	9	ใช้เวลาในการทำกิจกรรมครั้งละ	3	100	0	0	1	0
ตาราง 7 (ต่อ) ภาที่								
รายละเอียด	10	การสะท้อนภาวะผู้นำผ่านเนื้อหาของโน้ต โดยเป็นการอภิปรายทุกกิจกรรม	2	66.67	0	0	1	33.33
	11	เด็กผู้ชายอายุ 13 – 15 ปีสามารถ	3	100	0	0	0	0

ด้าน	ลำดับข้อ	ข้อความ/รายละเอียด	เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย		ไม่แน่ใจ	
			ความ ถี่ (คน)	ร้อยละ	ความ ถี่ (คน)	ร้อยละ	ความ ถี่ (คน)	ร้อยละ
		เรียนรู้ทักษะการปฏิบัติโซนได้ดี						
	12	จำเป็นต้องมีการฝึกหัดเบื้องต้นในทุกกิจกรรม	3	100	0	0	0	0
	13	กิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำใช้กระบวนการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐาน (1.การแบ่งกลุ่มถาวร 2.การเรียนรู้เนื้อหาก่อนเข้าเรียน 3.นำเสนอเป็นกลุ่มและรายบุคคล)	3	100	0	0	0	0
กระบวนการ	14	กิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำใช้กระบวนการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐาน 7 ขั้นตอน	3	100	0	0	0	0
	15	มีความชำนาญในการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้	3	100	0	0	0	0
ประเมินผล	16	ประเมินผลความเข้าใจโซนด้วยการสังเกตและอภิปรายหลังจากทำกิจกรรม	3	100	0	0	0	0
	17	ประเมินผลภาวะผู้นำรายบุคคลด้วยการสังเกตพฤติกรรมขณะทำกิจกรรม	3	100	0	0	0	0

จากตารางพบว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับจุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ คิดเป็นร้อยละ 75 ขณะที่ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นไม่แน่ใจเรื่องการเรียนโซนสามารถส่งเสริมทักษะชีวิตด้านภาวะผู้นำได้ คิดเป็นร้อยละ 25 และผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ ควรมีกระบวนการขั้นตอนในการจัดกิจกรรมมาผสมผสานเพื่อให้ส่งเสริมภาวะผู้นำให้ชัดเจน ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับกรอบเนื้อหาของการจัดกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ คิดเป็นร้อยละ 66.67 ขณะที่ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นไม่แน่ใจเนื้อหาของกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ คิดเป็นร้อยละ 33.33 และผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ ควรสร้างกิจกรรมที่สามารถนำองค์ประกอบของการแสดงโซน ได้แก่ ตัวละคร หัวข้อ ยกทัพ ขึ้นลอย รำตามบท ให้ผู้เรียนได้ลงมือทำหรือเกิดความคิดสร้างสรรค์ ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับรายละเอียดของการจัดกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ คิดเป็นร้อยละ 75 ขณะที่ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นไม่แน่ใจเรื่องการสะท้อนภาวะผู้นำผ่านเนื้อหาของโซนคิดเป็นร้อยละ 25 และผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะ

เพิ่มเติม คือ ควรมีการอภิปรายกลุ่มและการใช้แผนผังความคิดให้ผู้เรียนนำเสนอช่วงท้ายกิจกรรม ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับกระบวนการของการจัดกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ คิดเป็นร้อยละ 100 และผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับการประเมินของการจัดกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำคิดเป็นร้อยละ 100 ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เรื่องการสังเกต เมื่อเราสอนเองต้องจำเด็กให้ได้ จำหน้า จำทักษะของเด็กให้ได้ด้วย จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสร้างกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ ผู้วิจัยพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมโซนและภาวะผู้นำ ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมข้อมูลในเบื้องต้นเพื่อจัดทำกิจกรรมต่อไป

2. การตรวจสอบความเหมาะสมและพัฒนากิจกรรมโซน

ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ ผู้วิจัยได้นำกิจกรรมโซนที่ส่งเสริมภาวะผู้นำทั้ง 5 กิจกรรมให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ทำการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหาสาระและกิจกรรมการสอนก่อนนำไปใช้ เป็นแบบประเมินความเหมาะสมแบบประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งผลจากการตรวจสอบพบว่า ทุกกิจกรรมโซนที่ส่งเสริมภาวะผู้นำมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ทั้งในด้านของเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอนในภาคปฏิบัติ แต่ก่อนการนำไปใช้ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะ ในการปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผลการปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมการเรียนการสอนของกิจกรรมโซนที่ส่งเสริมภาวะผู้นำ มีดังนี้

ตาราง 8 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ

กิจกรรม	ค่าเฉลี่ย	ระดับการประเมิน	ข้อเสนอแนะ
1. กิจกรรมรู้จักลักษณะผู้นำ	4.32	เหมาะสมมากที่สุด	ควรเขียนรายละเอียดในส่วนของกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละขั้นตอนของทีมเป็นฐาน ให้สะท้อนการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มากขึ้น
2. กิจกรรมเปลี่ยนหัวโซน	4.49	เหมาะสมมากที่สุด	ควรมีกระบวนการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะภาวะผู้นำให้มากขึ้น
3. กิจกรรมทัพนี้ใครนำ	4.38	เหมาะสมมากที่สุด	ควรให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะภาวะผู้นำให้มากขึ้น

ตาราง 8 (ต่อ)

กิจกรรม	ค่าเฉลี่ย	ระดับการประเมิน	ข้อเสนอแนะ
4. กิจกรรมรับฟังความต่างปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์	4.49	เหมาะสมมากที่สุด	ควรปรับชื่อกิจกรรมจาก รับฟังความต่างอย่างสร้างสรรค์ เป็น รับฟังความต่างปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์ เนื่องจากเป็นการรับฟังก่อนและจึงปฏิบัติ
5. กิจกรรมกลวิธีออกคำสั่งและรับคำสั่ง	4.49	เหมาะสมมากที่สุด	ควรให้บทโขนนักเรียนกลับไปท่องเป็นการบ้าน เพื่อให้ผู้เรียนจำได้และอาจคิดทำรามาส่ง

ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของกิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ ระดับการประเมินมีค่าเฉลี่ยเต็มเท่ากับ 5 โดยที่ผู้เชี่ยวชาญมีระดับการประเมินในกิจกรรมรู้จักลักษณะผู้นำค่าเฉลี่ยที่ระดับ 4.32 กิจกรรมเปลี่ยนหัวโขนค่าเฉลี่ยที่ระดับ 4.49 กิจกรรมทพนี้ใครนำค่าเฉลี่ยที่ระดับ 4.38 กิจกรรมรับฟังความต่างปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์ค่าเฉลี่ยที่ระดับ 4.49 และกิจกรรมกลวิธีออกคำสั่งและรับคำสั่งค่าเฉลี่ยที่ระดับ 4.49 ทุกกิจกรรมผู้เชี่ยวชาญประเมินที่ระดับเหมาะสมมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 4.32 -4.49 ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม 1. ควรมีกระบวนการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะภาวะผู้นำให้มากขึ้น 2. ควรเขียนรายละเอียดในส่วนของกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละขั้นตอนของทิมเป็นฐาน ให้สะท้อนการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มากขึ้น 3. ควรให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะภาวะผู้นำให้มากขึ้น 4. ควรปรับชื่อกิจกรรมจาก รับฟังความต่างอย่างสร้างสรรค์ เป็น รับฟังความต่างปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์ เนื่องจากเป็นการรับฟังก่อนและจึงปฏิบัติ 5. ควรให้บทโขนนักเรียนกลับไปท่องเป็นการบ้าน เพื่อให้ผู้เรียนจำได้และอาจคิดทำรามาส่ง ก่อนนำไปใช้จริงผู้วิจัยได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3. การดำเนินกิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ

การวิเคราะห์กิจกรรมโขนที่ส่งเสริมภาวะผู้นำและข้อมูลการสังเกตพฤติกรรมในระหว่างการทำกิจกรรม ผู้วิจัยสร้างกิจกรรมโขนที่ส่งเสริมภาวะผู้นำ โดยบูรณาการตามองค์ประกอบของการแสดงโขน กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทิมเป็นฐานและทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง แบ่งเป็นทั้งหมด 5 กิจกรรมตามตารางดังนี้

ตาราง 9 กิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ

ชื่อ กิจกรรม	องค์ประกอบการ แสดง โขน	ลักษณะกิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลา
รู้จัก ลักษณะ ผู้นำ	ตัวละครต่างๆใน การแสดงโขน ได้แก่ พระราม พระ ลักษณ์ ทศกัณฐ์ ไม้ราพณ์ สหัสเดชะ หนุมาน พาลี สุครีพ มังกร กัณฐ์	ผู้เรียนอธิบายลักษณะนิสัย ของตัวละครจากภาพตัวละคร ต่างๆ เรียนรู้ภูมิหลัง ลักษณะของตัว ละคร ร่วมกันวิเคราะห์ลักษณะของ ภาวะผู้นำที่เกิดขึ้นในแต่ละ สถานการณ์	1.มีความรู้เกี่ยวกับผู้นำที่ สามารถเปลี่ยนแปลง บทบาทได้ตาม สถานการณ์ 2.มีศีลธรรม 3.มีความกระตือรือร้น	1 ครั้ง ครั้งละ100 นาที
เปลี่ยน หัวโขน	หัวโขน ได้แก่ หัวโขนฝ่ายลงกา หัวโขนฝ่าย พลับพลา	การใช้หัวโขนแทน อารมณ์ของ ตัวเอง ผู้เรียนสร้างสรรค์ หน้ากากโขน เพื่อใช้สวมและ ระบุอารมณ์ของตัวละครนั้น อธิบายอารมณ์ของตัวละคร และตัวเองเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวัน	1.รู้จักควบคุมสติอารมณ์ 2.มั่นใจในตนเองจากการ นำเสนออารมณ์ของตนเอง 3.มีความคิดสร้างสรรค์ใน การทำงาน	1 ครั้ง ครั้งละ100 นาที
ทัพนี้ใคร นำ	การปะทะทัพ และ ลักษณะการจัดทัพ	การวางตำแหน่งในการเดินทัพ ในการออกรบ ของฝ่ายลงกา และฝ่ายพลับพลา ผู้เรียนฝึกการปฏิบัติโขนในการ เดินทัพ ผู้เรียนเรียนรู้การสร้างสรรค์ วิธีการจัดทัพแบบต่างๆ เพื่อ รู้จักการแก้ไขปัญหา โดยการ กำหนดสถานการณ์จากผู้สอน	1.มีความมั่นใจและร่วม เสี่ยงกับผู้อื่นผ่านการ เดินทัพ 2.รู้จักการให้โอกาสในผู้อื่น ผ่านการฝึกฝนของการ สร้างสรรค์ทัพในแบบ ต่างๆ 3.เสริมแรงเชิงบวกให้ผู้อื่น	2 ครั้ง ครั้งละ100 นาที

ตาราง 9 (ต่อ)

ชื่อ กิจกรรม	องค์ประกอบ การ แสดง โขน	ลักษณะกิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลา
รับฟัง ความต่าง ปฏิบัติ อย่าง สร้างสรรค์	การขึ้นลอย	การฝึกปฏิบัติขึ้นลอยสูง ที่มีตัว ประกอบด้วย พระราม พระ ลักษณ ทศกัณฐ์ หนุมาน ซึ่ง ภายในทีมจะอภิปรายเลือก ตำแหน่งกันเอง โดยสามารถ สลับเปลี่ยนตำแหน่งกันเพื่อให้ ได้การขึ้นลอยสูงที่มี องค์ประกอบสมบูรณ์ที่สุด	1.นึกถึงความต้องการของ ผู้อื่น 2.รับฟังความคิดเห็นของ ผู้อื่น 3.ยอมรับความแตกต่าง ของบุคคลอื่น	2 ครั้ง ครั้งละ 100 นาที
กลวิธีออก คำสั่งและ รับคำสั่ง	บทโขนและการรำ ตามบท	การเรียนรู้บทบาท-เจรจา ที่มี ลักษณะการสั่งงาน ซึ่งในทีม จับคู่กัน เป็นผู้สั่งและผู้รับ คำสั่งรำตามบท อภิปรายช่วยกันวิเคราะห์ ลักษณะคำในการออกคำสั่งของ ผู้นำ ลักษณะการรับคำสั่งของผู้ ตาม	1.ยินดีแก้ไขปัญหาร่วมกัน ในการคิดทำประกอบบท โขนเกี่ยวกับการสั่งงาน 2.มีความตั้งใจและมุ่งมั่น ต่อเป้าหมาย 3.กระตุ้นให้ผู้ตามแสดง ความคิดเห็นและเหตุผล	2 ครั้ง ครั้งละ 100 นาที

* ผู้วิจัยจัดแผนกิจกรรมทั้ง 5 กิจกรรมอย่างละเอียดไว้ในภาคผนวก ค

ในการดำเนินกิจกรรมทั้ง 5 กิจกรรม ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง โดยมีการ
สอนแบบใช้ทีมเป็นฐาน ฝึกประสบการณ์จริงจากการเรียนรู้ มีรายละเอียด ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 เรียนรู้ลักษณะผู้นำ ขั้นที่ 1 ผู้วิจัยให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ให้
ค้นคว้าตัวละครที่ผู้เรียนคิดว่ามีความเป็นผู้นำในรามเกียรติ์ คนละ 1 ตัวละคร พร้อมเตรียมเหตุผล
ประกอบ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่องลักษณะของผู้นำที่สามารถเปลี่ยนแปลงบทบาทได้ตาม
สถานการณ์ ขั้นที่ 2 ผู้เรียนทำแบบทดสอบความรู้พื้นฐานเรื่องตัวละครที่มีความเป็นผู้นำใน
รามเกียรติ์ ในขั้นที่ 3 อภิปรายความรู้ ผู้สอนแบ่งทีมให้ผู้เรียนประมาณ 4 – 5 คน โดยทีมที่แบ่งให้
เป็นทีมแบบถาวร แจกภาพตัวละครที่มีความเป็นผู้นำในรามเกียรติ์ โดยข้างหลังภาพเป็นภูมิหลัง
ลักษณะและสถานการณ์ที่ต้องเป็นผู้นำของตัวละครและให้ผู้เรียนในกลุ่มช่วยกันอภิปรายตัวละครที่
มีความเป็นผู้นำในรามเกียรติ์ โดยสมาชิกในกลุ่มแลกเปลี่ยนความเห็นกันถึงลักษณะของผู้นำใน

มุมมองของตนเอง ขั้นที่ 4 เป็นการตรวจสอบและเขียนสรุปแนวคิดสำคัญ ผู้สอนแจกกระดาษให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันเขียนแผนผังความคิดลักษณะของผู้นำและการปรับใช้ตามสถานการณ์

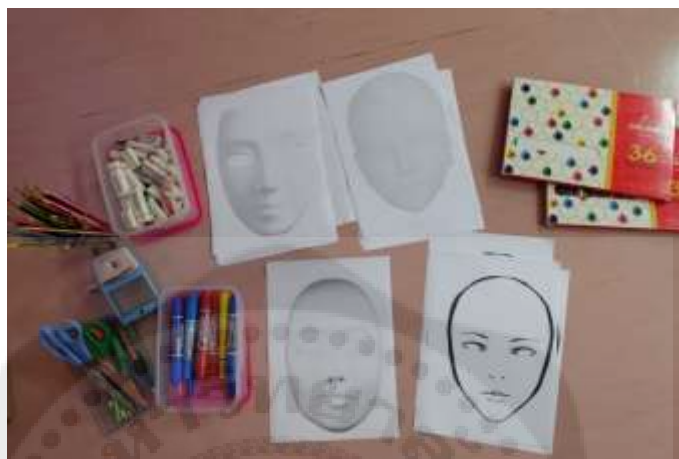

ภาพประกอบ 14 อุปกรณ์กิจกรรมรู้จักลักษณะผู้นำ

จากนั้น ขั้นที่ 5 เป็นการให้ความรู้เพิ่มในประเด็นที่ไม่ชัดเจน โดยผู้สอนดูแผนผังความคิดของแต่ละกลุ่มและให้คำแนะนำเรื่องการปรับใช้ลักษณะของผู้นำที่เป็นทั้งพฤติกรรมภายในและภายนอก เพื่อให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการปรับใช้ลักษณะของผู้นำตามสถานการณ์ ขั้นที่ 6 เป็นการวิเคราะห์และนำเสนอความรู้ ผู้สอนให้แต่ละกลุ่ม นำเสนอลักษณะของผู้นำและวิธีการนำไปใช้ของกลุ่มตนเอง โดยมีแผนผังความคิดประกอบโดยคนนำเสนอต้องผลัดเปลี่ยนกันภายในกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจศีลธรรมและนำไปใช้ในบทบาทผู้นำ ขั้นที่ 7 ผู้สอนเสนอแนะการนำเสนอครั้งแรกของแต่ละกลุ่ม สรุปลักษณะของผู้นำและการปรับใช้ในชีวิตจริงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ รวมถึงผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม โดยให้ผู้เรียนสำรวจตนเองว่าในตนเองมีลักษณะผู้นำอะไรบ้างและขาดอะไร ควรปรับปรุงอะไร

กิจกรรมที่ 2 เปลี่ยนหัวข้อ ขั้นที่ 1 ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเรื่อง หัวข้อในรามเกียรติ์ ผ่านเครื่องมือสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ โดยกำหนดอารมณ์ให้ผู้เรียนแต่ละคน แล้วให้ผู้เรียนเลือกหัวข้อที่ตรงกับอารมณ์นั้น ขั้นที่ 2 ทดสอบความรู้พื้นฐาน ผู้เรียนทำแบบทดสอบความรู้พื้นฐานเรื่องหัวข้อในรามเกียรติ์ที่สามารถสื่อถึงอารมณ์ต่างๆ ขั้นที่ 3 อภิปรายความรู้ ผู้สอนแบ่งทีมให้ผู้เรียนประมาณ 4 – 5 คน ผู้สอนจะอธิบายถึงลักษณะของหน้าโฮนต่างๆ ฝ่ายยักษ์ ได้แก่ ปากขบ-ตาจระเข้ ปากแฉะ-ตาจระเข้ ปากขบ-ตาโพล่ง ปากแฉะ-ตาโพล่ง ฝ่ายวานร ได้แก่ ปากอ้า ปากหุบ และให้ผู้เรียนในกลุ่มช่วยกันอภิปราย เรื่องความรู้สึกที่ได้เห็นหัวข้อในรามเกียรติ์ สามารถสื่อถึงอารมณ์ต่างๆอะไรบ้าง โดยสมาชิกในกลุ่มแลกเปลี่ยนความเห็นกัน จากนั้นผู้สอนแจกหน้ากากกระดาษแข็งและสีให้ผู้เรียนกลุ่มละ 1 ชุด โดยผู้เรียนต้องสร้างสรรค์

หน้ากากโขนตามอารมณ์ที่ผู้สอนกำหนดให้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน เช่น อารมณ์ดีใจ อารมณ์กลัว อารมณ์โกรธ อารมณ์เศร้า โดยสามารถดูตัวอย่างหัวโขนในรามเกียรติ์ ขั้นที่ 4 ตรวจสอบและเขียนสรุปแนวคิดสำคัญ ผู้สอนแจกกระดาษให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันเขียนลักษณะต่างๆ ที่สื่อถึงอารมณ์อยู่บนหน้ากาก พร้อมเหตุผลประกอบ

ภาพประกอบ 15 อุปกรณ์กิจกรรมเปลี่ยนหัวโขน

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

ขั้นที่ 5 ผู้สอนพิจารณาการเขียนสรุปลักษณะต่างๆ ที่สื่อถึงอารมณ์ของแต่ละกลุ่ม แล้วให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้สีหน้าตามอารมณ์ให้ตรงกับสถานการณ์ ขั้นที่ 6 ใช้แนวคิดมาวิเคราะห์สถานการณ์ที่มีความซับซ้อนและนำเสนอผลการเรียนรู้ ผู้สอนกำหนดสถานการณ์ให้แต่ละกลุ่มแล้วให้แต่ละกลุ่มเลือกใช้หน้ากากของกลุ่มไหนก็ได้ทำละครใบ้แสดงอาการให้ตรงกับสถานการณ์อย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในตนเองเรื่องของอารมณ์รวมถึงความกล้าแสดงออก ขั้นที่ 7 ผู้สอนเสนอแนะการนำเสนอหน้ากากและละครใบ้ถึงข้อดีและข้อเสียของการควบคุมอารมณ์ โดยให้เพื่อนกลุ่มที่ดูแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

กิจกรรมที่ 3 ทักษะไครนา ขั้นที่ 1 ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าเรื่องการวางรูปแบบและเดินทัพ จากการแสดงยกรบในเรื่องราวรามเกียรติ์ โดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ จากนั้นเน้นการฝึกหัดเบื้องต้น เช่น การเต้นเสา เพื่อเพิ่มความแข็งแรงให้ขา ทั้งนี้ผู้เรียนจะรู้จักเสริมแรงเชิงบวกให้ผู้อื่นเป็นการให้กำลังใจเพื่อนในการฝึกซ้อม เช่น ในกลุ่มที่ 2 สมาชิกเริ่มรู้สึกเหนื่อยในขณะซ้อม เพื่อนๆ จึงเริ่มพูดให้กำลังใจกัน คุณเล่นมีความตลกขบขันในการซ้อม ขั้นที่ 2 ผู้เรียนทำแบบทดสอบความรู้พื้นฐานเรื่ององค์ประกอบในการจัดทัพ-เดินทัพ จากการแสดงยกรบในเรื่องราวรามเกียรติ์ ขั้นที่ 3 ผู้สอนแบ่งทีมให้ผู้เรียนประมาณ 4 – 5 คน โดยทีมที่แบ่งให้เป็นทีมแบบถาวร

(ทุกครั้งที่เรียนต้องจับกลุ่มเดิม) ผู้สอนจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทัพต่างๆ ของตำราพิชัยสงคราม เช่น ครุฑนาม นาคนาม ปุทมนาม และให้ดูวิดีโอการเดินทัพในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ตอนศึกไมยราพ ศีกกุมภกรรณ ศีกอินทรีชิต และให้ผู้เรียนในกลุ่มช่วยกันอภิปรายเรื่องการวาง-เดินทัพถึงองค์ประกอบที่ต้องมี เช่น แม่ทัพ คนธง ทหาร จากการแสดงยกรบในเรื่องรามเกียรติ์โดยคนในกลุ่มแลกเปลี่ยนความเห็นกัน ในการฝึกปฏิบัติผู้สอนให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติกระบวนท่าการเดินทัพในระยะ 100 เมตร แยกเป็น 2 ฝ่ายคือฝ่ายลงกา(ยักษ์)และฝ่ายพลับพลา(ลิง) และสอนวิธีการใช้อาวุธในการแสดงโขน ได้แก่ คันศร กระบอง ดี่ พระขรรค์ ชั้นที่ 4 ผู้สอนแจกกระดาดให้ผู้เรียนในกลุ่มวาดแผนการเดินทัพของกลุ่มตนเอง วางตำแหน่งใครเป็นผู้นำใครเป็นผู้ตามอย่างเหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนมีความมั่นใจและร่วมเสียงกับผู้อื่นผ่านการเดินทัพ มีข้อกำหนดว่าแม่ทัพมีความสำคัญที่สุด หากโดนลูกธนูของฝ่ายตรงข้ามถือว่ากองทัพนั่นพ่ายแพ้ทันที

ภาพประกอบ 16 อุปกรณ์ในกิจกรรมทัพนี้ใครนำ

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

ชั้นที่ 5 ผู้สอนพิจารณาแผนการเดินทัพของแต่ละกลุ่ม สังเกตการฝึกซ้อมและให้ข้อเสนอแนะ ทุกกลุ่มจะได้อาวุธในการแสดงโขน 5 ชิ้นได้แก่ คันศรและลูกศร 1 ชุด กระบอง 2 อัน ดี่ 1 อัน พระขรรค์ 1 อัน จากการวางแผนการเดินทัพที่เป็นความลับ ผู้เรียนต้องนำเสนอครั้งละ 2 กลุ่มเป็นการปะทะทัพกัน ชั้นที่ 7 ผู้สอนเสนอแนะการเดินทัพและปะทะทัพ โดยให้เพื่อนกลุ่มที่ชม แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ทำให้ผู้เรียนรู้จักการให้โอกาสผู้อื่นผ่านการประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ทัพแบบต่างๆ

กิจกรรมที่ 4 รับฟังความต่างปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์ ขั้นที่ 1 ผู้สอนมอบหมายงานให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าเรื่องการขึ้นลอย โดยหาภาพการขึ้นลอยของตัวละครใดก็ได้ในเรื่องรามเกียรติ์ จากนั้นเน้นการฝึกหัดเบื้องต้น เช่น การเดินเสา เพื่อเพิ่มความแข็งแรงให้ขา ถีบเหลี่ยม เพื่อให้รู้เหลี่ยมขา ขั้นที่ 2 ผู้เรียนทำแบบทดสอบความรู้พื้นฐานเรื่ององค์ประกอบในการขึ้นลอย ขั้นที่ 3 อภิปรายความรู้ และแบ่งทีมให้ผู้เรียนประมาณ 4 - 5 คน โดยให้ผู้เรียนในกลุ่มช่วยกันอภิปรายเรื่ององค์ประกอบในการขึ้นลอย เช่น วิธีการขึ้นลอย ความสมดุลของน้ำหนัก สมาชิกในกลุ่มแลกเปลี่ยนความเห็นกัน การฝึกปฏิบัติ เริ่มจากการฝึกหัดเบื้องต้น(เดินเสา-ถีบเหลี่ยม) และต่อยอดกระบวนท่าการฝึกขึ้นลอยกับเก้าอี้แล้วจึงเริ่มจับคู่ ขึ้นลอยกับเพื่อนภายในกลุ่ม ผู้สอนต้องพิจารณาความเหมาะสมของน้ำหนักตัวผู้เรียน และใช้ท่าลอยหลังโดยให้หันหน้าเข้าหาเสาหรือกำแพง (ผู้สอนต้องสังเกตผู้เรียนอย่างใกล้ชิด) ขั้นที่ 4 ผู้สอนให้ผู้เรียนในกลุ่มเขียนความรู้สึกในการฝึกขึ้นลอย 2 ลักษณะ คือ 1.ขณะที่ตนเองเป็นผู้ขึ้นลอย 2.ขณะที่ตนเองเป็นผู้รับลอย(ฐาน) เพื่อให้ผู้เรียนนึกถึงความต้องการของผู้อื่นผ่านการขึ้นลอย

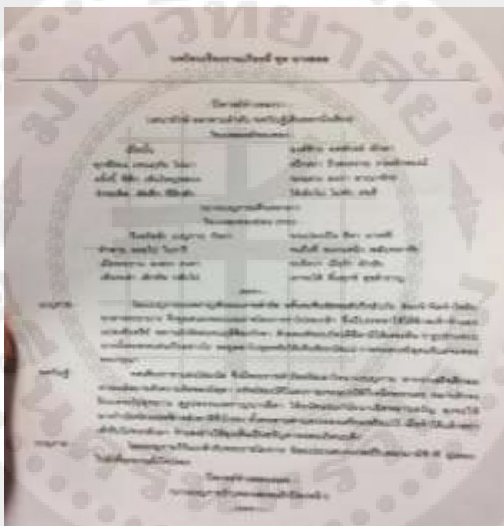

ภาพประกอบ 17 การฝึกปฏิบัติในกิจกรรมรับฟังความต่างปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

ขั้นที่ 5 ผู้สอนสังเกตการฝึกซ้อมการขึ้นลอยจากนั้น ให้นักล่อมวงเพื่ออภิปรายปัญหาและหาแนวทางการแก้ไข หลังจากนั้นแยกเข้าคู่ฝึกขึ้นลอยให้สวยงาม ผู้เรียนที่จับคู่กันต้องช่วยกันหาทางแก้ไขปัญหาให้ได้จากการเปิดใจคุยกันอย่างมีเหตุผล ขั้นที่ 6 ผู้เรียนนำเสนอผลความรู้สึกของการขึ้นลอยเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นรวมถึงกล้าปฏิบัติในสิ่งที่เหมาะสมและเพื่อให้ผู้เรียนยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่น ขั้นที่ 7 ผู้สอนเสนอแนะการนำเสนอการขึ้นลอย โดยให้เพื่อนกลุ่มที่ดูแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

กิจกรรมที่ 5 กลวิธีออกคำสั่งและรับคำสั่ง ขั้นที่ 1 ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าเรื่องภาษาท่า การตีบทพากย์-เจรจาตอนออกคำสั่ง ขั้นที่ 2 ผู้เรียนทำแบบทดสอบความรู้พื้นฐานเรื่องภาษาท่า การตีบทพากย์-เจรจาตอนออกคำสั่ง ขั้นที่ 3 ผู้เรียนแบ่งทีมให้ผู้เรียนประมาณ 4 – 5 คน โดยทีมที่แบ่งให้เป็นทีมแบบถาวร(ทุกครั้งที่ยื่นต้องจับกลุ่มเดิม) เรียนรู้ภาษาท่าในนาฏศิลป์ไทย ผู้สอนให้ผู้เรียนในกลุ่มช่วยกันอภิปรายเรื่องภาษาท่า การตีบทพากย์-เจรจาตอนออกคำสั่งที่มีหลากหลายวิธี เช่น การร้องขอ การชมเชย การบังคับ เป็นต้น โดยคนในกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน แบ่งกันเป็นผู้รับคำสั่งและออกคำสั่ง ผู้สอนให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนยินดีแก้ไขปัญหา ร่วมกันในการคิดทำประกอบบทโขนเกี่ยวกับการสั่งงาน เริ่มจากการฝึกหัดภาษาท่า และการรำตามบทพากย์-เจรจา ขั้นที่ 4 ผู้สอนให้นักเรียนในกลุ่มนำเสนอกลวิธีการออกคำสั่งที่คิดว่าจะมีความน่าสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนมีความตั้งใจและมุ่งมั่นต่อเป้าหมาย สามารถกระตุ้นในผู้ตามแสดงความคิดเห็นและเหตุผล

ภาพประกอบ 18 บทโขนที่ใช้เป็นสื่อในกิจกรรมกลวิธีออกคำสั่งและรับคำสั่ง

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

ขั้นที่ 5 ผู้สอนพิจารณาวิธีการออกคำสั่งของแต่ละกลุ่มและให้คำแนะนำ ในการรำตามบท ขั้นที่ 6 ผู้สอนให้แต่ละกลุ่มคิดการออกคำสั่งที่มีสถานการณ์แตกต่างกัน เช่น การออกคำสั่งไปรบ การออกคำสั่งไปทำความสะอาดบ้าน การออกคำสั่งไปเป็นตัวแทนของห้อง เป็นต้น จากนั้นนำเสนอกลวิธีการออกคำสั่ง ขั้นที่ 7 ผู้สอนเสนอแนะการนำเสนอวิธีการออกคำสั่ง โดยให้เพื่อนกลุ่มที่ดูแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

4. การประเมินผลการดำเนินกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ

จากการสังเกตพฤติกรรมภาวะผู้นำระหว่างทำกิจกรรม ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์หรือกิจกรรม การเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นลักษณะมีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ (Completion Participant) เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มถูกสังเกต โดยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตและบันทึก ระหว่างการเข้ารับกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ ของผู้เรียนในแต่ละครั้ง มีทั้งหมด 5 กิจกรรม ผู้วิจัยขอเสนอ ผลการสังเกตพฤติกรรมของแต่ละสัปดาห์ตามตารางดังนี้

ตาราง 10 สรุปผลการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนขณะทำกิจกรรมทั้ง 5 กิจกรรม

คนที่	กิจกรรมที่ 1 เรียนรู้ลักษณะผู้นำ			กิจกรรมที่ 2 เปลี่ยนหัวข้อ			กิจกรรมที่ 3 ทักทายใครนำ			กิจกรรมที่ 4 รับฟังความต่างปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์			กิจกรรมที่ 5 กลวิธีออกคำสั่งและรับคำสั่ง			ค่าเฉลี่ย
	มีความรู้	มีศีลธรรม	มีความกระตือรือร้น	สามารถควบคุมสติอารมณ์	มั่นใจในตนเอง	มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน	เสริมแรงเชิงบวกให้ผู้อื่น	มีความมั่นใจและร่วมเสียงกับผู้อื่น	ให้ออกสื่อน	รับฟังความเห็นจากผู้อื่น	ยอมรับฟังความแตกต่างของบุคคลอื่น	นึกถึงความต้องการของผู้อื่น	ยินดีแก้ไขปัญหาร่วมกัน	มีความตั้งใจและมุ่งมั่นต่อเป้าหมาย	กระตุ้นให้ผู้ตามแสดงความคิดเห็นและเหตุผล	
1	3	2	3	1	3	2	3	2	3	3	2	3	2	3	2	2.47
2	3	2	2	2	2	3	3	3	3	3	2	2	2	3	2	2.47
3	2	2	3	2	2	3	3	3	3	3	2	2	3	2	2	2.47
4	3	3	3	1	3	3	3	2	3	3	3	3	2	3	3	2.73
5	3	2	3	2	3	3	2	3	3	3	2	3	2	3	2	2.60
6	2	2	2	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2.60
7	3	2	3	1	3	3	3	3	3	2	3	3	2	3	3	2.47
8	3	3	3	3	3	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	2.73
9	3	3	3	2	2	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	2.80
10	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2.93
11	2	3	3	3	2	2	3	3	2	2	3	3	3	3	2	2.60
12	2	2	2	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2.73
13	3	2	2	3	3	2	3	2	3	3	3	3	3	3	2	2.67
14	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3.00
15	3	3	3	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2.73
16	2	2	2	3	2	3	3	2	2	3	3	3	3	3	3	2.60
17	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2.93
18	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2.93
19	3	3	3	3	2	2	3	2	3	3	3	3	3	3	3	2.80
20	3	3	3	2	2	2	3	2	3	3	3	3	3	3	3	2.73

จากการดำเนินกิจกรรมสามารถนำผลงานของผู้เรียนมาวิเคราะห์ควบคู่กับการสังเกตพฤติกรรม หลังการเข้าร่วมกิจกรรมครั้งที่ 1 “รู้จักลักษณะผู้นำ” ผู้วิจัยให้ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้นำ พบว่ามีกลุ่มผู้เรียนที่มีความรู้อยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 15 คนคิดเป็นร้อยละ 75 อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง จำนวน 5 คนคิดเป็นร้อยละ 25 ไม่พบผู้เรียนอยู่ในเกณฑ์น้อยมีกลุ่มผู้เรียนที่มีศีลธรรมอยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 11 คนคิดเป็นร้อยละ 55 อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง จำนวน 9 คนคิดเป็นร้อยละ 45 ไม่พบอยู่ในเกณฑ์น้อยและมีกลุ่มผู้เรียนที่มีความกระตือรือร้นอยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 15 คนคิดเป็นร้อยละ 75 อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง จำนวน 5 คนคิดเป็นร้อยละ 25 ไม่พบอยู่ในเกณฑ์น้อย

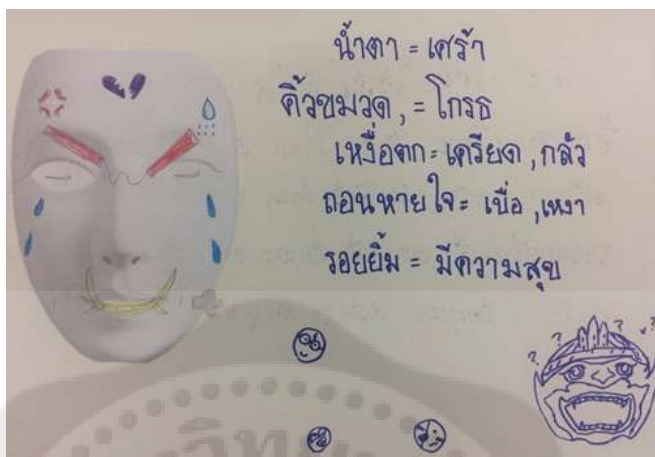
ภาพประกอบ 19 ผลงานผู้เรียนในกิจกรรมรู้จักลักษณะผู้นำของกลุ่มที่ 1

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

ผู้วิจัยเลือกตัวอย่างผลงานของผู้เรียนในกลุ่มที่ 1 ซึ่งในภาพจะเห็นว่าผู้เรียนสามารถเขียนวิเคราะห์ลักษณะผู้นำที่ดีและลักษณะผู้นำที่ไม่ดีได้เป็น 2 ด้านอย่างชัดเจน ซึ่งผู้เรียนในกลุ่มที่ 1 ได้นำเสนอว่า “ผู้นำที่ดีจะต้องมีความยุติธรรม กล้าหาญ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนร่วม รับฟังความเห็นของผู้อื่น กล้าเผชิญกับปัญหาและกล้ายอมรับผิด” แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนให้ความสำคัญเรื่องของศีลธรรมที่ต้องมีในผู้นำ โดยมีกลุ่มผู้เรียน 9 คน ยังขาดเรื่องการรับฟังผู้อื่น 3 คน ขาดเรื่องความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม ทั้งนี้ผลของกิจกรรมรู้จักลักษณะผู้นำก็เป็นกิจกรรมที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนสำรวจตนเองเพื่อให้ผู้เรียนทราบลักษณะของตนเองเพื่อส่งเสริมและพัฒนาในกิจกรรมต่อไป

การสังเกตพฤติกรรมหลังการเข้าร่วมกิจกรรมครั้งที่ 2 “เปลี่ยนหัวโขน” พบว่า มีกลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถควบคุมสติอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ดีจำนวน 12 คนคิดเป็นร้อยละ 60 อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง จำนวน 4 คนคิดเป็นร้อยละ 20 อยู่ในเกณฑ์น้อยจำนวน 4 คนคิดเป็นร้อยละ 20 มีกลุ่มผู้เรียนที่มีความมั่นใจในตนเองอยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 17 คนคิดเป็นร้อยละ 85 อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

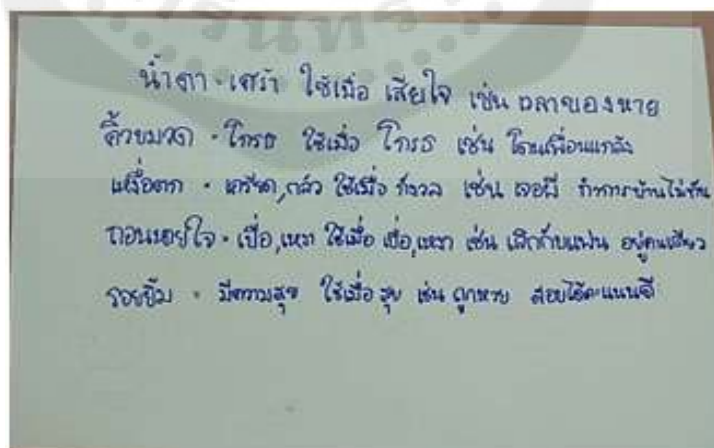
จำนวน 3 คนคิดเป็นร้อยละ 15 ไม่พบอยู่ในเกณฑ์น้อย และมีกลุ่มผู้เรียนที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานอยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 14 คนคิดเป็นร้อยละ 70 อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง จำนวน 6 คนคิดเป็นร้อยละ 30 ไม่พบอยู่ในเกณฑ์น้อย

ภาพประกอบ 20 ผลงานผู้เรียนในกิจกรรมเปลี่ยนหัวโขนของกลุ่มที่ 2

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

จากภาพประกอบที่ 20 พบว่าผู้เรียนรู้จักการแสดงออกทางสีหน้า เพื่อสื่อความหมายต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมในชีวิตจริง เช่น การขมวดคิ้ว สื่อถึงความโกรธหรือความไม่พอใจ มีการยิ้ม เมื่อมีอารมณ์ดีใจ สื่อถึงการมีความสุข

ภาพประกอบ 21 ผลงานผู้เรียนในกิจกรรมเปลี่ยนหัวโขนของกลุ่มที่ 2

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

ภาพประกอบที่ 21 เป็นผลงานของกลุ่มที่ 2 โดยเป็นการวิเคราะห์การแสดงสีหน้าเพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ผู้เรียนในกลุ่มที่ 2 ได้แสดงถึงอารมณ์โกรธเวลาถูกเพื่อนแกล้ง ซึ่งหลังจากนำเสนอทุกกลุ่มจะช่วยกันอภิปรายการควบคุมอารมณ์ในแต่ละสถานการณ์ ผู้เรียนในกลุ่มที่ 3 ได้บอกว่า “เมื่อเราโกรธเพื่อนแล้วเราควรคิดไว้เสียเพื่อน ไม่ใช่คำพูดหยาบคายและไม่เข้าไปชกต่อย เพื่อนก็จะไม่เกิดปัญหาภายหลัง” ในกลุ่มที่ 4 ได้แสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า “การควบคุมอารมณ์ในสถานการณ์ที่เป็นเชิงลบมีข้อดีมาก เช่น เมื่อโกรธเพื่อน ไม่พูดจาหยาบคาย ไม่เสียงดัง หรือไม่ชกต่อยเพื่อนให้เกิดเป็นเรื่อง หรือเวลาเสียใจ ควบคุมอารมณ์โดยการไม่ร้องไห้ฟูมฟาย อาจใช้การถอนหายใจ และพูดคุยกับเพื่อนเพื่อระบายความเสียใจ” ส่วนกลุ่มที่ 1 ได้บอกว่า “เมื่อดีใจมากๆ ชอบไม่มีสติ เช่น ดีใจที่สอบได้ที่ 1 ตอนทานอาหาร ทำให้ไม่ทานอาหารต่อ อาหารหกเปื้อนเสื้อผ้า ถ้าหากควบคุมอารมณ์ได้ ก็เพียงยิ้มหรือส่งเสียงดีใจกับเพื่อนแล้วทานอาหารต่อให้เป็นปกติ”

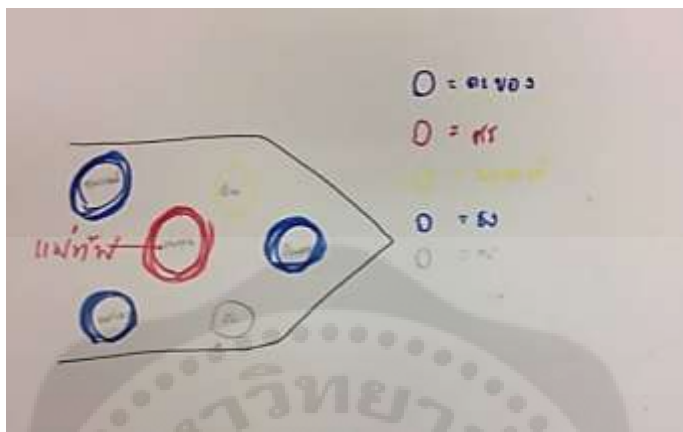
การสังเกตพฤติกรรมหลังการเข้าร่วมกิจกรรมครั้งที่ 3 “ทพนี้ไครน่า” พบว่า มีกลุ่มผู้เรียนที่มีความมั่นใจและร่วมเสียงกับผู้อื่นอยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 14 คนคิดเป็นร้อยละ 70 อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง จำนวน 6 คนคิดเป็นร้อยละ 30 ไม่พบอยู่ในเกณฑ์น้อย มีกลุ่มผู้เรียนที่รู้จักการให้ออกาสผู้อื่นอยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 17 คนคิดเป็นร้อยละ 85 อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง จำนวน 3 คนคิดเป็นร้อยละ 15 ไม่พบอยู่ในเกณฑ์น้อย และมีกลุ่มผู้เรียนที่รู้จักเสริมแรงเชิงบวกให้ผู้อื่นอยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 17 คนคิดเป็นร้อยละ 85 อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง จำนวน 3 คนคิดเป็นร้อยละ 15 ไม่พบอยู่ในเกณฑ์น้อย

ภาพประกอบ 22 ผู้เรียนอภิปรายกลุ่มเรื่องการจัดรูปแบบทัพ

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

จากภาพ 22 ผู้เรียนกำลังวางแผนการใช้อาวุธและการจัดทัพ แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความมั่นใจและกล้าร่วมเสี่ยงกับผู้อื่น สามารถกล้าแสดงความคิดเห็นในการจัดรูปแบบทัพ เช่น คนที่ 5 ได้รับตำแหน่งให้เป็นแม่ทัพ ได้เสนอว่า “การเป็นแม่ทัพไม่ใช่ให้คนมาป้องกันเพียงอย่างเดียว แต่ต้องยิงลูกศรให้ถูกฝ่ายตรงข้ามด้วย แสดงถึงความตั้งใจให้กลุ่มมีความสำเร็จ”

ภาพประกอบ 23 ผลงานผู้เรียนในกิจกรรมทัพนี้ใครนำของกลุ่มที่ 3

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

จากภาพประกอบที่ 23 ผู้วิจัยเลือกตัวอย่างผลงานของผู้เรียนในกลุ่มที่ 3 โดยผู้เรียนได้ให้เหตุผลในการจัดทัพลักษณะนี้ว่า แม่ทัพเป็นคนสำคัญที่สุด ทุกคนต้องช่วยกันปกป้องแม่ทัพให้พ้นจากอาวุธของทัพฝั่งตรงข้าม ทุกคนมีหน้าที่ปัดลูกธนูที่แม่ทัพฝ่ายตรงข้ามยิงมา ผู้เรียนยังแสดงถึงการเสริมแรงให้กันผู้อื่น เช่น กลุ่ม 3 ให้มีคนรบนำหน้ากองทัพ เพื่อให้คนรบนะชิพรับลูกศรของฝ่ายตรงข้าม จะได้ลดจำนวนลูกศรลง ผู้ที่ตำแหน่งเป็นคนรบนะชิพ ได้รับกำลังใจจากเพื่อน เช่น การพูดชมเพื่อนว่ามีความเสียสละเพื่อส่วนร่วม

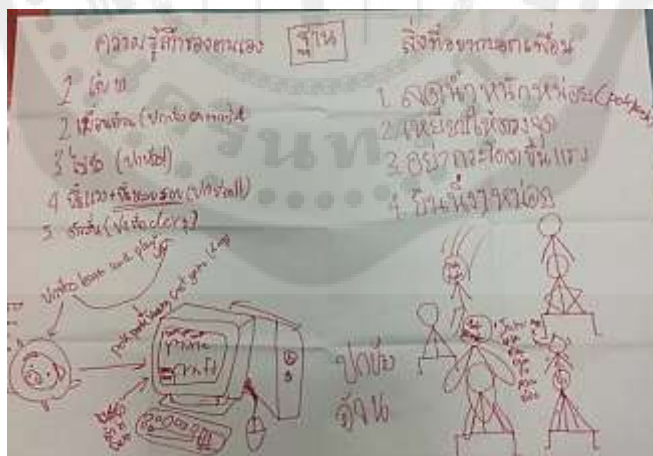
การสังเกตพฤติกรรมหลังการเข้าร่วมกิจกรรมครั้งที่ 4 กิจกรรม “รับฟังความต่างปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์” พบว่า มีกลุ่มผู้เรียนที่รับฟังความเห็นจากผู้อื่นอยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 18 คนคิดเป็นร้อยละ 90 อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง จำนวน 2 คนคิดเป็นร้อยละ 10 ไม่พบอยู่ในเกณฑ์น้อย มีกลุ่มผู้เรียนที่ยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่นอยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 16 คนคิดเป็นร้อยละ 80 อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง จำนวน 4 คนคิดเป็นร้อยละ 20 ไม่พบอยู่ในเกณฑ์น้อย และมีกลุ่มผู้เรียนที่นึกถึงความต้องการของผู้อื่นอยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 17 คนคิดเป็นร้อยละ 85 อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง จำนวน 3 คนคิดเป็นร้อยละ 15 ไม่พบอยู่ในเกณฑ์น้อย

ภาพประกอบ 24 การขึ้นลอยในกิจกรรมรับฟังความต่างปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์ของกลุ่มที่ 4

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

จากภาพที่ 24 จะเห็นว่าขณะที่มีเพื่อนในกลุ่มขึ้นลอย จะมีเพื่อนคอยดูแลอยู่ใกล้ๆ และคอยระวัง ให้คำแนะนำอยู่ตลอด แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถรับฟังความเห็นจากผู้อื่น และเมื่อเพื่อนที่เป็นฐานบอกให้ลง เพราะเมื่อยและรับน้ำหนักไม่ไหว เพื่อนที่ยืนอยู่ด้านบนก็รับลงอย่างระมัดระวัง แสดงให้เห็นถึงการนึกถึงความต้องการของผู้อื่น

ภาพประกอบ 25 ผลงานผู้เรียนในกิจกรรมรับฟังความต่างปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์ของกลุ่มที่ 4

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

จากภาพที่ 25 ผู้วิจัยเลือกการนำเสนอของกลุ่มที่ 4 ที่เป็พื้นฐานให้เพื่อนได้ขึ้นลอย ผู้เรียนได้เขียนสิ่งที่อยากจะบอกเพื่อน เช่น การเหยียบต้นขาให้ตรงจุดในการขึ้นลอย ฝ่ายที่เป็นผู้ขึ้นลอยก็รับฟังจะนำไปปรับปรุงแก้ไข แสดงถึงการรับฟังผู้อื่นและนำไปปรับปรุง ในข้อความที่กล่าวว่า “ลดน้ำหนักหน่อย” ซึ่งเพื่อนกลุ่มอื่นๆ ได้อภิปรายว่า “ให้เปลี่ยนคู่ที่มีน้ำหนักตัวน้อยลง และให้เข้าใจความแตกต่างของเพื่อนแต่ละคน เพราะบางคนตัวใหญ่บางคนตัวเล็กไม่เท่ากัน” แสดงให้เห็นถึงการยอมรับความแตกต่างของผู้อื่นได้

การสังเกตพฤติกรรมหลังการเข้าร่วมกิจกรรมครั้งที่ 5 กิจกรรม “กลวิธีออกคำสั่งและรับคำสั่ง” พบว่า มีกลุ่มผู้เรียนที่มีความยินดีแก้ไขปัญหาร่วมกันในเรื่องการร่ำตามบทยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 15 คนคิดเป็นร้อยละ 75 อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง จำนวน 5 คนคิดเป็นร้อยละ 25 ไม่พบอยู่ในเกณฑ์น้อย มีกลุ่มผู้เรียนที่มีความตั้งใจและมุ่งมั่นต่อเป้าหมายอยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 18 คนคิดเป็นร้อยละ 90 อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง จำนวน 2 คนคิดเป็นร้อยละ 10 ไม่พบอยู่ในเกณฑ์น้อย และมีกลุ่มผู้เรียนที่กระตุ้นให้ผู้ตามแสดงความคิดเห็นและเหตุผลอยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 14 คนคิดเป็นร้อยละ 70 อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง จำนวน 6 คนคิดเป็นร้อยละ 30 ไม่พบอยู่ในเกณฑ์น้อย

ภาพประกอบ 26 ผลงานผู้เรียนในกิจกรรมกลวิธีออกคำสั่งและรับคำสั่งของกลุ่มที่ 1

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

จากภาพที่ 26 ผู้เรียนกำลังแสดงท่าทางการออกคำสั่งและการรับคำสั่งตามบทโขน แสดงถึงความตั้งใจและมุ่งมั่นต่อเป้าหมาย สังเกตว่าผู้ที่เป็นคนออกคำสั่งจะยืนหรืออยู่ในตำแหน่งที่สูงกว่าและผู้รับคำสั่งจะนั่งลงข้างหน้า ผู้เรียนให้เหตุผลว่า “ผู้ที่สามารถออกคำสั่งได้ อาจจะเป็นผู้ที่มีอายุมากกว่าและเป็นผู้ที่มีบารมีเหนือกว่า” เป็นการวิเคราะห์ในการนำไปใช้ในสถานการณ์จริงในชีวิต แสดงถึงกระตุ้นให้ผู้ตามแสดงความคิดเห็นและเหตุผล และจากการนำเสนอการแสดงท่าทางตามบท

โซนครั้งที่ 1 ไม่มีกลุ่มไหนที่จะทำท่าทางได้สวยงามและเหมาะสม ผู้สอนจึงให้ช่วยกันคิดใหม่และนำเสนออีกครั้ง ผู้เรียนจึงช่วยกันคิดทำและซ้อมหลายครั้ง แสดงถึงการยินดีแก้ไขปัญหาร่วมกัน

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำก่อนและหลังการใช้กิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ

จากการทำแบบวัดภาวะผู้นำของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน โดยวัดก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ มีผลของภาวะผู้นำก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยสามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตาราง 11 ผลคะแนนก่อนและหลังของผู้เข้าร่วมกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ

ผู้เรียน	คะแนนก่อนเข้าร่วมกิจกรรม(ร้อยละ)	คะแนนหลังเข้าร่วมกิจกรรม(ร้อยละ)
คนที่ 1	25	91
คนที่ 2	22	90
คนที่ 3	28	89
คนที่ 4	22	95
คนที่ 5	22	93
คนที่ 6	22	95
คนที่ 7	24	95
คนที่ 8	25	95
คนที่ 9	25	97
คนที่ 10	24	98
คนที่ 11	22	96
คนที่ 12	25	96
คนที่ 13	22	94
คนที่ 14	22	89
คนที่ 15	22	95
คนที่ 16	29	95
คนที่ 17	23	96
คนที่ 18	26	95
คนที่ 19	29	97
คนที่ 20	28	98

ปัญหาร่วมกัน ที่พัฒนาขึ้น และคะแนนร้อยละ 5 คือคุณลักษณะ การยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่น ที่ยังไม่ถูกพัฒนา

คนที่ 17 ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม เมื่อทำแบบวัดภาวะผู้นำ พบพฤติกรรมที่จะต้องพัฒนา ได้แก่ มีความรู้ การเสริมแรงเชิงบวกให้ผู้อื่น การรับฟังความเห็นจากผู้อื่น การยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่น การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การมั่นใจในตนเอง การมีความกระตือรือร้น การมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน โดยหลังเข้าร่วมกิจกรรม เมื่อทำแบบวัดภาวะผู้นำพบว่า มีพฤติกรรม มีความรู้ การเสริมแรงเชิงบวกให้ผู้อื่น การยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่น การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การมั่นใจในตนเอง การมีความกระตือรือร้น การมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน ที่พัฒนาขึ้น และคะแนนร้อยละ 4 คือคุณลักษณะ การรับฟังความเห็นจากผู้อื่น ที่ยังไม่ถูกพัฒนา

คนที่ 18 ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม เมื่อทำแบบวัดภาวะผู้นำ พบพฤติกรรมที่จะต้องพัฒนา ได้แก่ การควบคุมอารมณ์ การมีความกระตือรือร้น การมีศีลธรรม การมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน โดยหลังเข้าร่วมกิจกรรม เมื่อทำแบบวัดภาวะผู้นำพบว่า มีพฤติกรรม การควบคุมอารมณ์ การมีความกระตือรือร้น การมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน ที่พัฒนาขึ้น และคะแนนร้อยละ 5 คือคุณลักษณะ การมีศีลธรรม ที่ยังไม่ถูกพัฒนา

คนที่ 19 ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม เมื่อทำแบบวัดภาวะผู้นำ พบพฤติกรรมที่จะต้องพัฒนา ได้แก่ มีความรู้ การกระตุ้นให้ผู้ตามแสดงความคิดเห็นและเหตุผล การยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่น การมั่นใจในตนเอง การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โดยหลังเข้าร่วมกิจกรรม เมื่อทำแบบวัดภาวะผู้นำพบว่า มีพฤติกรรม มีความรู้ การยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่น การมั่นใจในตนเอง การแก้ไขปัญหาาร่วมกันที่พัฒนาขึ้น และคะแนนร้อยละ 3 คือคุณลักษณะ การกระตุ้นให้ผู้ตามแสดงความคิดเห็นและเหตุผล ที่ยังไม่ถูกพัฒนา

คนที่ 20 ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม เมื่อทำแบบวัดภาวะผู้นำ พบพฤติกรรมที่จะต้องพัฒนา ได้แก่ มีความรู้ การกระตุ้นให้ผู้ตามแสดงความคิดเห็นและเหตุผล การยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่น การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โดยหลังเข้าร่วมกิจกรรม เมื่อทำแบบวัดภาวะผู้นำพบว่า มีพฤติกรรม มีความรู้ การยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่น การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ที่พัฒนาขึ้น และคะแนนร้อยละ 2 คือคุณลักษณะ การกระตุ้นให้ผู้ตามแสดงความคิดเห็นและเหตุผล ที่ยังไม่ถูกพัฒนา

ผลจากการพิจารณาพบว่า กิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ สามารถพัฒนาภาวะผู้นำ 3 ด้านได้ดี คือ 1.การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ โดยมีพฤติกรรม มีความรู้ สามารถควบคุมสติอารมณ์ มั่นใจในตนเอง และมีศีลธรรม 2.การสร้างแรงบันดาลใจ โดยมีพฤติกรรม เสริมแรงเชิงบวกให้ผู้อื่น รับฟังความเห็นจากผู้อื่น มั่นใจในผู้อื่นและร่วมเสี่ยงกับผู้อื่น และ 3.การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยมีพฤติกรรม นึกถึงความต้องการของผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่น ให้โอกาสผู้อื่น ส่วนภาวะผู้นำที่ถูกพัฒนาน้อย คือ 4.การกระตุ้นทางปัญญา โดยมีพฤติกรรม ยินดี

แก้ไขปัญหาร่วมกัน และพฤติกรรมที่พัฒนาน้อยที่สุดคือ กระตุ้นให้ผู้ตามแสดงความคิดเห็นและ
เหตุผล

ตาราง 12 ผลการเปรียบเทียบคะแนนของการวัดภาวะผู้นำระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม

การทดลอง	N	$\bar{x}$	S.D.	t.	Sig.
ก่อน	20	24.35	2.519	43.232	
หลัง	20	94.45	2.724	155.082	.000

ผลการเปรียบเทียบคะแนนของการวัดภาวะผู้นำระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม พบว่ามีผู้เข้าร่วมกิจกรรมโชนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำจำนวน 20 คน ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมโชนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำได้ค่าเฉลี่ยของการวัดภาวะผู้นำ 24.35 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.519 ส่วนหลังเข้าร่วมกิจกรรมโชนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำได้ค่าเฉลี่ยของการวัดภาวะผู้นำ 94.45 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.724 และค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะผู้นำหลังการเข้าร่วมกิจกรรมมีความแตกต่างกันและสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การพัฒนากิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ สำหรับผู้เรียนอายุ 13-15 ปี มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมโซนที่ส่งเสริมภาวะผู้นำ สำหรับผู้เรียนที่มีอายุ 13 - 15 ปีและเพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้เรียนก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมโซน มีสมมติฐานการวิจัย คือ ผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำมีภาวะผู้นำเพิ่มขึ้น โดยให้ค่าระดับนัยสำคัญที่ .05 ส่วนขอบเขตของการวิจัย ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม อายุ 13 – 15 ปี ที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินภาวะผู้นำ โดยมีคะแนนต่ำกว่า30% จากคะแนนทั้งหมด คัดเลือกจากการทำแบบวัดภาวะผู้นำที่มีคะแนนต่ำกว่า30% จากคะแนนทั้งหมด จำนวน 102 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย และมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม ที่มีอายุระหว่าง 13 – 15 ปี ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินภาวะผู้นำโดยมีคะแนนต่ำกว่า30% จากคะแนนทั้งหมด ได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งต้องได้รับการยินยอมจากผู้ปกครองให้เข้าร่วมกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ มีจำนวน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวัดตัวแปรตาม ได้แก่ แบบวัดภาวะผู้นำเป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยพัฒนาจากแบบวัดภาวะผู้นำแบบวัดภาวะผู้นำพัฒนาขึ้นโดย สายฝน วังสระ (2552: 67) ซึ่งดัดแปลงจากแบบวัดภาวะผู้นำSLOI (Student Leadership Outcome Identification) ของ อัล-โอมารี(AI-omari) และคนอื่น ๆ (2008: 251-266) ใช้วัดก่อนเข้าร่วมกิจกรรมและหลังจากเข้าร่วมกิจกรรม ในส่วนที่ 2 เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกตพฤติกรรม และส่วนที่ 3 เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ กิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักเรียน (เครื่องมือในงานวิจัยทั้งหมดจะอยู่ในภาคผนวก ค) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1.ขอหนังสือรับรองจริยธรรมจากสถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อชี้แจงรายละเอียดให้ผู้เข้าร่วมวิจัย 2.ศึกษารายละเอียดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 3.ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากการทำแบบวัดภาวะผู้นำ 4.ชี้แจงรายละเอียด ขั้นตอน ของกิจกรรมที่ใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 5.กลุ่มตัวอย่างลงลายมือชื่อในหนังสือแสดงความยินยอม เพื่อแสดงความจำนงเข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ 6.เก็บคะแนนการวัดผลครั้งที่ 1 ด้วยแบบวัดภาวะผู้นำ ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ 7. กลุ่มตัวอย่างทำกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ เป็นเวลา 4 สัปดาห์ โดยฝึกสัปดาห์ละ 2 ครั้ง รวมเป็น 8 ครั้ง ครั้งละ 100 นาที 8.เก็บคะแนนวัดผลครั้งที่ 2 ด้วยแบบวัดภาวะผู้นำ หลังเข้าร่วมกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ และ9.นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ สรุปผลและอภิปรายผลวิธีการการจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล การค่าสถิติพื้นฐานความเหมาะสมของกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ โดยหาค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

(Standard deviation) เปรียบเทียบความแตกต่างของผลคะแนนภาวะผู้นำก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมโชนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ ด้วยสถิติ Paired-Sample T-Test โดยใช้โปรแกรม SPSS หาค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และการอภิปรายผลข้อมูลผู้วิจัยนำผลจากการวิเคราะห์ทั้งหมดมานำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำอธิบาย

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนากิจกรรมโชนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างกิจกรรมโชนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ มีการวิเคราะห์ 3 องค์ประกอบ คือ การสร้างกิจกรรมตามแนวคิดโชน มีหลักสำคัญคือ การฝึกหัดเบื้องต้น จารีตในการฝึกหัดโชน บทโชน/ภูมิหลังตัวละคร การสร้างกิจกรรมตามแนวคิดภาวะผู้นำ มีหลักสำคัญคือ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐานมีหลักสำคัญคือจัดผู้เรียนให้เป็นทีม เกิดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมให้ผู้เรียนปฏิบัติด้วยตนเอง กระบวนการสอนแบ่งเป็นขั้นตอนอย่างชัดเจน โดยต้องมีการเตรียมความพร้อม การอภิปรายกลุ่ม การสะท้อนผล

2) การตรวจสอบความเหมาะสมและพัฒนากิจกรรมโชน ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ให้ระดับการประเมินในกิจกรรมรู้จักลักษณะผู้นำค่าเฉลี่ยที่ระดับ 4.32 กิจกรรมเปลี่ยนหัวโชนค่าเฉลี่ยที่ระดับ 4.49 กิจกรรมทัพนี้ใครนำค่าเฉลี่ยที่ระดับ 4.38 กิจกรรมรับฟังความต่างปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์ค่าเฉลี่ยที่ระดับ 4.49 และกิจกรรมกลวิธีออกคำสั่งและรับคำสั่งค่าเฉลี่ยที่ระดับ 4.49 ทุกกิจกรรมผู้เชี่ยวชาญประเมินที่ระดับเหมาะสมมากที่สุด

3) การดำเนินกิจกรรมโชนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ เป็นการทำกิจกรรมโชนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ 5 กิจกรรม 8 ครั้ง ครั้งละ 100 นาที โดยทุกกิจกรรมมีทั้งหมด 7 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ผู้วิจัยให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ขั้นที่ 2 ผู้เรียนทำแบบทดสอบความรู้ ขั้นที่ 3 อภิปรายความรู้ ขั้นที่ 4 การตรวจสอบและเขียนสรุปแนวคิดสำคัญ ขั้นที่ 5 การให้ความรู้เพิ่มในประเด็นที่ไม่ชัดเจน ขั้นที่ 6 การวิเคราะห์และนำเสนอความรู้ ขั้นที่ 7 ผู้สอนเสนอแนะการนำเสนอ

4) การประเมินผลการดำเนินกิจกรรมโชนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ ผู้วิจัยนำผลงานของผู้เรียนหลังเข้าร่วมกิจกรรม มาวิเคราะห์ควบคู่กับการสังเกตพฤติกรรม พบว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมภาวะผู้นำเพิ่มขึ้น แต่ละกิจกรรมดังนี้

กิจกรรม “รู้จักลักษณะผู้นำ” ผู้วิจัยให้ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้นำ พบว่ามีกลุ่มผู้เรียนที่มีความรู้อยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ 75 ผู้เรียนที่มีศีลธรรมอยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ 55 และมีกลุ่มผู้เรียนที่มีความกระตือรือร้นอยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ 75

กิจกรรม “เปลี่ยนหัวโชน” พบว่า มีกลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถควบคุมสติอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ดีร้อยละ 60 กลุ่มผู้เรียนที่มีความมั่นใจในตนเองอยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ 85 และมีกลุ่มผู้เรียนที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานอยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ 70

กิจกรรม “ทัพนี้ใครนำ” พบว่า มีกลุ่มผู้เรียนที่มีความมั่นใจและร่วมเสียงกับผู้อื่นอยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ 70 กลุ่มผู้เรียนที่รู้จักการให้โอกาสผู้อื่นอยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ 85 และมีกลุ่มผู้เรียนที่รู้จักเสริมแรงเชิงบวกให้ผู้อื่นอยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ 85

กิจกรรม “รับฟังความต่างปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์” พบว่า มีกลุ่มผู้เรียนที่รับฟังความเห็นจากผู้อื่นอยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ 90 กลุ่มผู้เรียนที่ยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่นอยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ 80 และมีกลุ่มผู้เรียนที่นึกถึงความต้องการของผู้อื่นอยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ 85

กิจกรรม “กลวิธีออกคำสั่งและรับคำสั่ง” พบว่า มีกลุ่มผู้เรียนที่มีความยินดีแก้ไขปัญหาร่วมกันในเรื่องการร่ำตามบทย่อยในเกณฑ์ดี ร้อยละ 75 อยู่ใน กลุ่มผู้เรียนที่มีความตั้งใจและมุ่งมั่นต่อเป้าหมายอยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ 90 และมีกลุ่มผู้เรียนที่กระตุ้นให้ผู้ตามแสดงความคิดเห็นและเหตุผลอยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ 70

2. การเปรียบเทียบผลภาวะผู้นำก่อนและหลังทำการทดลองจากการเข้าร่วมกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ พบว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมมีภาวะผู้นำที่ค่าเฉลี่ย 24.35 ส่วนหลังเข้าร่วมกิจกรรมมีภาวะผู้นำค่าเฉลี่ยที่ 94.45 คะแนนภาวะผู้นำก่อนเรียนและหลังเรียนมีความแตกต่างกัน สรุปว่าผู้เรียนมีภาวะผู้นำเพิ่มขึ้นหลังเข้าร่วมกิจกรรมกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่.05

อภิปรายผล

1.การพัฒนากิจกรรมโซนที่ส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับผู้เรียนอายุ 13 – 15 ปี ได้ทำการพัฒนา 4 ขั้นตอน ได้แก่

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล นำมาเป็นองค์ประกอบหลักในการสร้างกิจกรรม โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของสายฝน วังสระ(2552: 148) ทำงานวิจัยเรื่อง การวิจัยและพัฒนาโปรแกรม 4-เอช เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยมีการศึกษาข้อมูลและนำแนวคิดและรูปแบบที่ปรับปรุงมาจากกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำตามโครงการ4-เอช และมีการสร้างกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งปรับให้มีความเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำมากที่สุด

2) การตรวจสอบความเหมาะสมและพัฒนากิจกรรมโซน นำกิจกรรมโซนที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านโซน การจัดกิจกรรมโซนเด็กปฐมวัย ผู้เชี่ยวชาญด้านคุณลักษณะของผู้นำและผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างกิจกรรมและร่างหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ตรวจสอบความเหมาะสมด้านเนื้อหาและโครงสร้าง และนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงกิจกรรมโซนให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของสายฝน วังสระ(2552: 148) ทำงานวิจัยเรื่อง การวิจัยและพัฒนาโปรแกรม 4-เอช เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 5 ได้ตรวจสอบกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ โดยผู้เชี่ยวชาญการสอนกิจกรรมตามความถนัด จำนวน 3 ท่าน ซึ่งก่อนนำไปใช้ได้ปรับปรุงกิจกรรมตามข้อเสนอแนะ

3) การดำเนินกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ ในขั้นตอนที่ 3 การดำเนินกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ เป็นการทำกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ 5 กิจกรรม 8 ครั้ง ครั้งละ 100 นาที โดยทุกกิจกรรมมีทั้งหมด 7 ขั้นตอน สอดคล้องกับขั้นตอนการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐาน จากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครลำปาง มีกระบวนการเรียนการสอนแบบทีมเป็นฐาน 7 ขั้นตอน มีความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ โดยมีการแบ่งเวลาเหมาะสมในการทำกิจกรรมและมีการตอบกลับความรู้ในเวลาที่เหมาะสม (วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครลำปาง. 2558: ออนไลน์)

4) การประเมินผลการดำเนินกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ ในขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการดำเนินกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ เป็นการวิจัยเป็นแบบกึ่งทดลอง กลุ่มเดียว วัดสองครั้งคือก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมโซน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ paired t-test ทำกิจกรรมทั้งหมด 8 ชั่วโมง ผู้วิจัยนำผลงานของผู้เรียนหลังเข้าร่วมกิจกรรม มาวิเคราะห์ โดยหาค่าเฉลี่ยร้อยละควบคู่กับการสังเกตพฤติกรรม เพื่อให้ได้ผลคุณลักษณะของภาวะผู้นำจากการทำกิจกรรมโซนทั้ง 5 กิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมพิศ ไยสุน (2560: 73) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานต่อความรู้และการรับรู้ผลการเรียนรู้เรื่องการพยาบาลมารดาและครอบครัวในระยะตั้งครรภ์ของนักศึกษาพยาบาล เป็นการวิจัยเป็นแบบกึ่งทดลอง กลุ่มเดียว วัดสองครั้งคือก่อนและหลังการเข้าการทดลอง เพื่อให้การจัดการศึกษามีเป้าหมายสำคัญคือเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

2. การเปรียบเทียบคะแนนของการวัดภาวะผู้นำ ระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม พบว่ามีผู้เข้าร่วมกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำจำนวน 20 คน ทำการวัดภาวะผู้นำก่อนเข้าร่วมกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำได้ค่าเฉลี่ยที่ 24.35 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.519 ส่วนภาวะผู้นำหลังเข้าร่วมกิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำได้ค่าเฉลี่ยที่ 94.45 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.724 ซึ่งผู้เรียนมีคะแนนภาวะผู้นำก่อนเข้าร่วมกิจกรรมแตกต่างจากหลังเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จากการเปรียบเทียบผลของภาวะผู้นำ ผู้เรียนมีพฤติกรรมภาวะผู้นำเพิ่มขึ้นสามารถแบ่งการอธิบายได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

2.1 ผลของภาวะผู้นำมีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรม โดย

กิจกรรมที่ 1 รู้จักลักษณะผู้นำ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน มีความรู้เกี่ยวกับลักษณะของผู้นำที่ดีว่าควรเป็นอย่างไร ในการอธิบายแบบกลุ่มเกี่ยวกับลักษณะตัวละครที่โดดเด่นในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ผู้เรียนได้กล่าวถึง “ พระราม ” ตัวละครฝ่ายธรรมะ มีความเป็นผู้นำในเรื่องความกล้าเผชิญกับปัญหา การนำทัพในตอนยกรบ มีศีลธรรมเรื่องของความเมตตา ในตอนจองถนนที่ต้องตัดสินความให้กับหนุมานและนิลพัท “ พระลักษมณ์ ” ตัวละครที่ติดตามพระรามไปในทุกสถานการณ์ ในฐานะพระอนุชา ซึ่งพระองค์ได้แสดงพฤติกรรมการเป็นผู้ตามที่ดีและรู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคมสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม แม้กระทั่งตัวละครฝ่ายอธรรม “

ทศกัณฐ์” ซึ่งเป็นเจ้าเมืองครองกรุงลงกา ก็มีความเป็นผู้นำที่ดีในการกล้ายอมรับผิดชอบ ได้ขอยอมรับผิดชอบกับพิเภกและผาโพงลูกเมีย ประชาชน กับพิเภก “ กุมภกรรณ ” เป็นยักษ์ที่มีความซื่อสัตย์ยุติธรรม เมื่อทศกัณฐ์ให้ไปรบก็ทักทวนหลายครั้งและให้คืนนางสีดาไปจึงจะถูกต้อง แต่ก็ด้วยความรักพี่จึงยอมออกศึกสนองคุณพี่

โดยผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่องลักษณะของผู้นำที่สามารถเปลี่ยนแปลงบทบาทได้ตามสถานการณ์ วัตถุประสงค์รอง เพื่อให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการปรับใช้ลักษณะของผู้นำตามสถานการณ์เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจศีลธรรมและนำไปใช้ในบทบาทผู้นำ ซึ่งจากการอภิปรายของกลุ่มผู้เรียนทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า กระบวนการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐานช่วยให้ผู้เรียนมีความสุข สนุก ในการเรียนรู้ ส่งเสริมความรู้เรื่องคุณลักษณะของผู้นำที่ดีและสามารถนำไปปรับใช้ตามสถานการณ์ สร้างความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมได้ดี สังเกตได้จากการปฏิบัติขณะที่ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนเป็นทีม เช่น การมีเสียงหัวเราะ แยกกันตอบคำถาม มีรอยยิ้มให้เพื่อนเวลานำเสนอ การกล้าพูดในสิ่งที่มีความจริงกับเพื่อนด้วยความจริงใจ เสียสละเป็นตัวแทนในทีมด้วยความเต็มใจเพื่อนำเสนอผลงาน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชาเวลส์เบิร์ก Savelsberg(2012: 24) ได้ศึกษาผลของการเรียนโดยใช้ทีมเป็นฐานที่มีต่อการลดภาวะความเครียด ความเบื่อหน่ายในการเรียนของกลุ่มนักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 3 พบว่าการเรียนแบบทีม สามารถช่วยให้นักเรียนมีความมั่นใจในการเรียน มีความสนุก และรับรู้ว่ามีอารมณ์อบอุ่นจากกลุ่มเพื่อน คอยช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหาหรือไม่เข้าใจในเนื้อหาของการเรียนและส่งเสริมพัฒนาการของผู้นำได้ดีขึ้น

กิจกรรมที่ 2 เปลี่ยนหัวโขน เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนทำการสร้างสรรค์หน้ากากโขนตามอารมณ์ที่ผู้สอนกำหนด ผู้สอนจะสอนลักษณะของหน้าโขน ฝ่ายยักษ์ ได้แก่ ปากขบ-ตาจระเข้ ปากแฉะ-ตาจระเข้ ปากขบ-ตาโพล่ง ปากแฉะ-ตาโพล่ง ฝ่ายวานร ได้แก่ ปากอ้า ปากหุบ และสีของหน้าก็สามารถทำให้ผู้เรียนรับรู้ถึงอารมณ์และปรับตัวได้ตามสถานการณ์ โดยผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ผู้เรียนสามารถควบคุมสติอารมณ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ วัตถุประสงค์รอง เพื่อให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในตนเองเรื่องอารมณ์รวมถึงความกล้าแสดงออกและเพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน

ซึ่งจากการอภิปรายรายบุคคลและการอภิปรายกลุ่มได้ข้อมูลของ ผู้เรียนในกลุ่มที่ 1 ว่า “ตาโพล่งและหน้าสีแดงทำให้ผู้เห็นรู้สึกหวาดกลัว ส่วนตาจระเข้ทำให้ดูเศร้า” กลุ่มที่ 2 ให้ข้อมูลว่า “ปากอ้าของวานรให้ความรู้สึกสนุกสนาน และสีขาของหน้าหนุมานทำให้ดูสะอาดตา” ผู้เรียนทุกคนได้ทำการสร้างสรรค์หน้ากากของตนเอง เพื่อนำเสนอและบอกถึงการปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เมื่อผู้เรียนทำหน้ากากเสร็จ ก็จะได้อภิปรายระหว่างกลุ่มถึงความสร้างสรรค์ของหน้ากากและการนำไปปรับใช้ โดยผู้เรียนกลุ่มที่ 1 ทำหน้ากากที่มีลักษณะร้องไห้และมีรอยยิ้ม จากการวิเคราะห์ของผู้เรียน จึงได้ข้อมูลว่า เป็นการสื่ออารมณ์ความภาคภูมิใจ จึงแสดงออกแบบดีใจจนร้องไห้ และควรใช้ในเวลาที่น่ายินดี เช่น เมื่อการดีขึ้นหลังจากผ่าตัด เพื่อนกำลังจะได้ทุนไปเรียนต่อที่ต่างประเทศ แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถควบคุมอารมณ์ที่ถูกปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ได้ให้เกิดความเหมาะสม โดยประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว(2560, สัมภาษณ์) ได้กล่าวว่า “ การแสดงโขนนั้น

องค์ประกอบสำคัญอีกส่วน คือ หัวข้อ ที่สามารถบ่งบอกตัวละครได้ โดยผู้แสดงต้องเก็บความรู้สึกไว้ภายใต้หัวข้อ โดยต้องไม่มีผลกระทบกับการแสดง การปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพให้ตรงกับตัวละครเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เช่นการเป็นหนุมาน ต้องมีความศรัทธาในบทบาท แสดงออกเป็นลิงให้คนดูเชื่อ แสดงท่าทางให้เหมาะสมในแต่ละตอน ในแต่ละสถานการณ์ ” ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง ที่กล่าวว่า ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ คือ การที่ผู้นำประพฤติตัวเป็นแบบอย่างหรือเป็นโมเดลสำหรับผู้ตาม ให้เกิดความศรัทธา เคารพนับถือ สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้

กิจกรรมที่ 3 ทักษะนี้ใครนำ เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ทัพของตนเอง เพื่อเผชิญหน้ากับทัพเพื่อนอีกกลุ่ม ผู้เรียนได้วางแผนตำแหน่งของแต่ละคน อาวุธของแต่ละคนที่จะใช้ ถือ โดยก่อนจะวางแผน ผู้สอนจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทัพต่างๆ ของตำราพิชัยสงคราม เช่น ครุฑนาม นาคนาม ปุทนาม และให้ดูวิดีโอการเดินทัพในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ตอน ตีกลไผะราพ ตีกลุ่มภรรณ ตีอินทรชิต ฝึกปฏิบัติโขนเบื้องต้น การย่ำเท้า และการใช้อาวุธ ได้แก่ คันศร กระบอง ทรี พระขรรค์ โดยมีผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ผู้เรียนมีความมั่นใจและร่วมเสี่ยงกับผู้อื่นผ่านการเดินทัพ วัตถุประสงค์รองเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการให้โอกาสผู้อื่นผ่านการประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ทัพแบบต่างๆ และเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักเสริมแรงเชิงบวกให้ผู้อื่น

จากการทำกิจกรรมพบว่าผู้เรียนมีความมั่นใจและกล้าเสี่ยงกับเพื่อน ผู้เรียนช่วยกันวิเคราะห์ลักษณะทัพที่จะสามารถปกป้องแม่ทัพจากการยิงลูกศรของทัพตรงข้ามภายใน 3 ครั้ง จากการสร้างสถานการณ์ของผู้สอน พบว่ากลุ่มที่ 1 สร้างสรรค์ทัพออกมาในรูปแบบสามเหลี่ยม มีคนข้างหน้าสุด เป็นผู้ปัดลูกศรไม่ให้โดนแม่ทัพ และแต่ละกลุ่มส่วนใหญ่จะให้แม่ทัพอยู่ตรงกลาง โดยมีเพื่อนเป็นทัพด้านหลัง ผู้สอนจะให้ผู้เรียนได้เดินทัพจำนวน 3 ครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งผู้เรียนจะเรียนรู้วิธีการปกป้องแม่ทัพเพิ่มขึ้น มีกลุ่ม 2 ที่แม่ทัพโดนยิงด้วยลูกศร แต่เพื่อนในกลุ่มก็ได้ให้โอกาสเพื่อนและร่วมกันวางแผนใหม่อีกครั้ง ในกลุ่มที่ 3 เพื่อนหลายคนถูกยิงด้วยลูกศร เพื่อนในกลุ่มก็ต่างให้กำลังใจเพื่อนและสอนวิธีการหลบหรือใช้อาวุธปัดลูกศร หลังจากการเดินทัพแล้วผู้เรียนจะได้อภิปรายประสบการณ์ของแต่ละกลุ่มให้กลุ่มอื่นๆ รับฟัง สอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ที่กล่าวว่า ผู้นำจะทำให้ผู้ตามรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ มีการให้โอกาสผู้ตามในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ มีการเสริมแรงเชิงบวก ให้คำชมเชยกับผู้ตาม และผู้นำต้องมีความมั่นใจกล้าเสี่ยงกับเพื่อนๆ สอดคล้องกับแนวคิดการสอนโขนของไพโรจน์ ทองคำสุก(2549: 45) ที่ว่า การสอนให้รู้ สอนอย่างเข้มงวด โดยเน้นการปฏิบัติ สอนโดยไม่ปิดบังอำพราง การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ปฏิบัติเป็นแบบอย่างได้จริงและให้โอกาสผู้เรียนได้ลงมือทำ การอยู่ให้เห็น เป็นถ่ายทอดความรู้ คอยดูแลแก้ไขท่าทางให้ถูกต้อง ร่วมทำท่าไปพร้อมๆ กับผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนได้ประโยชน์และพัฒนาทักษะได้อย่างเร็วรวดเร็ว

กิจกรรมที่ 4 รับฟังความต่างปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์การทำกิจกรรมขึ้นลอยเป็นกระบวนการหนึ่งของการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ตอนยกกระบ ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ การยืนขาเดียวกับเก้าอี้เพื่อฝึกการทรงตัวก่อน ในลำดับต่อมาคือการจับคู่ขึ้นลอยกับเพื่อนเพราะการขึ้นลอย

ต้องมีคนเป็นฐานและคนที่ต้องเหยียบขาเพื่อน ผู้สอนจะสาธิตให้ผู้เรียนดูก่อนและจะต้องดูแลอย่างใกล้ชิด เนื่องจากอาจเกิดอุบัติเหตุในระหว่างการปฏิบัติ โดยมีผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลัก เพื่อให้ผู้เรียนนึกถึงความต้องการของผู้อื่นผ่านการขึ้นลอย วัตถุประสงค์รองเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นรวมถึงกลับปฏิบัติในสิ่งที่เหมาะสมและเพื่อให้ผู้เรียนยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่น

ซึ่งจากการทำกิจกรรมพบว่าผู้เรียนรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมากขึ้น โดยผู้เรียนกลุ่มที่เป็นฐานให้เพื่อน ให้ข้อมูลว่า “รู้สึกหนักแต่ต้องอดทน ต้องอยู่ให้นิ่ง เพื่อให้เพื่อนที่ขึ้นลอยด้านบนทรงตัวได้ดี แต่มีเพื่อนทรงตัวได้ไม่ดีก็พากันล้ม ” ส่วนผู้เรียนกลุ่มที่เป็นผู้ขึ้นลอยอยู่ด้านบน ให้ข้อมูลว่า “ กังวลว่าเพื่อนจะหนักจากน้ำหนักของเรา แต่ก็ชอบเพราะรู้สึกท้าทายที่ได้เหยียบขาเพื่อน ” หลังจากการสัมภาษณ์ผู้เรียนก็เป็นการอภิปรายความรู้สึกรู้สึกของตนเองให้เพื่อนได้รับรู้ ส่วนผู้เรียนกลุ่มที่เป็นฐานให้เพื่อน ได้กล่าวกับเพื่อนที่ขึ้นลอยอยู่ด้านบนว่า “ อยากให้ยืนนิ่งๆ ทรงตัวดีๆ ผู้เรียนบางคนบอกเพื่อนตัวหนักไป อยากให้ลดความอ้วน ผู้เรียนอื่นคนอยากให้เพื่อนเหยียบให้ถึงโคนของต้นขา ” และผู้เรียนในกลุ่มที่เป็นผู้ขึ้นลอยอยู่ด้านบน “ ได้กล่าวกับกลุ่มผู้เรียนที่เป็นฐานว่า อยากให้เพื่อนที่เป็นฐานยืนนิ่งๆ ลงเหยียบขาให้ตั้งฉากกับพื้น อดทนและจริงจังกับการเป็นฐาน ” เมื่อขึ้นลอยครั้งที่ 2 แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากสิ่งได้รับฟังความคิดเห็นจากเพื่อน พยายามและตั้งใจขึ้นลอยมากขึ้นและยอมรับความแตกต่างของเพื่อนโดยการสลบคู่ในการขึ้นลอยได้อย่างเต็มใจ โดยหลังจากอภิปรายผู้เรียนจะได้ฝึกการขึ้นลอยอีกครั้งเพื่อพัฒนาการขึ้นลอยจากความเห็นของเพื่อน สอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้นำต้องรับฟังความเห็นของผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น มีเหตุผลไม่วิจารณ์ความคิดของผู้ตาม โดยเฉพาะความเห็นที่แตกต่างไปจากผู้นำและสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐานที่ว่า การเรียนรู้แบบทีมจะมีกระบวนการย้อนกลับหรือผลสะท้อนในเวลาที่เหมาะสมจึงจะทำให้การเรียนรู้นั้นสมบูรณ์

กิจกรรมที่ 5 กลวิธีออกคำสั่งและรับคำสั่ง เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการออกคำสั่งของผู้นำและรับคำสั่งของผู้ตาม จากบทพากย์-เจรจาของการแสดงโขน ตอนพระรามตามกวาง ช่วงทศกัณฐ์สั่งมารีศ พระรามสั่งพระลักษณ์ และตอนจองถนน ในช่วงที่พระรามสั่งสุครีพ นิลพัทและหนุมาน พระลักษณ์ห้ามนิลพัทกับหนุมาน กิจกรรมจะเริ่มจากการเรียนรู้นาฏยศัพท์เบื้องต้นในการรำตามบท ผู้สอนมอบบทโขนให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์บทโขนเพื่อให้ทราบถึงความหมายและหลังจากนั้นภายในกลุ่มจะแบ่งบทบาทกันเองตามความเหมาะสมและสร้างสรรค์ท่าทางโขนในการออกคำสั่งและรับคำสั่ง ผู้เรียนจะนำเสนอผลงานและอภิปรายระหว่างกลุ่มเรื่องท่าทางในการรำตามบทและความเหมาะสมของการออกคำสั่งและรับคำสั่ง มีผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ผู้เรียนยินดีแก้ไขปัญหาร่วมกันในการคิดทำประกอบบทโขนเกี่ยวกับการสั่งงาน วัตถุประสงค์รองเพื่อให้ผู้เรียนมีความตั้งใจและมุ่งมั่นต่อเป้าหมาย สามารถกระตุ้นในผู้ตามแสดงความคิดเห็นและเหตุผล จากการทำกิจกรรมพบว่าผู้เรียนสามารถแก้ไขปัญหาร่วมกับเพื่อนได้

ผลพบว่า ผู้เรียนในกลุ่มที่เป็นผู้ออกคำสั่ง มีท่าทางที่ดูแข็งแรง จริงจังและเด็ดขาด ส่วนใหญ่ผู้ออกคำสั่งจะนั่งอยู่ในที่สูงกว่า ส่วนผู้เรียนในกลุ่มที่เป็นผู้รับคำสั่ง มีท่าทางที่ นุ่มนวล ส่วนใหญ่จะรับคำสั่งด้วยการไหว้และการก้มหัวเพื่อแสดงถึงการน้อมรับในคำสั่ง จากการอภิปรายกลุ่ม ผู้สอนได้มอบสถานการณ์ให้แต่ละกลุ่ม เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ลองคิดวิธีการออกคำสั่งและรับคำสั่งให้มีความเหมาะสมและสามารถประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรภัทร์ ทองนิ่ม (2556: 94) ได้ที่กล่าวว่า กลวิธีในการเจรจานั้นจำเป็นต้องใส่อารมณ์ตามบริบท และอารมณ์ของตัวโน้ตที่แสดงในขณะนั้น เพื่อสร้างอรรถรสให้กับผู้ชม ทั้งการพากย์และการเจรจาโน้ต นับเป็นหัวใจสำคัญของการแสดงโน้ต

2.2 องค์ประกอบโน้ตที่นำมาใช้ในการออกแบบกิจกรรม มี 5 องค์ประกอบ สามารถสร้างพฤติกรรมของผู้เรียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

2.2.1 ตัวละครในการแสดงโน้ต เรื่องรามเกียรติ์ ใช้ในกิจกรรมที่ 1 รู้จักลักษณะผู้นำ โดยนำภาพตัวละคร ได้แก่ พระราม พระลักษมณ์ ทศกัณฐ์ ไมยราพณ์ สหัสเดชะ พาลี หนุมาน สุครีพ มังกรกัณฐ์ พร้อมภูมิหลังของตัวละคร ตอนที่แสดงและบทบาทในการแสดงโน้ต มาเป็นข้อมูล เพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์ลักษณะผู้นำที่ดีและไม่ดีจากตัวละคร สอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำที่จำเป็นจะต้องเรียนรู้คุณลักษณะของผู้นำก่อนเพื่อให้เกิดความเข้าใจและนำมาเป็นแบบอย่าง (ลำดวน เอี่ยมอาจ. 2558: 55) พฤติกรรมของผู้เรียนที่พัฒนาขึ้นคือ มีความรู้เรื่องลักษณะของผู้นำที่ดี สังเกตได้จากการอภิปรายกลุ่มแล้วทำเป็นแผนผังความคิด การนำเสนองาน ตั้งใจและสนใจเมื่อผู้สอนบรรยาย ตอบคำถามเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำได้ถูกต้อง ทำแบบทดสอบเรื่องภาวะผู้นำได้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม ข้อที่ 1 เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่องลักษณะของผู้นำที่สามารถเปลี่ยนแปลงบทบาทได้ตามสถานการณ์ และพฤติกรรมที่ปรากฏเด่นชัด คือ เมื่อไม่เข้าใจเกิดข้อสงสัยรีบถามผู้สอน หมั่นฝึกฝนตนเองในการนำเสนองาน มาทำกิจกรรมตรงเวลาที่ผู้สอนกำหนด ยกตัวอย่างการเป็นผู้นำในสถานการณ์ต่างๆ จากเรื่องรามเกียรติ์ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการปรับใช้ลักษณะของผู้นำตามสถานการณ์ และพฤติกรรมที่ถูกแสดงออก จากการทำกิจกรรม คือ มีความยุติธรรมในการเลือกเพื่อนนำเสนองาน เมตตาเมื่อเพื่อนเขียนผิดและพูดนำเสนองานผิดพลาด ช่วยเหลือผู้อื่นในการหาข้อมูลตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ มีน้ำใจช่วยครูแจกอุปกรณ์ให้เพื่อนๆ ผู้เรียนยังเรียนรู้ศีลธรรมจากการเป็นผู้นำที่ดี เช่น มีความยุติธรรม มีความตรงต่อเวลา มีความมานะ มีความเสียสละ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจศีลธรรมและนำไปใช้ในบทบาทผู้นำ

2.2.2 หัวโน้ตในการแสดงโน้ต เรื่องรามเกียรติ์ ใช้ในกิจกรรมที่ 2 เปลี่ยนหัวโน้ต โดยใช้ลักษณะหน้าบนหัวโน้ต แบ่งเป็น 2 ฝ่าย 1.ฝ่ายยักษ์ ได้แก่ ปากขบ-ตาจะเข้ ปากแสบ-ตาจะเข้ ปากขบ-ตาโหลง ปากแสบ-ตาโหลง 2.ฝ่ายวานร ได้แก่ ปากอ้า ปากหุบ และสีของหน้าโน้ต เพื่อแสดงให้เห็นถึงอารมณ์ที่ผู้เรียนสามารถนำมาวิเคราะห์ได้ พฤติกรรมของผู้เรียนที่พัฒนาขึ้นคือ หลังจากนำเสนอผลงาน ผู้เรียนสามารถควบคุมอารมณ์ได้ สังเกตจากไมโกรธ ไม่

เสียใจเมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการทำกิจกรรม ปฏิบัติตัวปกติเมื่อต้องทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนที่ไม่ชอบและชอบ ขณะที่วาดรูปลงบนหน้ากากตามอารมณ์แล้วถูกเพื่อนหัวเราะ ไม่แสดงความโกรธต่อเพื่อน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อให้ผู้เรียนสามารถควบคุมสติอารมณ์ในสถานการณ์ต่างๆ ตรงกับการแสดงโขนที่ผู้แสดงต้องใช้หน้ากาก แสดงเอกลักษณ์ของตัวละครและต้องควบคุมตนเองเมื่ออยู่ภายใต้หัวโขนขณะแสดง (ประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว. 2560, สัมภาษณ์) จากการนำเสนอผลงาน ผู้เรียนกล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง มีความมั่นใจในตนเอง สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในตนเองเรื่องของการแสดงรวมถึงความกล้าแสดงออก จากผลการสร้างสรรค์หน้ากาก ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในการมีความคิดใหม่ๆ นอกจากตัวอย่างที่ผู้สอนให้การสร้างสรรค์วาดรูปลงบนหน้ากากตามอารมณ์มีความแปลกใหม่ในเชิงบวก สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน

2.2.3 การจัดทัพ การปะทะทัพ ใช้ในกิจกรรมที่ 3 ทัพนี้ใครนำ โดยใช้ลักษณะการจัดทัพในการแสดงโขน ซึ่งคล้ายกับตำราพิชัยสงคราม ได้แก่ ครุฑนาม นาคนาม ปทุมนาม เพื่อเป็นตัวอย่างให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติและสร้างสรรค์ทัพขึ้นใหม่ พฤติกรรมของผู้เรียนที่พัฒนาขึ้นคือ ในการฝึกปฏิบัติการเดินทัพ ผู้เรียนมีความกล้าแสดงออกและมั่นใจในการนำเสนอทัพและร่วมเสี่ยงกับเพื่อนในกลุ่ม สังเกตจาก การแบ่งหน้าที่ในการเดินทัพ ใครออกทัพก่อนคนแรก ใครเป็นแม่ทัพในการยิงศรไปฝ่ายตรงข้าม กล้าให้เพื่อนแสดงออกแทนตัวเองหรือทำไปพร้อมๆ กัน ไว้วางใจให้เพื่อนทำกิจกรรม กล้าตัดสินใจทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อให้ผู้เรียนมีความมั่นใจและร่วมเสี่ยงกับผู้อื่นผ่านการเดินทัพ ตรงกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐานที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญโดยเน้นการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งการจัดกระบวนการดังกล่าวมีผลต่อการพัฒนานักเรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ ทั้งการพัฒนาทักษะ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ การใช้เหตุผล และการสร้างความสามัคคีในการเรียน(ศิริสิน พุ่งสกุล. 2556: 36) จากการทำกิจกรรมเมื่อเกิดการผิดพลาด ภายในกลุ่มจะมีการอภิปรายข้อผิดพลาดและให้เพื่อนลองปฏิบัติใหม่อีกครั้งอย่างเต็มใจ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการให้โอกาสผู้อื่นผ่านการประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ทัพแบบต่างๆ และเมื่อกิจกรรมสำเร็จลง ผู้เรียนพูดคุยชมเชยเพื่อนและแสดงท่าทางให้กำลังใจเพื่อนขณะที่เพื่อนฝึกซ้อมหรือทำกิจกรรม ประบมือเมื่อเพื่อนทำสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักเสริมแรงเชิงบวกให้ผู้อื่น

2.2.4 การขึ้นลอย ใช้ในกิจกรรมที่ 4 รับฟังความต่างปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์ ผู้วิจัยใช้องค์ประกอบของการแสดงโขน เรื่องการขึ้นลอยโดยใช้ท่าลอยหลังในการทำกิจกรรมเท่านั้น ซึ่งศุภชัย จันทรสุวรรณ (2560, สัมภาษณ์) ได้ให้ข้อมูลว่า เป็นท่าที่มีความสมดุลและง่ายต่อการทรงตัวของผู้เป็นฐานและผู้ขึ้นลอย พฤติกรรมของผู้เรียนที่พัฒนาขึ้นคือ ในการปฏิบัติขึ้นลอยครั้งที่ 1 ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างผู้เป็นฐานและผู้ขึ้นลอย ต่างฝ่ายต่างบอกความต้องการของตนเอง ดังนี้ ผู้เป็นฐาน บอกเพื่อนว่าให้เพื่อนเหยียบต้นขาให้ถูกจุดและช่วยยืหนึ่งๆ ขณะขึ้นลอย ส่วนผู้ขึ้นลอย บอกเพื่อนว่าให้เพื่อนลงเหลี่ยมขาดีๆ และดันหลังตรงๆ ผู้เรียนฟังความเห็นของเพื่อนอย่างตั้งใจ ไม่ขัดจังหวะเมื่อผู้อื่นแสดงความเห็น นำความเห็นของผู้อื่นมาปรับใช้ในการทำ

กิจกรรมให้สำเร็จ โดยมีผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 เพื่อให้ผู้เรียนนึกถึงความต้องการของผู้อื่นผ่านการขึ้นลอยและเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นรวมถึงกล้าปฏิบัติในสิ่งที่เหมาะสม เมื่อการขึ้นลอยครั้งที่ 2 เกิดขึ้นมีการนำเสนอผลงานและอภิปรายการขึ้นลอยของเพื่อน โดยมีเพื่อนที่น้ำหนักตัวมาก เพื่อนช่วยกันอภิปรายว่า อาจจะต้องเป็นฐานหรือต้องหาคนที่น้ำหนักใกล้เคียงกันเพื่อรับลอยได้ สังเกตว่าไม่มีการว่าเพื่อนที่มีน้ำหนักตัวมาก แต่เพื่อนช่วยหาวิธีการแก้ไข เนื่องจากให้ยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อให้ผู้เรียนยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่น

2.2.5 การรำตามบท ใช้ในกิจกรรมที่ 5 กลวิธีออกคำสั่งรับคำสั่ง ผู้วิจัยใช้อองค์ประกอบของการแสดงโขน เรื่องรำตามบท โดยใช้ บทพากย์-เจรจาของการแสดงโขน ตอน พระรามตามกวาง ช่วงทศกัณฐ์สั่งมารีศ พระรามสั่งพระลักษณ์ และตอนจองถนน ในช่วงที่พระรามสั่งสุครีพ นิลพัทและหนุมาน พระลักษณ์ห้ามนิลพัทกับหนุมาน ผู้เรียนได้แสดงออกเป็นท่าทางการออกคำสั่งและรับคำสั่งรูปแบบการรำตามบท พฤติกรรมของผู้เรียนที่พัฒนาขึ้นคือ การให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คิดหาและเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาให้กับเพื่อน ๆ กล้าเผชิญปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อให้ผู้เรียนยินดีแก้ไขปัญหาาร่วมกันในการคิดทำประกอบบทโขนเกี่ยวกับการออกคำสั่ง หลังจากการนำเสนอครั้งที่ 1 ผู้เรียนได้รับคำแนะนำและให้ปรับปรุงท่ารำก่อนนำเสนอครั้งที่ 2 ผู้เรียนในกลุ่มช่วยกันแก้ไขและปรับปรุงท่ารำอย่างตั้งใจให้ตรงท่านาฏยศัพท์ พูดและแสดงท่าทางกระตุ้นให้ผู้อื่น แสดงความคิดเห็นอย่างสุภาพ ไม่ยอมไปพัวจนกว่าจะคิดท่าสำเร็จ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และข้อที่ 3 เพื่อให้ผู้เรียนมีความตั้งใจและมุ่งมั่นต่อเป้าหมาย และสามารถกระตุ้นในผู้ตามแสดงความคิดเห็นและเหตุผล

เนื่องจากต้องคำนึงถึงความถูกต้องและเหมาะสมแล้ว ที่ผู้วิจัยเลือกใช้อองค์ประกอบโขนมาพัฒนาภาวะผู้นำ เพราะการฝึกปฏิบัติโขนจัดเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและเป็นกิจกรรมที่ช่วยฝึกผู้เรียนให้มีทักษะต่างๆ ซึ่งมีความสอดคล้องกับทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 โดยไตรรัตน์ พิพัฒโภคผล(2560, สัมภาษณ์) ทางด้านของร่างกาย ถือว่าเป็นการฝึกวินัยที่ดี สร้างความพร้อมเพรียง และความอดทนได้เป็นอย่างดี อย่างเช่นเวลาสวมใส่ชุดซึ่งค่อนข้างหนัก และใช้เวลาในการแต่งตัวนานมาก ตัวแสดงบางตัวต้องใช้เวลาแต่งตัวถึง 2 ชั่วโมง แล้วเมื่อแต่งตัวแล้วก็ต้องอยู่ในชุดนั้นทั้งวัน รวมทั้งได้ฝึกการทำงานเป็นทีม บางคนได้รับบทเป็นนักแสดงตัวเอก แต่ถ้านักแสดงคนอื่น ๆ ไม่ให้ความร่วมมือ ก็ไม่สามารถทำให้การแสดงประสบความสำเร็จได้ ฉะนั้น เด็กก็จะเข้าใจว่าทุกคนต้องทำงานเป็นทีม ใครรับบทอะไรก็ต้องแสดงให้เต็มที่ “ เด็กทุกคนได้ร่วมแสดง เรียนรู้อย่างมีความหมาย เมื่อเรียนแล้วได้แสดงออก ฝึกซ้อมกับเพื่อน แล้วยังได้เล่นบนเวทีจริง มีคนพากย์จริงคนดูจริง ก็ทำให้เขาได้รับประสบการณ์ตรง เป็นประสบการณ์บนเวทีจริง ถือเป็นการสอนภาคปฏิบัติ เมื่อพ่อแม่มาดูการแสดงของเขาถึงเขาไม่ได้แสดงเป็นตัวเอก แต่เขาก็ได้ทำอย่างเต็มที่ ในขณะที่ประโยชน์ทางด้านจิตใจ ถือเป็นการฝึกสมาธิที่ดีมากๆ ทั้งยังสามารถสอนผ่านเรื่องราวตามเนื้อเรื่องของรามเกียรติ์ได้ด้วย เช่น เรื่องความรัก ความกตัญญู ยกตัวอย่าง พระรามมีความกตัญญูต่อ

พ่อแม่ สัญญาไว้ว่าจะยอมออกป่า ก็ยอมออกป่าถึง 14 ปี เพื่อแสดงความกตัญญูต่อพ่อ พระรามเป็นตัวแทนของความซื่อสัตย์ รักภรรยามาก เป็นลูกที่ดี เวลาสอนเด็กก็จะสนุก หลังจากประสบความสำเร็จในการฝึกสอนเด็กๆ ในโรงเรียน ทางโรงเรียนก็มีนโยบายในการเผยแพร่ศิลปะการแสดงของโขนเด็กให้ไปสู่การรับรู้ในต่างจังหวัดด้วย สอดคล้องกับจุติมาพร เผ่าจินดา อาจารย์สอนนาฏศิลป์โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม กล่าวว่า “ ผู้เรียนต้องมาฝึกซ้อมตามวันและเวลาที่นัดหมาย ฉะนั้นผู้เรียนจะได้ฝึกความตรงต่อเวลาและต้องมีความวินัยในการเข้าฝึกซ้อม การฝึกซ้อมจะแบ่งเป็นตัวละคร ตัวนาง ตัวยักษ์และตัวลิง โดยจะเล่นเรื่องราวเกียรติและมีการกำหนดตอนที่ให้แสดง เพื่อแบ่งบทบาทกันไปฝึกซ้อมก่อนที่จะมารวมกัน ดังนั้นผู้เรียนจะได้เรื่องของการทำงานร่วมกับผู้อื่น ฝึกการทำงานเป็นทีม และมีโครงการศิลปวัฒนธรรมและการแสดง ที่ผู้เรียนต้องมีการทำงานเป็นทีม ทั้งยังเกิดความเสียสละ ภายใต้การเกิดภาวะผู้นำในระบบบริหารจัดการโครงการๆ ที่ต้องมีประธาน รองประธาน เลขานุการ และตำแหน่งในทีมบริหารอีกมากมายที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ไปพร้อมกับทักษะในการปฏิบัติโขนด้วย ” (จุติมาพร เผ่าจินดา. 2560, สัมภาษณ์)

2.3 การพัฒนากิจกรรมโดยใช้การเรียนรู้แบบทีมเป็นฐานบูรณาการกับการเรียน โขนมีความสอดคล้องกัน โดยการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐานและการเรียนโขน เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งการจัดกระบวนการดังกล่าวมีผลต่อการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ ทั้งการพัฒนาทักษะ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ การใช้เหตุผล และการสร้างความสามัคคีในการเรียน และช่วยพัฒนาทางด้านการมีปฏิสัมพันธ์ การพัฒนา การคิดและความสามัคคี ยังช่วยให้ผู้เรียนมีความสุขและสร้างแรงจูงใจในการศึกษาได้ดีเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งยังช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งกิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีลักษณะเน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มีการเข้ากลุ่มอภิปรายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การวัดผลการเรียนรู้มีทั้งแบบรายบุคคลและรายกลุ่ม มีการสังเกตพฤติกรรมขณะเรียนรู้ เน้นให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ซึ่งสามารถพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำ 3 ด้านได้ดี คือ 1.การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ โดยมีพฤติกรรม มีความรู้ สามารถควบคุมสติอารมณ์ มั่นใจในตนเอง และมีศีลธรรม 2.การสร้างแรงบันดาลใจ โดยมีพฤติกรรม เสริมแรงเชิงบวกให้ผู้อื่น รับฟังความเห็นจากผู้อื่น มั่นใจในผู้อื่นและร่วมเสี่ยงกับผู้อื่น และ 3.การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยมีพฤติกรรม เน้นถึงความต้องการของผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่น ให้โอกาสผู้อื่น ส่วนภาวะผู้นำที่ถูกพัฒนาน้อย คือ 4. การกระตุ้นทางปัญญา โดยมีพฤติกรรมที่พัฒนาน้อยที่สุด คือ กระตุ้นให้ผู้ตามแสดงความคิดเห็นและเหตุผล เนื่องจากกิจกรรมที่ 5 กลวิธีออกคำสั่งและรับคำสั่ง เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องใช้ทักษะในการคิดทำตามบทโขน ซึ่งผู้เรียนอาจยังไม่เข้าใจการรำตามบทเท่าที่ควร ผู้วิจัยเห็นว่าเมื่อผู้เรียนถูกเพื่อนกระตุ้นให้ช่วยกันคิดทำตามบทโขนอย่างมีเหตุผล ผู้เรียนจะไม่มั่นใจและต้องมาขอคำแนะนำจากผู้สอนหรือเพื่อนที่มั่นใจ ผู้วิจัยคาดหวังว่าการทำกิจกรรมทั้ง 2 ครั้งครั้งละ 100 นาที ควรสอนภาษาท่าทางการตีบทให้ผู้เรียนมีความมั่นใจมากขึ้น จะส่งผลให้พฤติกรรมกระตุ้นให้ผู้ตามแสดงความคิดเห็นและเหตุผลถูกพัฒนาขึ้นได้ดี

การพัฒนาภาวะผู้นำเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการฝึกฝนสั่งสมประสบการณ์ เนื่องจากสังคมในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมอย่างมากและผู้นำต้องเผชิญหน้ากับสิ่งท้าทายใหม่ๆ จำนวนมากซึ่งผู้นำที่จะประสบความสำเร็จได้ในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีทักษะที่สูงขึ้นและมีสมรรถภาพที่ดีขึ้น ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ดังนั้นในการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคปัจจุบันจะต้องมีการใช้เทคนิครวมถึงการสร้างทัศนคติที่ถูกต้องในการเป็นผู้นำ รวมทั้งการหล่อหลอมลักษณะชีวิตพื้นฐาน การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ จากกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างสถานการณ์ เพื่อสั่งสมเป็นต้นทุนชีวิตในการสร้างผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ให้เป็นผู้นำที่มีคุณภาพของประเทศชาติต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการทำวิจัยครั้งนี้

1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้และทักษะที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมไปฝึกฝนให้กับผู้อื่น เพื่อให้ทักษะต่างๆ ได้ถูกปรับใช้ในสถานการณ์จริงและอาจเพิ่มการติดตามผลในระยะสั้นหลังจากเข้าร่วมการวิจัยแล้ว เพื่อตรวจสอบภาวะผู้นำเด่นชัดที่เพิ่มขึ้น
2. ควรกำหนดระยะเวลาการทำกิจกรรมล่วงหน้าประมาณ 1 ภาคเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเตรียมตัวเข้าร่วมกิจกรรมตามวันเวลาที่กำหนด เพราะเนื่องจากเป็นกิจกรรมนอกเวลาเรียนและคำนิยมของการศึกษาในปัจจุบันผู้เรียนอาจมีการกิจหรือการเรียนพิเศษเพิ่มเติมหลังเลิกเรียน เมื่อถึงกำหนดทำให้ผู้เรียนไม่สามารถมาเข้าร่วมกิจกรรมได้ ทำให้ต้องทำกิจกรรมซ้ำทั้งกลุ่ม
3. กิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและเพศ ทำให้เด็กเกิดความสนใจ ซึ่งเหมาะสมกับเด็กผู้ชายโดยเฉพาะการยกทัพ ที่ต้องใช้ทักษะการต่อสู้และการวางแผน มีอาวุธให้เด็กผู้ชายได้ทดลองใช้ ทำให้สร้างสถานการณ์กระตุ้นการเรียนรู้ได้ดี

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. นำกิจกรรมโครงสร้าสรรค์ที่ทำในงานวิจัยครั้งนี้ ไปประยุกต์เป็นแนวทางในการทำสื่อการสอนรูปแบบอื่นๆ สำหรับผู้เรียนทั่วไป เพื่อให้เกิดภาวะผู้นำกับระดับผู้เรียนอื่นๆ และควรปรับความเหมาะสมของกิจกรรม เช่น ถ้าเป็นผู้เรียนระดับประถมควรลดระดับความยากของกิจกรรมและปรับแบบวัดภาวะผู้นำให้คำถามมีความง่ายต่อการเข้าใจมากขึ้น
2. ควรเลือกลักษณะพฤติกรรมของภาวะผู้นำมาพัฒนาเพียงด้านใดด้านหนึ่ง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดของการพัฒนาภาวะผู้นำด้านนั้นๆ เพราะเมื่อทำกิจกรรมอาจจะเกิดความสับสนในการประเมินพฤติกรรมภาวะผู้นำและอาจจะต้องมีการเพิ่มระยะเวลาในการทำกิจกรรมหากผู้เรียนยังแสดงออกไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หรือเป็นการถ่ายวิดีโอขณะกำลังทำกิจกรรมจากนั้นนำมาดูอีกครั้งเพื่อประเมิน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนา นาคสกุล. (2560). การกำหนดอายุของเยาวชน. ค้นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2560 จาก <http://www.royin.go.th>
- กรมศิลปากร. (2545). รายงานนิพนธ์ของ นายอาคม สายาคม ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์กรมศิลปากร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2556, 22 มิถุนายน). ปัญหาเยาวชนไทย. สืบค้นเมื่อ 12 กันยายน 2560, จาก <http://www.kriengsak.com/node/49>
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ.2560-2564. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง .
- จตุพร รัตนวราหะ. (2560, 12 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย กชกร เทศมยา. ที่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2555). การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จตุมาพร เผ่าจินดา. (2560, 25 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์โดย กชกร เทศมยา. ที่โรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
- ชมพู โกติรัมย์. (2551). ศตวรรษที่ 21 ศตวรรษแห่งการแข่งขัน. ค้นเมื่อวันที่ 25 กันยายน 2557 จาก <http://dlibrary.spu.ac.th:8080/dspace/handle/123456789/879>
- ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2557). ภาวะผู้นำร่วมสมัย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ปัญญาชน.
- เชิดศักดิ์ ไอรณรัตน์. (2558, 18 ธันวาคม). การเรียนรู้ด้วยกระบวนการทำงานเป็นทีม. เอกสารประกอบการประชุม เรื่อง การเรียนรู้แบบ Active Learning. อาคาร 100 ปี สมเด็จพระศรีนครินทร์ ชั้น 15 คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย มหิดล; 2558. หน้า 1-10.
- ฐาปนีย์ สังสิทธิวงศ์. (2557). โชน: ศิลปะประจำชาติไทยและสื่อวัฒนธรรมในบริบทสังคมร่วมสมัย. ปริญญาานิพนธ์ศศ. ด. (ศิลปะศิลปวัฒนธรรมวิจัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- โตมร ทองศรี ยงยศ จริยวิทย์วัฒน์ และศิริลักษณ์ กล้านรงค์. (2553). การเรียนแบบทีม. พุทธชินราช เวชสาร. 27(1), หน้า 92-98.
- ไตรรัตน์ พิชฌโกศล. (2560, 4 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย กชกร เทศมยา. ที่โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ทศนา แคมมณี. (2551). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธีรภัทร์ ทองนิ่ม. (2556). **แบบแผนและกลวิธีในการพากย์-เจรจาของกรมศิลปากร.**

วิทยานิพนธ์ ศศ.ด. คณะศิลปกรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นกุล ว่องจิตวิวงศ์. (2558, 10 กันยายน). **ยุควิกฤตเด็กและเยาวชนขาดภาวะผู้นำ.** สืบค้นเมื่อ 14 สิงหาคม 2560, จาก <http://www.kriengsak.com/node/49>.

นฤทธิ วัฒนภู. (2557). **ศิระโขน(ศิลปะจากวรรณกรรมรามเกียรติ์และภูมิปัญญาของช่างไทย).** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

บุษยา วีรกุล. (2558). **ภาวะผู้นำ.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก โครงการส่งเสริมและพัฒนาเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว. สัมภาษณ์. (2560, 16 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย กชกร เทศมยา. ที่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

ปัญญา สนั่นพานิชกุล, ยศพล เหลืองโสมนภา. (2556, 16 มีนาคม). **การเปรียบเทียบประสิทธิภาพและความพึงพอใจต่อการเรียนแบบบรรยายกับการเรียนแบบทีมของนิสิตแพทย์ในการเรียนการสอนทางนรีเวชวิทยา.** วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิก โรงพยาบาลพระปกเกล้า. 30(3): 192-200.

ฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.** วิทยาลัยนาฏศิลป์: สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม.

พิสิฐชัย กาญจนามัย. (2555, 28 มิถุนายน). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง.** สืบค้นวันที่ 30 กันยายน 2560, จาก <https://sites.google.com/site/mbakrabi/>.

ไพฑูรย์ เข้มแข็ง. (2537). **จารีตการฝึกหัดและการแสดงโขนของตัวพระราม.** วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพโรจน์ ทองคำสุก. (2549). **แนวคิดและวิธีการแสดงโขนลิง.** วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์. กรุงเทพฯ: บัณฑิต.

มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ. (2557). **โขนพระราชทาน ศาสตร์และศิลป์แผ่นดินไทย.** กรุงเทพฯ.

รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2543). **ผลการฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้นำนิสิต**

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ปรินิพนธ์วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิจัย

พฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

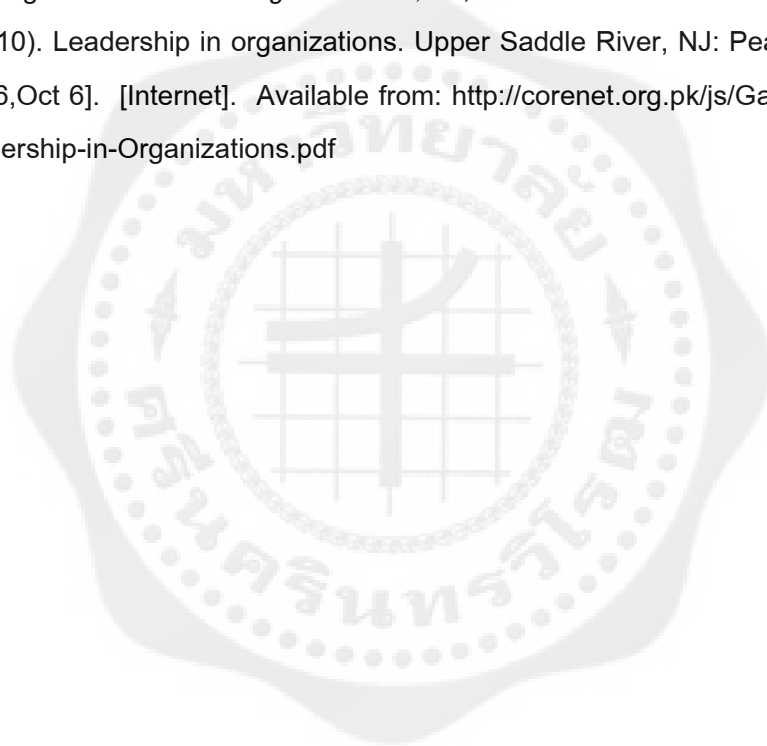
_____. (2559). **ภาวะผู้นำ ทฤษฎี การวิจัยและแนวทางสู่การพัฒนา.** พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ลำดวน เอี่ยมอาจ. (2558). **การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดกำแพงเพชร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41.**

- วิทยานิพนธ์ ค.ม. (สาขาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- วันทนี ม่วงบุญและคณะ. (2556). โชนะอัจฉริยนาฏกรรมสยาม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). ครูเพื่อศิษย์สร้างห้องเรียนกลับทาง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- วิทยากร เชียงกูล. (2560, 23 มกราคม). จะสร้างภาวะผู้นำและผู้ตามที่ดีในโลกยุคใหม่ได้อย่างไร. สืบค้นเมื่อ 17 กันยายน 2560, จาก <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail>.
- วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครลำปาง. (2558, 30 มกราคม). การเรียนรู้แบบทีมเป็นฐาน. สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2560, จาก <http://www.bcnlp.ac.th/document/strategy/TeamBased>
- วีรยา พวงไทย. (2550). ภาวะผู้นำ ความสามารถในการตัดสินใจ การมองในแง่ดี การทำงานเป็นทีม กับผลการปฏิบัติงานของหัวหน้างานระดับต้นโรงงานผลิตรถยนต์. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรม กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศิริสิน พึ่งสกุล. (2556). การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ที่มีการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจิตวิทยาการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2552). ทฤษฎีการประเมิน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภชัย จันทร์สุวรรณ. (2560, 24 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย กชกร เทศมยา. ที่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- สมพิศ ไยสุน. (2559, 14 กรกฎาคม). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานต่อความรู้และการรับรู้ผลการเรียนรู้เรื่องพยาบาลมารดาและครอบครัวในระยะตั้งครรภ์ของนักศึกษาพยาบาล. วารสารพยาบาลสภาวิชาชีพไทย. ปีที่ 9 ฉ.2(กรกฎาคม-ธันวาคม 2559) ห. 73.
- สมศักดิ์ ทัดติ. (2540). จารัตการฝึกหัดและการแสดงโชนของตัวตลกกัณฐ์. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สายฝน วัชรระ. (2552). การวิจัยและพัฒนาโปรแกรม4-เอช เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5.วิทยานิพนธ์ ค.ม. (สาขาวิจัยการศึกษา) กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน. (2551, 15 พฤษภาคม). สืบค้นวันที่
11 กันยายน 60, จาก <http://www.qlf.or.th/Home/Contents/570>
- สิริวุฒิ วัชรวิวัฒน์และปิยะนันท์ ขุนทอง. (2559, 8 พฤศจิกายน). สืบค้นเมื่อ 5 ตุลาคม 2560,
จาก <http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9590000111637>
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2550). ภาวะความเป็นผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- สุริยเดว ทรีปาตี. (2560). พัฒนาการและการปรับตัวในวัยรุ่น. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2560,
จาก<http://www.nicfd.cf.mahidol.ac.th/th/images/documents/3.pdf>.
- อติญา วงษ์วาท. (2560, 11 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์โดย กชกร เทศมยา. ที่โรงเรียนสาธิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม.
- อาภารัตน์ ราชพัฒน์. (2554). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.
วิทยานิพนธ์ ปร.ด. (บริหารการศึกษา) ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- อำนาจ ศรีรัตนบัลล์. (2556). การถอดบทเรียน การจัดการเรียนการสอนด้านการสร้างเสริม
สุขภาพ : ชุดโครงการพัฒนาสภาวะผู้นำด้านการสร้างเสริมสุขภาพของโรงเรียน
แพทย์ไทย. โครงการพัฒนาหลักสูตรการสร้างเสริมสุขภาพ ภายใต้แผนงานโรงเรียน
แพทย์สร้างเสริมสุขภาพ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- AL-OMARI, A., ABU TINEH, A., & KHASAWNEH, S. (2008). Leadership skills of first-year
students at public universities in Jordan. *Research in Post-Compulsory Education*,
13(3), 251-266.
- Bass, B. M. (2008). *The Bass handbook of leadership: Theory, research, & managerial
applications* (4th ed.). New York, NY: Free Press.
- Beatty S. J., & Mcauley. J. (2012). Team-based Learning in Therapeutics Workshop
Sessions *American Journal of Pharmaceutical Education*, 73(6), 1-7.
- Lambrecht, J.L.; & et al. (1997). Importance of On-The-Job Experiences in
Developing Leadership Capabilities. Berkeley: University of California at Berkeley.
- Michaelsen LK, Sweet M. The Essential elements of team-based learning. In: Michaelsen
LK, Sweet M, Parmalee DX, editors. *Team-based learning: small group learning's
next big step: New Directions in Teaching and Learning* [Internet]. San Francisco:
Jossey-Bass; 2008. [cited 2015 Nov 9]. p. 7-27. Available from:
https://www.byui.edu/Documents/instructional_development

- Michaelsen, L. K., & Sweet, T. (2011). Group Information Elaboration and Group Decision Making: The role of Shared Task Representations. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 105, 82-97.
- Michaelsen, L. K., Mennenga H, A. (2012). Development and Psychometric Testing of the Team-based Learning Student Assessment Instrument. *Nurs Educ*, 37 (4), 168-172.
- Pugsley, K. E., Clayton, L. H. (2003) . Traditional Lecture or Experiential Learning: Changing Student Attitudes *Journal of Nursing Education*, 42(11), 520-523.
- Savelsberg, L. (2012) . Team-based Learning: A promising strategy to foster active learning. *Journal of Learning Education*, 21, 125-128.
- Yukl, G. (2010). Leadership in organizations. Upper Saddle River, NJ: Pearson. 2010. [2016, Oct 6]. [Internet]. Available from: <http://corenet.org.pk/js/Gary-Yukl-Leadership-in-Organizations.pdf>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
หนังสือราชการต่างๆในการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์ มศว โทร. ภายใน ๑-๕๓๕๙

ที่ ศธ ๖๙๑๔ / ๐๓๕๐

วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์บุคลากรในหน่วยงานตรวจสอบเครื่องมือทางการวิจัย

เรียน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

เนื่องด้วย นางสาวชกร เทศมยา นิสิตในหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา (ศิลปะการแสดงศึกษา) รหัสนิสิต ๕๘๑๙๙๑๓๐๒๒๓ หมายเลขโทรศัพท์ ๐๙๔-๓๓๐-๔๔๔๕ ได้รับอนุมัติจัดทำปฏิญานิพนธ์เรื่อง การพัฒนากิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ สำหรับผู้เรียนอายุ ๑๓-๑๕ ปี โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวดี มากพา เป็นที่ปรึกษาปฏิญานิพนธ์

ในการนี้ หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา มีความจำเป็นต้องขอความอนุเคราะห์ให้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล ซึ่งบุคลากรในหน่วยงานของท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือทางการวิจัย “กิจกรรมโขนเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ”

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ ขอขอบคุณ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีวรรณ วรรณวิไชย)
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

ที่ ศธ ๖๔๑๔ / ๐๙๐๔

คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท ๒๓ เขตวัฒนา กทม. ๑๐๑๑๐

๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือทางการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
และรองคณบดีคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เนื่องด้วย นางสาวกชกร เทศมยา นิสิตในหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา
ศิลปศึกษา (ศิลปะการแสดงศึกษา) รหัสนิสิต ๕๘๑๔๔๓๐๒๒๓ หมายเลขโทรศัพท์ ๐๙๔-๓๓๐-
๔๔๔๕ ได้รับอนุมัติจัดทำปริญญานิพนธ์เรื่อง การพัฒนากิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ สำหรับ
ผู้เรียนอายุ ๑๓-๑๕ ปี โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวดี มากพา เป็นที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

ในการนี้ คณะศิลปกรรมศาสตร์พิจารณาแล้วเห็นว่า อาจารย์ ดร.รับขวัญ ภูเขาแก้ว
ซึ่งบุคลากรในหน่วยงานของท่านเป็นผู้มีความรู้ ความชำนาญด้านการทำวิจัย จึงขอเรียนเชิญเป็น
ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสังเกตพฤติกรรม ดังรายละเอียดตามเอกสารแนบ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ ขอขอบคุณ

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีวรรณ วรรณวิไชย)
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
โทร ๐๒ - ๒๖๐-๐๑๒๓ ต่อ ๑๑๐ หรือ ๐๙๔-๓๓๐-๔๔๔๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์ มศว โทร. ภายใน ๑-๕๓๕๔

ที่ ศธ ๖๔๓๔ / ๐๓๕๐

วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือทางการวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร.สุรรัตน์ จินพงษ์

เนื่องด้วย นางสาวกชกร เทศมยา นิสิตในหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา (ศิลปะการแสดงศึกษา) รหัสนิสิต ๕๘๑๑๔๑๓๐๒๐๓ หมายเลขโทรศัพท์ ๐๙๔-๓๓๐-๕๕๕๕ ได้รับอนุมัติ จัดทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนากิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ สำหรับผู้เรียนอายุ ๑๓-๑๕ ปี โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวดี มากพา เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอความอนุเคราะห์ท่านตรวจเครื่องมือทางการวิจัย จำนวน ๒ ชุด ประกอบด้วย

๑. แบบวัดภาวะผู้นำ
๒. กิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ ขอขอบคุณ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีวรรณ วรรณวิไชย)
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์ มศว โทร. ภายใน ๓-๕๓๕๕

ที่ ศธ ๖๔๓๔ / ๐๓๕๐

วันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่บุคลากรในหน่วยงานตรวจเครื่องมือทางการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

เนื่องด้วย นางสาวกชกร เทศมยา นิสิตในหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา (ศิลปะการแสดงศึกษา) รหัสนิสิต ๕๘๓๔๔๓๓๐๒๐๓ หมายเลขโทรศัพท์ ๐๙๕-๓๓๐-๕๕๕๕ ได้รับอนุมัติจัดทำปฏิญานิพนธ์เรื่อง การพัฒนากิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ สำหรับผู้เรียนอายุ ๑๓-๑๕ ปี โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวดี มากพา เป็นที่ปรึกษาปฏิญานิพนธ์

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขออนุญาตเผยแพร่ให้ อาจารย์ ดร.ธาสุกรณ์ จันประเสริฐ ซึ่งบุคลากรในหน่วยงานของท่านตรวจเครื่องมือทางการวิจัย จำนวน ๒ ชุด ประกอบด้วย

๑. แบบวัดภาวะผู้นำ
๒. แบบสังเกตพฤติกรรม

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ ขอขอบคุณ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีวรรณ วรรณวิไชย)
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์ มศว โทร. ภายใน ๑-๕๓๕๔

ที่ ศธ ๖๔๑๔ / ๐๑๕๐

วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้บุคลากรในหน่วยงานตรวจเครื่องมือทางการวิจัย

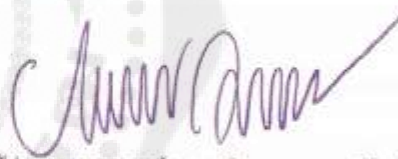
เรียน คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

เนื่องด้วย นางสาวกชกร เทศมยา นิสิตในหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา (ศิลปะการแสดงศึกษา) รหัสนิสิต ๕๘๐๙๕๓๓๐๒๐๓ หมายเลขโทรศัพท์ ๐๙๙-๓๓๐-๕๕๕๕ ได้รับอนุมัติจัดทำปฏิญานิพนธ์เรื่อง การพัฒนากิจกรรมใจเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ สำหรับผู้เรียนอายุ ๑๓-๑๕ ปี โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวดี มากพา เป็นที่ปรึกษาปฏิญานิพนธ์

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอความอนุเคราะห์ให้ อาจารย์ ดร.รณิดา เขยชุม ชิงบุคลากรในหน่วยงานของท่านตรวจเครื่องมือทางการวิจัย จำนวน ๒ ชุด ประกอบด้วย

๑. แบบวัดภาวะผู้นำ
๒. แบบสังเกตพฤติกรรม

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ ขอขอบคุณ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีวรรณ วรณวิไชย)
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์ มศว โทร. ภายใน ๑-๕๓๕๙

ที่ ศธ ๖๔๑๔ / ๐.๓๕๐

วันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติโครงการบุคลากรในหน่วยงานตรวจเครื่องมือทางการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)

เนื่องด้วย นางสาวกชกร เทศมยา นิสิตในหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา (ศิลปะการแสดงศึกษา) รหัสนิสิต ๕๘๑๙๙๑๓๐๒๐๓ หมายเลขโทรศัพท์ ๐๙๔-๓๓๐-๔๔๔๕ ได้รับอนุมัติจัดทำปฏิญานิพนธ์เรื่อง การพัฒนากิจกรรมโขนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ สำหรับผู้เรียนอายุ ๑๓-๑๕ ปี โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวดี มากพา เป็นที่ปรึกษาปฏิญานิพนธ์

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขออนุมัติโครงการให้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไตรรัตน์ พิพัฒน์โกศล ซึ่งบุคลากรในหน่วยงานของท่านตรวจเครื่องมือทางการวิจัย “ชุดกิจกรรมโขน”

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ ขอขอบคุณ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีวรรณ วรรณวิไชย)
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

MF4Version1:15/7/2556

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย SWUEC- 125/60E

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจาก คณะกรรมการสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่ดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและ ข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อโครงการวิจัยเรื่อง: การพัฒนากิจกรรมเอนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับผู้เรียนอายุ 13 – 15 ปี

ชื่อผู้วิจัยหลัก: นางสาวกรร เกศมยุรา

สังกัด: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เอกสารที่รับรอง:

1. แบบเสนอโครงการวิจัย
2. โครงร่างการวิจัย
3. เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย
4. หนังสือให้ความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย

เอกสารที่พิจารณาพบทวน

1. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ 1 วันที่ 17 พ.ค. 2560
2. โครงร่างการวิจัย	ฉบับที่ 1 วันที่ 17 พ.ค. 2560
3. เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ 1 วันที่ 17 พ.ค. 2560
4. หนังสือให้ความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย	ฉบับที่ 1 วันที่ 17 พ.ค. 2560

(ลงชื่อ).....

(นายปิยชาติ บุญเพ็ญ)

เลขานุการคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

(ลงชื่อ).....

(แพทย์หญิงสุวิพร ภัทรสุวรรณ)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

หมายเลขรับรอง : SWUEC/E-125/2560

วันที่ให้การรับรอง : 28/06/2560

วันหมดอายุใบรับรอง : 28/06/2561

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการวิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไตรรัตน์ พิพัฒน์โกศล อาจารย์ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้
ภาษาไทย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.มารุต พัฒผล อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย สาขาการ
วิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. อาจารย์ ดร.สุรรัตน์ จันทพงษ์ รองคณบดีฝ่ายวิชาการและประกัน
คุณภาพ การศึกษา คณะศิลปกรรม
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. อาจารย์ ดร.รัชวิน ภูษาแก้ว หัวหน้ากลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ
อาจารย์ศูนย์แนะแนว โรงเรียนสาธิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
5. อาจารย์ ดร.มนตา ตูลย์เมฆาการ อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชา
วิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐาศกร จันประเสริฐ อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรม
ศาสตร์ และประธานหลักสูตรวิทยา
ศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

ภาคผนวก ค

ประวัติศิลปินแห่งชาติ สาขาโซน 3 ท่าน

ประวัติศุภชัย จันทรสุวรรณ

ศิลปินแห่งชาติ ปี พุทธศักราช 2548 สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์-โขน)

ดร.ศุภชัย จันทรสุวรรณ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์) พ.ศ. 2548

คณบดี คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

ประวัติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทรสุวรรณ เกิดเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2498 ในวัยเยาว์ ศุภชัยได้แรงบันดาลใจจากความประทับใจจากการแสดงของศิลปินโขนและละคร กอปรกับนโยบายสนับสนุนการเรียนนาฏศิลป์นอกเวลาของโรงเรียน ทำให้ศุภชัยได้แสดงความสามารถทางนาฏศิลป์มาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา และได้ศึกษาต่อด้านนาฏศิลป์และเป็นผู้แสดงของกรมศิลปากรควบคู่กันไป ศุภชัยสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขา นาฏศิลป์ไทย จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และในปัจจุบัน ได้ดำรงตำแหน่งเป็นคณบดีคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ผลงานการแสดง

ในปีพ.ศ. 2529 ผศ.ดร.ศุภชัยได้รับบทเป็นราชบุตรมั่งคั่งแห่งเมืองทองอุไร ละครพันทาง เรื่อง ผู้ชนะสิบทิศ ของยาขอบ กำกับและเขียนบทโดยอาจารย์เสรี หวังในธรรม ศิลปินแห่งชาติ คู่กับ ปกรณ์ พรพิสุทธิ์ ผู้ได้รับบทจะเด็ด ซึ่งส่งผลให้ทั้งสองมีชื่อเสียงโด่งดัง กลายเป็นพระเอกละครยอดนิยมมาจนตราบนานเท่านาน นอกจากนี้ ศุภชัยยังมีผลงานแสดงทางนาฏศิลป์โขนในบทตัวพระ ตัวนางในละครนอก พระเอกและนางเอกในละครอื่นๆ เช่น แสดงเป็นพลายชุมพลในเรื่อง ขุนช้าง ขุนแผน สดุดีในเรื่อง พระอภัยมณี สมิงนครอินทร์ในละครพันทางเรื่อง ราชาริราช เป็นต้น รวมถึงการแสดงระบำ รำ ฟ้อน ประเภทต่างๆ ทั้งในประเทศและในต่างประเทศ

รางวัลเกียรติคุณ

รางวัลข้าราชการพลเรือนดีเด่นในปี 2542

รางวัลปรเกายเพชร ในปี 2544

รางวัลเพชรสยาม ในปี 2548

ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์) พ.ศ. 2548

ประวัตินายประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว

ศิลปินแห่งชาติ ปี พุทธศักราช 2551 สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์-โขน)

นายประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว ศิลปิน (นาฏศิลป์-โขน) อายุ 67 ปี เกิดวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2484 ศึกษาที่โรงเรียนนาฏศิลป์ โดยเลือกศึกษาประเภทโขนลิง มีความสามารถในการด้านการแสดง จึงได้รับการสืบทอดและร่วมแสดงโขนกับครูกรี วรสระริน จนสำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชา นาฏศิลป์ชั้นสูง ต่อมาได้รับราชการในตำแหน่งศิลปินจิตอาสา กองการสังคีต กรมศิลปากร และได้เลื่อนตำแหน่งมาตามลำดับ ตำแหน่งสุดท้ายคือ ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ นายประสิทธิ์ เป็นศิลปินที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการแสดงโขนลิงเป็นอย่างมาก จึงได้รับมอบหมายให้แสดงเป็น หนุมานแทบทุกตอน อาทิ ฉุยฉายหนุมาน ลงสรงโทน หนุมานทรงเครื่อง เป็นต้น และล่าสุดเป็นผู้ สร้างสรรค์ทำต้นโขนลิงประกอบการแสดงเรื่องรามเกียรติ์ของกรมศิลปากร ชุดโขนวามรพงค์ ใน งานพระราชพิธีพระเมรุพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาส ราชนครินทร์

ประวัตินายจตุพร รัตนวราหะ

ศิลปินแห่งชาติ ปี พุทธศักราช 2552 สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์-โขน)

นายจตุพร รัตนวราหะ (ต๋อย) เกิดวันพุธที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2479 (81 ปี) เป็นบุตรของนาย เจริญและนางนางประวรงค์ รัตนวราหะ สมรสกับนางชุมศรี รัตนันท์ รัตนวราหะ มีบุตรด้วยกัน 4 คน คือ นาย เรืองฤทธิ์ รัตนวราหะ , น.ส. อติวรรณ รัตนวราหะ , นาย พีรพล รัตนวราหะ , นาย ฌวนพร รัตนวราหะ บุตรสาวคนเดียวได้สืบทอดศิลปการแสดงทางนาฏศิลป์เหมือนบิดา และปัจจุบันรับราชการอยู่ที่ วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรุงเทพฯ

เกียรติยศที่ภาคภูมิใจ

การต่อกระบวนรำหน้าพาทย์องค์ พระพิราพ หน้าพระที่นั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้กรมศิลปากร ทำการคัดเลือกศิลปินที่มีความสามารถฝ่ายพระ 5 คนคือ นาย ชีรยุทธ ยวงศรี นายธงไชย โพธิ์ยารมย์ นายทองสุข ทองหลิม นายอุดม อังสุธร และนาย สมบัติ แก้วสุจริต และศิลปินโขนฝ่ายยักษ์ 7 คนคือนายราชมพ พริเวส นายไชยยศ คุ่มมณี นายจตุพร รัตนวราหะ นาย จุมพล โชติทัตต์ นายสุตจิตต์ พันธุ์สังข์ นายสมศักดิ์ ทัดติ และ นาย ศิริพันธ์ อัญญาวัชร รวมทั้งสิ้น 12 คน เข้ารับพระราชทานครอบพระขานพิธีไหว้ครูโขนละคร และการต่อกระบวนรำเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ ณ.ศาลาดุสิตาลัย พระตำหนัก จิตรลดารโหฐาน ในวันพฤหัสบดีที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2527 การกราบทูลสอนโขนถวายสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ทางกรมศิลปากร จึงจัดให้ นาย จตุพร รัตนวราหะ ครูโขนยักษ์ไปกราบทูลสอนโขนถวาย โดยได้ฝึกการแสดงเป็นวีรบุรุษจำบัง

ศิลปินแห่งชาติ ปีพุทธศักราช 2552

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ดำเนินการสรรหาศิลปินผู้สร้างสรรคงานศิลปะให้เป็นมรดกอันล้ำค่าของแผ่นดิน มายกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2528 เป็นต้นมา และในปีพุทธศักราช 2552 นี้ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้พิจารณาแล้วมีมติเห็นชอบให้ประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติ นาย จตุพร รัตนวราหะ ศิลปินผู้มีความสามารถและอุทิศตนสร้างสรรค์ ผลงานศิลปะจนโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์ชัดต่อสาธารณชน เป็นศิลปินแห่งชาติ ปี พุทธศักราช 2552 สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์-โขน)

ประวัติการรับราชการ

เริ่มเข้ารับราชการเมื่อวันที่ 1 เมษายน พุทธศักราช 2500 ตำแหน่งศิลปินสำรอง แผนก นาฏ-ศิลป กองการสังคีต กรมศิลปากร

พ.ศ. 2521-2525 ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการ วิทยาลัยนาฏศิลปอ่างทอง

พ.ศ. 2526-2530 ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ วิทยาลัยนาฏศิลปอ่างทอง

พ.ศ. 2531-2540 ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย

พ.ศ. 2540เกษียณอายุราชการในตำแหน่งผู้อำนวยการระดับ 9 วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดที่ได้รับคือ ปดมาภรณ์มงกุฎไทยและปดมาภรณ์ช้างเผือก
ผลงานด้านการแสดงโขน

เริ่มฝึกหัดเป็นตัวยักษ์ กับนายยอแสง ภักดีเทวาและนายอร่าม อินทรนัญเป็นผู้แสดงโขน –
ละคร ให้ประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศชม ณ โรงละครศิลปากร โรงละครแห่งชาติ
ทำเนียบรัฐบาล และไปเผยแพร่ผลงานทางด้านการแสดงในต่างประเทศหลายครั้ง การแสดงและการ
สอนในราชการกรมศิลปากรแสดงเป็นตัวเอกในเรื่องรามเกียรติ์ เช่น ทศกัณฐ์ กุมภกรรณ พิเภก
ไมยราพ เสนายักษ์ ม้าอุปการ เป็นต้น เป็นผู้สอน นาฏศิลป์โขนยักษ์ ใหญ่การแสดงและการสอน
ร่วมกับ ศ.มร.คึกฤทธิ์ ปราโมช

ผลงานทางด้านวิชาการ

คู่มือการฝึกหัดโขนเบื้องต้น รามายณะของอินโดนีเซีย แปล หนังสือเพลงหน้าพาทย์ ซึ่ง
อธิบายเพลงหน้าพาทย์ในมุมมองของผู้แสดงโขนไว้อย่างชัดเจน และเป็นก้าวแรกที่เชื่อมโยงความรู้
ดนตรีไทยและนาฏศิลป์โขน ปัจจุบันใช้เป็นตำราอ้างอิงในวงการศึกษา รามเกียรติ์ ร้อยแก้ว เขียนลง
ในวารสารวิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัยทุกเดือน ละครพูดเรื่อง"เล็กโพธิ์ดำ วิชีดี บันทึกการแสดงเรื่อง
จุดเด่นของทศกัณฐ์ รำลงทรงขมตลาด ญุยฉายทศกัณฐ์ลงสวน, ญุยฉายหนุมานแปลง , เกี้ยวนาง
นางลอย, ชุกกลองดวงใจ แจกในงานครบ 6 รอบ วันที่ 9 ธันวาคม 2551

ภาคผนวก ง
เครื่องมือในงานวิจัย

1. แบบวัดภาวะผู้นำ
2. แบบบสังเกตพฤติกรรม
3. กิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ

นิยามการสังเกตพฤติกรรม

ตัวบ่งชี้พฤติกรรม	ลักษณะพฤติกรรม
มีความรู้	ตอบคำถามถูกต้อง ตั้งใจและสนใจเมื่อผู้สอนบรรยาย แสวงหาความรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม
สามารถควบคุมสติอารมณ์	ไม่โกรธ ไม่เสียใจ หากเกิดข้อผิดพลาดในการทำกิจกรรม ปฏิบัติตัวปกติเมื่อต้องทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนที่ไม่ชอบและชอบ
มั่นใจตนเอง	กล้าแสดงออกในการทำกิจกรรมต่างๆอย่างเหมาะสม
มั่นใจผู้อื่นและร่วมเสี่ยงกับผู้อื่น	กล้าให้เพื่อนแสดงออกแทนตัวเองหรือทำไปพร้อมๆกันอย่างเต็มใจ
มีศีลธรรม	มีความยุติธรรมและความถูกต้อง เมตตา มีจิตใจโอบอ้อมอารี ช่วยเหลือผู้อื่นเท่าที่ช่วยได้ ทั้งกำลังกาย และกำลังสติปัญญา
มีความกระตือรือร้น	ไม่เข้าใจรับถาม หากคำตอบ หมดฝึกฝนตนเองในทุกกิจกรรม
มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน	มีความคิดใหม่ๆนอกจากตัวอย่างที่ครูให้ แสดงออกทางจากการนำเสนอกิจกรรมและการตอบคำถาม
มีความตั้งใจและมุ่งมั่นต่อเป้าหมาย	จดจ่อกับเป้าหมายที่ครูมอบให้ พยายามทำกิจกรรมให้สำเร็จ
เสริมแรงเชิงบวกให้ผู้อื่น	พูดชมเชยและแสดงท่าทางให้กำลังใจเพื่อขณะที่เพื่อนฝึกซ้อมหรือทำกิจกรรม
รับฟังความเห็นจากผู้อื่น	ฟังความเห็นผู้อื่นอย่างตั้งใจ ไม่ขัดจังหวะเมื่อผู้อื่นแสดงความเห็น
ยินดีแก้ไขปัญหาร่วมกัน	ให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คัดหาและเสนอแนะทางการแก้ไขปัญหากับเพื่อนๆ กล้าเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ
กระตุ้นในผู้ตามแสดงความคิดเห็นและเหตุผล	พูดและแสดงท่าทางกระตุ้นให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็นอย่างสุภาพ
ให้อีกาสู่ผู้อื่น	ให้เพื่อนลองปฏิบัติใหม่เมื่อเกิดข้อผิดพลาด
ยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่น	ปฏิบัติกับเพื่อนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน
นึกถึงความต้องการของผู้อื่น	ปฏิบัติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่น ละความเห็นแก่ตัว

กิจกรรมโซนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ

รายละเอียดของกิจกรรมโซน 5 กิจกรรม ได้แก่ 1.รู้จักลักษณะผู้นำ 2.เปลี่ยนหัวโซน 3.ทัพนั้ไครนำ 4.รับฟังความ
ต่างอย่างสร้างสรรค์ 5.กลวิธีออกคำสั่งและรับคำสั่ง

ชื่อกิจกรรม	องค์ประกอบ การแสดง โซน	ลักษณะกิจกรรม	ตัวบ่งชี้ พฤติกรรมภาวะผู้นำ	ระยะเวลา
รู้จักลักษณะ ผู้นำ	ตัวละครต่างๆ ในการแสดงโซน ได้แก่ -พระราม -พระลักษมณ์ -ทศกัณฐ์ -โมรียาพนธ์ -สหัสเดชะ -หนุมาน -พาลี -สุกริพ	-ผู้เรียนอภิปรายลักษณะนิสัย ของตัวละครจากภาพตัว ละครต่างๆ -เรียนรู้ภูมิหลัง ลักษณะของ ตัวละคร -ร่วมกันวิเคราะห์ลักษณะ ของภาวะผู้นำที่เกิดขึ้นในแต่ ละครสถานการณ์	1.มีความรู้เกี่ยวกับผู้นำที่ สามารถเปลี่ยนแปลงบทบาท ได้ตามสถานการณ์ 2.มีศีลธรรม 3.มีความกระตือรือร้น	1 ครั้ง ครึ่งละ100 นาที
เปลี่ยนหัวโซน	หัวโซน ได้แก่ หัวโซนฝ่าย ลงกา หัวโซน ฝ่ายพลิบพลา	-การใช้หัวโซนแทน อารมณ์ ของตัวเอง ผู้เรียนสร้างสรรค์ หน้ากากโซน เพื่อใช้สวมและ ระบออารมณ์ของตัวละครนั้น -อภิปรายอารมณ์ของตัว ละครและตัวเองเพื่อนำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	1.รู้จักควบคุมสติอารมณ์ 2.มั่นใจในตนเองจากการ นำเสนออารมณ์ของตนเอง 3.มีความคิดสร้างสรรค์ในการ ทำงาน	1 ครั้ง ครึ่งละ100 นาที
ทัพนั้ไครนำ	การปะทะทัพ และลักษณะการ จัดทัพ	-การวางตำแหน่งในการ เดินทัพ ในการออกรบ ของ ฝ่ายลงกาและฝ่ายพลิบพลา -ผู้เรียนฝึกการปฏิบัติโซนใน การเดินทัพ -ผู้เรียนเรียนรู้การสร้างสรรค์ วิธีการจัดทัพแบบต่างๆ เพื่อ รู้จักการแก้ไขปัญหา โดย การกำหนดสถานการณ์จาก ครู	1.มีความมั่นใจและร่วมเสี่ยงกับ ผู้อื่นผ่านการเดินทัพ 2.รู้จักการให้ออกาสและมั่นใจ ในผู้อื่นผ่านการฝึกพลาของ การสร้างสรรค์ที่ทัพในแบบต่างๆ 3.เสริมแรงเชิงบวกให้ผู้อื่น	2 ครั้ง ครึ่งละ100 นาที
รับฟังความ ต่างปฏิบัติ อย่าง สร้างสรรค์	การช้้นดอย	-การฝึกปฏิบัติช้้นดอยสูง ที่มี ตัวประกอบด้วย พระราม พระลักษมณ์ ทศกัณฐ์ หนุมาน ซึ่งภายในทีมจะอภิปราย เลือกตำแหน่งกันเอง โดย สามารถสลับเปลี่ยนตำแหน่ง	1.นึกถึงความต้องการของผู้อื่น 2.รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 3.ยอมรับความแตกต่างของ บุคคลอื่น	2 ครั้ง ครึ่งละ100 นาที

ชื่อกิจกรรม	องค์ประกอบ การแสดง โซน	ลักษณะกิจกรรม	ตัวบ่งชี้ พฤติกรรมภาวะผู้นำ	ระยะเวลา
		กันเพื่อให้ได้การขึ้นลอยสูงที่ มีองค์ประกอบสมบูรณ์ที่สุด		
กลวิธีออก คำสั่งและรับ คำสั่ง	การร่วตามบท	-การเขียนรูปทพากย์-เจรจา ที่มีลักษณะการส่งงาน ซึ่งใน ทีมจับคู่กัน เป็นผู้สั่งและเป็นผู้ รับคำสั่งร่วตามบท -อภิปรายช่วยกันวิเคราะห์ ลักษณะคำในการออกคำสั่ง ของผู้นำ ลักษณะการรับ คำสั่งของผู้ตาม	1.ยินดีแก้ไขปัญหาร่วมกันใน การใช้คำพูดเพื่อการส่งงาน 2.ยินดีแก้ไขปัญหาร่วมกัน 3.กระตุ้นให้ผู้อื่นตามแสดงความ คิดเห็นและเหตุผล	2 ครั้ง ครั้งละ 100 นาที

รายละเอียดของกิจกรรมโซนโดยมีกระบวนการเรียนรู้ทีมเป็นฐาน(TBL) 7 ขั้นตอน

1. Assigned Readings ร่อนเรียนมอบหมายให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
2. Readiness Assessment by Individual Test ทดสอบความรู้พื้นฐาน
3. Group Work on Simple Problems by Team Test อภิปรายความรู้
4. Writing Appeals ตรวจสอบและเขียนสรุปแนวคิดสำคัญ
5. Instructor Input ครูเสนอแนะหรือ ให้ความรู้เพิ่ม ในประเด็นที่ไม่ชัดเจน
6. Group Work on Complex Problems and Application of Concept ใช้แนวคิดวิเคราะห์สถานการณ์ที่มีความซับซ้อนและนำเสนอผลการเรียนรู้
7. Instructor Feedback ครูเสนอแนะ ประเมินผล สะท้อนผลการเรียนรู้ และผล ของกระบวนการกลุ่ม

บทบาทของผู้สอน

1. ผู้สอนทำหน้าที่เป็นโค้ช ที่กระตุ้น และนำผู้เรียนเพื่อคิดและปฏิบัติ
2. ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระทางความคิด ผ่านการการอภิปราย ทดสอบความรู้และปฏิบัติ
3. ผู้สอนเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดกิจกรรมอย่างครบถ้วน
4. ผู้สอนสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้
5. ผู้สอนมีความรู้เรื่องโซนและภาวะผู้นำที่หลากหลายแ่งมุมอย่างสร้างสรรค์
6. ผู้สอนเข้าใจแนวคิดที่ว่า "ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองจากการวางแผนและการลงมือทำ "
7. ผู้สอนวางแผนการสอนในแต่ละกิจกรรมและสามารถปรับกิจกรรมได้ตามความเหมาะสมขึ้นอยู่กับจำนวนผู้เรียน และสภาพแวดล้อม
8. ผู้สอนดูแลผู้เรียนอย่างทั่วถึง

บทบาทของผู้เรียน

1. ผู้เรียนควรมีทัศนคติที่ดีต่อกิจกรรมโซนและมีความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรม
2. ผู้เรียนควรตั้งใจปฏิบัติตามทุกขั้นตอนที่ผู้สอนกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด
3. ผู้เรียนควรทดสอบความรู้พื้นฐานด้วยความตั้งใจและซื่อสัตย์
4. ผู้เรียนสามารถเสนอความคิดของตนเองกับเพื่อนและผู้สอนตลอดการทำกิจกรรม
5. ผู้เรียนควรแสดงศักยภาพที่มีในตนเองอย่างถูกต้องและเหมาะสม

กิจกรรมที่ 1 รู้จักลักษณะผู้นำ

เวลา 1 ครั้ง ครั้งละ 100 นาที

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่องลักษณะของผู้นำที่สามารถเปลี่ยนแปลงบทบาทได้ตามสถานการณ์
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการปรับใช้ลักษณะของผู้นำตามสถานการณ์
3. เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจศีลธรรมและนำไปใช้ในบทบาทผู้นำ

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (5 นาที)

- ผู้สอนให้ค้นคว้าตัวละครที่ผู้เรียนคิดว่ามีความเป็นผู้นำในรามเกียรติ์ คนละตัวละคร พร้อมเตรียมเหตุผลประกอบ

ขั้นที่ 2 ทดสอบความรู้พื้นฐาน (10 นาที)

- ผู้เรียนทำแบบทดสอบความรู้พื้นฐานเรื่องตัวละครที่มีความเป็นผู้นำในรามเกียรติ์

ขั้นที่ 3 อภิปรายความรู้ (15 นาที)

- ผู้สอนแบ่งทีมให้ผู้เรียนประมาณ 4 – 5 คน โดยทีมที่แบ่งให้เป็นทีมแบบถาวร (ทุกครั้งที่เรียนต้องจับกลุ่มเดิม)

- ผู้สอนแจกภาพตัวละครที่มีความเป็นผู้นำในรามเกียรติ์ โดยข้างหลังภาพเป็นภูมิหลังลักษณะและสถานการณ์ที่ต้องเป็นผู้นำของตัวละคร

- ผู้สอนให้ผู้เรียนในกลุ่มช่วยกันอภิปรายตัวละครที่มีความเป็นผู้นำในรามเกียรติ์ โดยสมาชิกในกลุ่มแลกเปลี่ยนความเห็นถึงลักษณะของผู้นำในมุมมองของตนเอง

ขั้นที่ 4 ตรวจสอบและเขียนสรุปแนวคิดสำคัญ (10 นาที)

- ผู้สอนแจกกระดาษให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันเขียนแผนผังความคิดลักษณะของผู้นำและการปรับใช้ตามสถานการณ์

ขั้นที่ 5 ครูเสนอแนะหรือให้ความรู้เพิ่มเติมในประเด็นที่ไม่ชัดเจน (10 นาที)

- ผู้สอนดูแผนผังความคิดของแต่ละกลุ่มและให้คำแนะนำถึงการปรับใช้ลักษณะของผู้นำที่เป็นทั้งพฤติกรรมภายในและภายนอก

ขั้นที่ 6 ใช้แนวคิดมาวิเคราะห์สถานการณ์ที่มีความซับซ้อนและนำเสนอผลการเรียนรู้ (30 นาที)

- ผู้สอนให้แต่ละกลุ่ม นำเสนอลักษณะของผู้นำและวิธีการนำไปใช้ของกลุ่มตนเองโดยมีแผนผังความคิดประกอบ (คนนำเสนอต้องผลัดเปลี่ยนกันภายในกลุ่ม)

ขั้นที่ 7 ครูเสนอแนะประเมินผลสะท้อนผลการเรียนรู้และผลของกระบวนการกลุ่ม (20 นาที)

- ผู้สอนเสนอแนะการนำเสนอครั้งแรกของแต่ละกลุ่ม สรุปลักษณะของผู้นำและการปรับใช้ในชีวิตจริงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ รวมถึงผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

- ให้ผู้เรียนสำรวจตนเองว่าในตนเองมีลักษณะผู้นำอะไรบ้างและขาดอะไร ควรปรับปรุงอะไร

การวัดและประเมินผลและเครื่องมือ

- สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมภาวะผู้นำ

อุปกรณ์ / สื่อการเรียนรู้

- ภาพตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ ได้แก่ พระราม พระลักษมณ์ ทศกัณฐ์ โมรีชาพาณ สหสเดชะ หนุมาน พาลี สุกรีพ มโหธร อินทรชิต พิเภก กุมภกรรณ มัจฉานุ
- หนังสือคุณค่าตัวละครโขน
- กระดาษแผ่นใหญ่

กิจกรรมที่ 2 เปลี่ยนหัวโชน

เวลา 1 ครั้ง ครั้งละ 100 นาที

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถควบคุมสติอารมณ์ในสถานการณ์ต่าง
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในตนเองเรื่องของอารมณ์และความกล้าแสดงออก
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง(5 นาที)

- ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เรื่อง หัวโชนในรามเกียรติ์ โดยกำหนดอารมณ์ให้ผู้เรียนแต่ละคนแล้วให้ผู้เรียนเลือกหัวโชนที่ตรงกับอารมณ์นั้น

ขั้นที่ 2 ทดสอบความรู้พื้นฐาน(10 นาที)

- ผู้เรียนทำแบบทดสอบความรู้พื้นฐานเรื่องหัวโชนในรามเกียรติ์ที่สามารถสื่อถึงอารมณ์ต่างๆ

ขั้นที่ 3 อภิปรายความรู้(15 นาที)

- ผู้สอนแบ่งทีมให้ผู้เรียนประมาณ 4 – 5 คน โดยทีมที่แบ่งให้เป็นทีมแบบถาวร (ทุกครั้งที่เรียนต้องจับกลุ่มเดิม)
- ผู้สอนให้ผู้เรียนในกลุ่มช่วยกันอภิปรายเรื่องหัวโชนในรามเกียรติ์ที่สามารถสื่อถึงอารมณ์ต่างๆ โดยสมาชิกในกลุ่มแลกเปลี่ยนความเห็นกัน
- ผู้สอนแจกหน้ากากกระดาษแข็งและสีให้ผู้เรียนกลุ่มละ 1 ชุด โดยผู้เรียนต้องสร้างสรรค์หน้ากากโชนตามอารมณ์ที่ผู้สอนกำหนดให้ เช่น อารมณ์ดีใจ อารมณ์กลัว อารมณ์โกรธ อารมณ์เศร้า โดยสามารถดูตัวอย่างหัวโชนในรามเกียรติ์

ขั้นที่ 4 ตรวจสอบและเขียนสรุปแนวคิดสำคัญ(10 นาที)

- ผู้สอนแจกกระดาษให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันเขียนลักษณะต่างๆที่สื่อถึงอารมณ์อยู่บนหน้ากากพร้อมเหตุผลประกอบ

ขั้นที่ 5 ครูเสนอแนะหรือให้ความรู้เพิ่มเติมในประเด็นที่ไม่ชัดเจน(10 นาที)

- ผู้สอนดูการเขียนสรุปลักษณะต่างๆที่สื่อถึงอารมณ์ของแต่ละกลุ่ม แล้วให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้สีหน้าตามอารมณ์ให้ตรงกับสถานการณ์

ขั้นที่ 6 ใช้แนวคิดมาวิเคราะห์สถานการณ์ที่มีความซับซ้อนและนำเสนอผลการเรียนรู้(30 นาที)

- ผู้สอนกำหนดสถานการณ์ให้แต่ละกลุ่มแล้วให้แต่ละกลุ่มเลือกใช้หน้ากากของกลุ่มไหนก็ได้ที่สะดวกไปแสดงอาการให้ตรงกับสถานการณ์อย่างสร้างสรรค์

ขั้นที่ 7 ครูเสนอแนะประเมินผลสะท้อนผลการเรียนรู้และผลของกระบวนการกลุ่ม(20 นาที)

- ผู้สอนเสนอแนะการนำเสนอหน้ากากและละครไปถึงข้อดีและข้อเสียของการควบคุมอารมณ์ โดยให้เพื่อนกลุ่มที่ดูแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

การวัดและประเมินผลและเครื่องมือ

- สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมภาวะผู้นำ

อุปกรณ์ / สื่อการเรียนรู้

- หัวโชนและภาพหัวโชนในเรื่องรามเกียรติ์
- หน้ากาก
- สีไม้ สีน้ำ
- กระดาษแผ่นใหญ่

กิจกรรมที่ 3 ทักษะการนำ

เวลา 2 ครั้ง ครั้งละ 100 นาที

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความมั่นใจและร่วมเสี่ยงกับผู้อื่นผ่านการเดินทัพ
2. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการให้โอกาสผู้อื่นผ่านการประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ทัพแบบต่างๆ
3. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักเสริมแรงเชิงบวกให้ผู้อื่น

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 ศึกษาต้นควาด้วยตนเอง(5 นาที)

- ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนศึกษาต้นควาเรื่องการวาง-เดินทัพ จากการแสดงยกปรบในเรื่องรวมเกียรติ โดยใช้เทคโนโลยี
- เน้นการฝึกคิดเบื้องต้น เช่น การเดินเสา เพื่อเพิ่มความแข็งแรงให้ขา

ขั้นที่ 2 ทดสอบความรู้พื้นฐาน(10 นาที)

- ผู้เรียนทำแบบทดสอบความรู้พื้นฐานเรื่ององค์ประกอบในการจัดทัพ-เดินทัพ จากการแสดงยกปรบในเรื่องรวมเกียรติ

ขั้นที่ 3 อภิปรายความรู้(15 นาที)

- ผู้สอนแบ่งทีมให้ผู้เรียนประมาณ 4 – 5 คน โดยทีมที่แบ่งให้เป็นทีมแบบถาวร (ทุกครั้งที่เรียนต้องจับกลุ่มเดิม) วัตถุประสงค์การฝึกหัด โชน พระ ยักษ์ ถึง
- ผู้สอนให้ผู้เรียนในกลุ่มช่วยกันอภิปรายเรื่องการวาง-เดินทัพ ถึงองค์ประกอบที่ต้องมี เช่น แม่ทัพ คนธง ทหาร จากการแสดงยกปรบในเรื่องรวมเกียรติโดยคนในกลุ่มแลกเปลี่ยนความเห็นกัน
- ผู้สอนให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติกระบวนการทำการเดินทัพ ในระยะ 100 เมตร แยกเป็น 2 ฝ่ายคือฝ่ายองคาและฝ่ายพลับพลา

ขั้นที่ 4 ตรวจสอบและเขียนสรุปแนวคิดสำคัญ(10 นาที)

- ผู้สอนแจกกระดาษให้ผู้เรียนในกลุ่มวาดแผนการเดินทัพของกลุ่มตนเอง วางตำแหน่งใครเป็นผู้นำใครเป็นผู้ตาม อย่างเหมาะสม

ขั้นที่ 5 ครูเสนอแนะหรือให้ความรู้เพิ่มเติมในประเด็นที่ไม่ชัดเจน(10 นาที)

- ผู้สอนดูแลแผนการเดินทัพของแต่ละกลุ่ม ดูการฝึกซ้อมและให้ข้อเสนอแนะ

ขั้นที่ 6 ใช้แนวคิดมาวิเคราะห์สถานการณ์ที่มีความซับซ้อนและนำเสนอผลการเรียนรู้(30 นาที)

- ผู้สอนกำหนดสถานการณ์แต่ละกลุ่ม เช่น ต้องเดินทัพข้ามแม่น้ำโดยไม่มีสะพาน มีกับริบเปิดและระวางลูกธนู เป็นต้นและให้แต่ละกลุ่มปรับแผนการเดินทัพ จากนั้นนำเสนอการฝึกปฏิบัติโดยกลุ่มที่ยังไม่นำเสนอจะถูกสมมติเป็นอุปสรรคและอาวุธในการออกทัพ

ขั้นที่ 7 ครูเสนอแนะประเมินผลสะท้อนผลการเรียนรู้และผลของกระบวนการกลุ่ม(20 นาที)

- ผู้สอนเสนอแนะการนำเสนอการเดินทัพและปะทะทัพ โดยให้เพื่อนกลุ่มที่ดูแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมการวัดและประเมินผลและเครื่องมือ

- สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมภาวะผู้นำ

อุปกรณ์สื่อการเรียนรู้

- VDO การฝึกหัดโชนและการเดินทัพในเรื่องรวมเกียรติ
- ภาพการวางทัพในเรื่องรวมเกียรติ
- อาวุธต่างๆ เช่นลูกศร ตาม โล่ จ้าว เป็นต้น

กิจกรรมที่ 4 รับฟังความต่างปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์

เวลา 2 ครั้ง ครั้งละ 100 นาที

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

1. เพื่อให้ผู้เรียนนึกถึงความต้องการของผู้อื่นผ่านการชั้นลอย
2. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและกล้าปฏิบัติในสิ่งที่เหมาะสม
3. เพื่อให้ผู้เรียนยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่น

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง(5 นาที)

- ผู้สอนมอบหมายงานให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าเรื่องการชั้นลอย โดยหาภาพการชั้นลอยของตัวละครใดก็ได้ในเรื่องรามเกียรติ์

- เน้นการฝึกหัดเบื้องต้น เช่น การเดินเสา เพื่อเพิ่มความแข็งแรงให้ขา ถีบเหลี่ยม เพื่อให้รู้เหลี่ยมขา

ขั้นที่ 2 ทดสอบความรู้พื้นฐาน(10 นาที)

- ผู้เรียนทำแบบทดสอบความรู้พื้นฐานเรื่ององค์ประกอบในการชั้นลอย

ขั้นที่ 3 อภิปรายความรู้(15 นาที)

- ผู้สอนแบ่งทีมให้ผู้เรียนประมาณ 4 - 5 คน โดยทีมที่แบ่งให้เป็นทีมแบบถาวร (ทุกครั้งที่เรียนต้องจับกลุ่มเดิม)

- ผู้สอนให้ผู้เรียนในกลุ่มช่วยกันอภิปรายเรื่ององค์ประกอบในการชั้นลอย เช่น วิธีการชั้นลอย ความสมดุลของน้ำหนัก โดยคนในกลุ่มแลกเปลี่ยนความเห็นกัน

- ผู้สอนให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ เริ่มจากการฝึกหัดเบื้องต้น(เดินเสา-ถีบเหลี่ยม) และต่อกับกระบวนท่าการฝึกชั้นลอยกับเก้าอี้แล้วจึงเข้าสู่กันภายในกลุ่ม อาจจะให้หันหน้าเข้าหาเสาหรือกำแพง **ผู้สอนต้องดูความเหมาะสมของผู้เรียนอย่างใกล้ชิด

ขั้นที่ 4 ตรวจสอบและเขียนสรุปแนวคิดสำคัญ(10 นาที)

- ผู้สอนให้ผู้เรียนในกลุ่มเขียนความรู้สึกในการฝึกชั้นลอย 2 ลักษณะ คือ 1.ขณะที่ตนเองเป็นผู้ชั้นลอย 2. ขณะที่ตนเองเป็นผู้รับลอย โดยห้ามให้ผู้สอนและผู้ฝึกปฏิบัติต่อ

ขั้นที่ 5 ครูเสนอแนะหรือให้ความรู้เพิ่มเติมในประเด็นที่ไม่ชัดเจน(10 นาที)

- ผู้สอนดูการฝึกซ้อมการชั้นลอยจากนั้น ให้นักเรียนลองเพื่ออภิปรายปัญหาและหาแนวทางการแก้ไข
- แยกเข้าคู่ฝึกชั้นลอยให้สวยงาม ผู้เรียนที่จับคู่กันต้องช่วยกันหาทางแก้ไขปัญหามาให้ได้จากการเปิดใจคุยกันอย่างมีเหตุผล

ขั้นที่ 6 ใช้แนวคิดมาวิเคราะห์สถานการณ์ที่มีความซับซ้อนและนำเสนอผลการเรียนรู้(30 นาที)

- ผู้สอนให้แต่ละกลุ่มสร้างสรรค์การชั้นลอยใหม่ที่สวยงามและถูกต้องตามหลักการชั้นลอยสูงในการแสดงโขน ชูตยกรบ และนำเสนอการฝึกปฏิบัติ

ขั้นที่ 7 ครูเสนอแนะประเมินผลสะท้อนผลการเรียนรู้และผลของกระบวนกรกลุ่ม(20 นาที)

- ผู้สอนเสนอแนะการนำเสนอการชั้นลอย โดยให้เพื่อนกลุ่มที่ดูแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม
การวัดและประเมินผลและเครื่องมือ

- สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมภาวะผู้นำ

อุปกรณ์สื่อการเรียนรู้

- VDOและภาพการชั้นลอยในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์
- เก้าอี้
- เบาะขนาดใหญ่

กิจกรรมที่ 5 กลวิธีออกคำสั่งและรับคำสั่ง

เวลา 2 ครั้ง ครั้งละ 100 นาที

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

1. เพื่อให้ผู้เรียนยินดีแก้ไขปัญหาร่วมกันในการใช้คำพูดเพื่อการสั่งงาน
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความยินดีแก้ไขปัญหาร่วมกัน
3. เพื่อให้ผู้เรียนกระตุ้นให้ผู้ตามแสดงความคิดเห็นและเหตุผล

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง(5 นาที)

- ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าเรื่องภาษาท่า การตีบทพากย์-เจรจาตอนออกคำสั่ง

ขั้นที่ 2 ทดสอบความรู้พื้นฐาน(10 นาที)

- ผู้เรียนทำแบบทดสอบความรู้พื้นฐานเรื่องภาษาท่า การตีบทพากย์-เจรจาตอนออกคำสั่ง

ขั้นที่ 3 อภิปรายความรู้(15 นาที)

- ผู้สอนแบ่งทีมให้ผู้เรียนประมาณ 4 – 5 คน โดยทีมที่แบ่งให้เป็นทีมแบบถาวร (ทุกครั้งที่เรียนต้องจับกลุ่มเดิม) เรียนรู้ภาษาท่าในนาฏศิลป์ไทย
- ผู้สอนให้ผู้เรียนในกลุ่มช่วยกันอภิปรายเรื่องภาษาท่า การตีบทพากย์-เจรจาตอนออกคำสั่งที่มี

หลากหลายวิธี เช่น การร้องขอ การชมเชย การบังคับ เป็นต้น โดยคนในกลุ่มแลกเปลี่ยนความเห็นกัน แบ่งกันเป็นผู้รับคำสั่งและออกคำสั่ง

- ผู้สอนให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ เริ่มจากการฝึกหัดภาษาท่า และการรำตามบทพากย์-เจรจา

ขั้นที่ 4 ตรวจสอบและเขียนสรุปแนวคิดสำคัญ(10 นาที)

- ผู้สอนให้นักเรียนในกลุ่มเขียนกลวิธีการออกคำสั่งที่คิดว่ามีความน่าสนใจ

ขั้นที่ 5 ครูเสนอแนะหรือให้ความรู้เพิ่มเติมในประเด็นที่ไม่ชัดเจน(10 นาที)

- ผู้สอนดูกลวิธีการออกคำสั่งของแต่ละกลุ่มและให้คำแนะนำ ในการรำตามบท

ขั้นที่ 6 ใช้แนวคิดมาวิเคราะห์สถานการณ์ที่มีความซับซ้อนและนำเสนอผลการเรียนรู้(30 นาที)

- ผู้สอนให้แต่ละกลุ่มพิจารณาการออกคำสั่งที่มีสถานการณ์แตกต่างกัน เช่น การออกคำสั่งไปรับ การออกคำสั่งไปทำความสะอาดบ้าน การออกคำสั่งไปเป็นตัวแทนของห้อง เป็นต้น จากนั้นนำเสนอกลวิธีการออกคำสั่ง

ขั้นที่ 7 ครูเสนอแนะประเมินผลสะท้อนผลการเรียนรู้และผลของกระบวนการกลุ่ม(20 นาที)

- ผู้สอนเสนอแนะการนำเสนอวิธีการออกคำสั่ง โดยให้เพื่อนกลุ่มที่ดูแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

การวัดและประเมินผลและเครื่องมือ

- สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมภาวะผู้นำ

สื่อการเรียนรู้

- บทพากย์-เจรจาในวามเกียรติ์ ตอน พระรามตามกวางและจองถนน

ภาคผนวก จ
ภาพขณะทำกิจกรรมและผลงาน

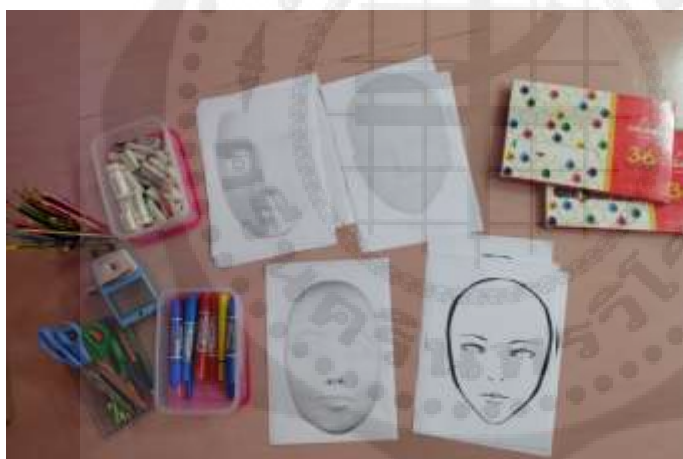
พูดคุยเตรียมความ
พร้อม
ก่อนเริ่มกิจกรรมที่ 1
กิจกรรมรู้จักลักษณะ
ผู้นำ

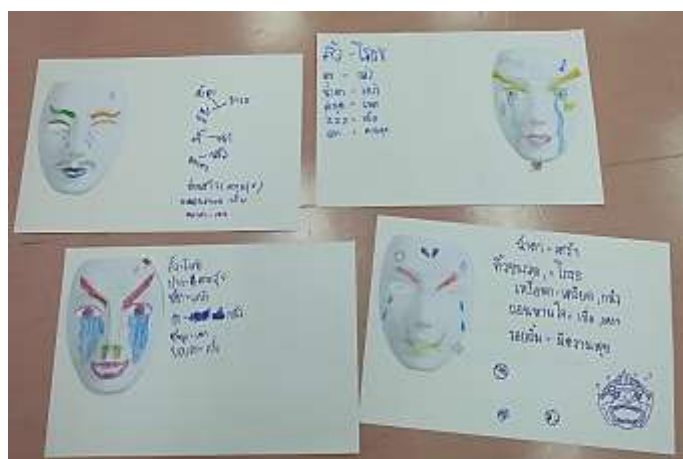
อุปกรณ์และสื่อที่ใช้ใน
กิจกรรมรู้จักลักษณะ
ผู้นำ

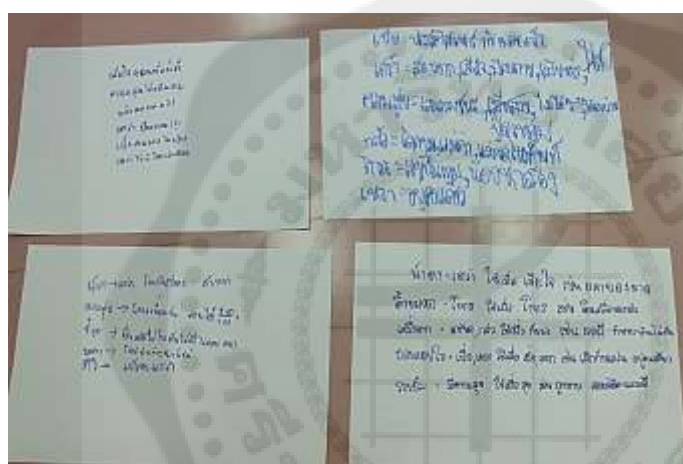
เตรียมตัวก่อนเข้าสู่
กิจกรรมที่ 2
กิจกรรมเปลี่ยนหัวโขน

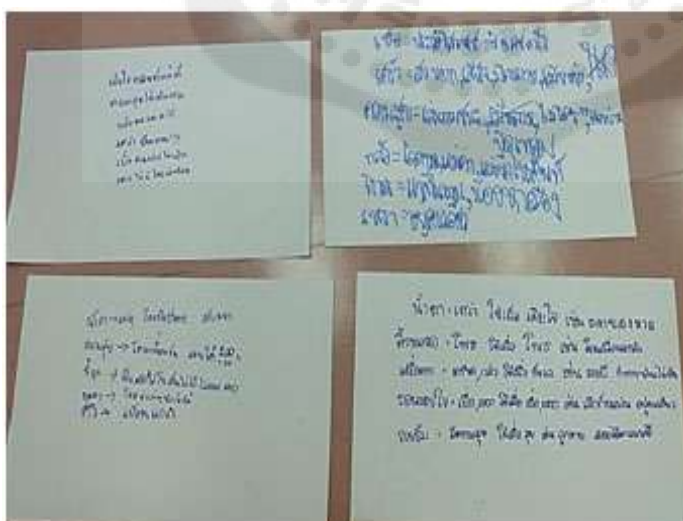
อุปกรณ์และสื่อในการ
ทำกิจกรรมเปลี่ยน
หัวโขน

ผลงานการทำหน้ากาก
สื่ออารมณ์ของผู้เรียน

ผลงานการอภิปราย
ลักษณะของอารมณ์
และเวลานำไปปรับใช้
ของผู้เรียน

นำเสนอผลงานการ
ออกแบบหน้าโซนที่
สามารถบ่งบอก
อารมณ์ของแต่ละกลุ่ม

เตรียมตัวก่อนเข้าสู่
กิจกรรมที่ 3
กิจกรรมทักนี้ใครนำ

ขณะที่ผู้เรียนกำลัง
อภิปรายกลุ่ม
วางแผนจัดทัพ

ขณะที่ผู้เรียนกำลัง
อภิปรายกลุ่ม
วางแผนจัดทัพ

ผลงานการสร้างสรรค์
ทัฬห
ของผู้เรียนกลุ่มที่ 1

การฝึกปฏิบัติเดินทัฬหใน
สถานการณ์จริง

เตรียมความพร้อมก่อน
เข้าสู่กิจกรรมที่ 4
กิจกรรมรับฟังความ
ต่างปฏิบัติอย่าง
สร้างสรรค์

ฝึกปฏิบัติการขึ้นลอย
กับเก้าอี้ก่อนจะขึ้นลอย
กับเพื่อน

ฝึกปฏิบัติการขึ้นลอย
กับเพื่อนที่มีลักษณะ
ส่วนสูงและน้ำหนัก
ใกล้เคียงกัน

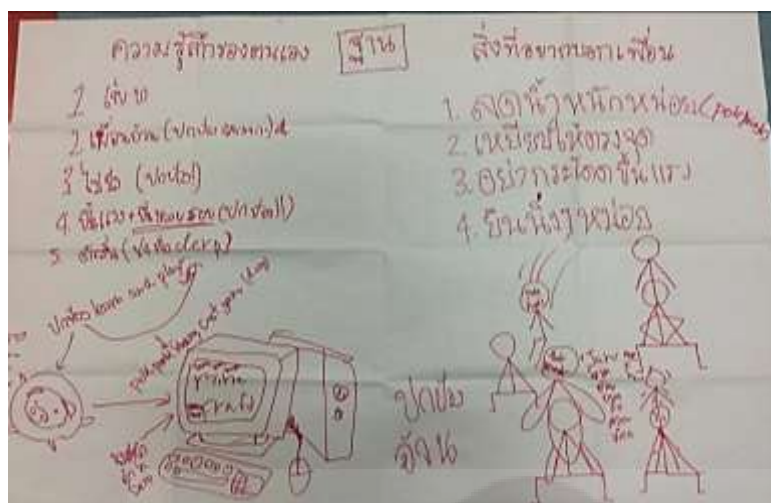
ฝึกปฏิบัติการขึ้นลอย
กับเพื่อนที่มีลักษณะ
ส่วนสูงและน้ำหนัก
ใกล้เคียงกัน

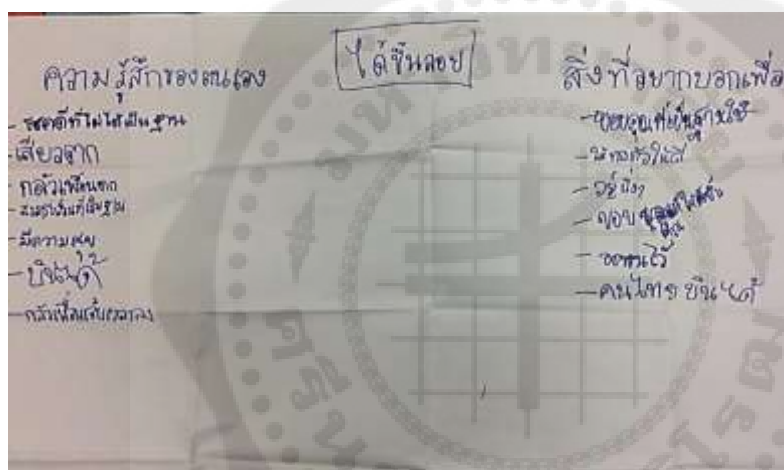
การฝึกเริ่มขึ้นลอยควม
ฝึกใกล้เคียงเพื่อให้ผู้
เรียนได้มีที่จับและสร้าง
ความมั่นใจ

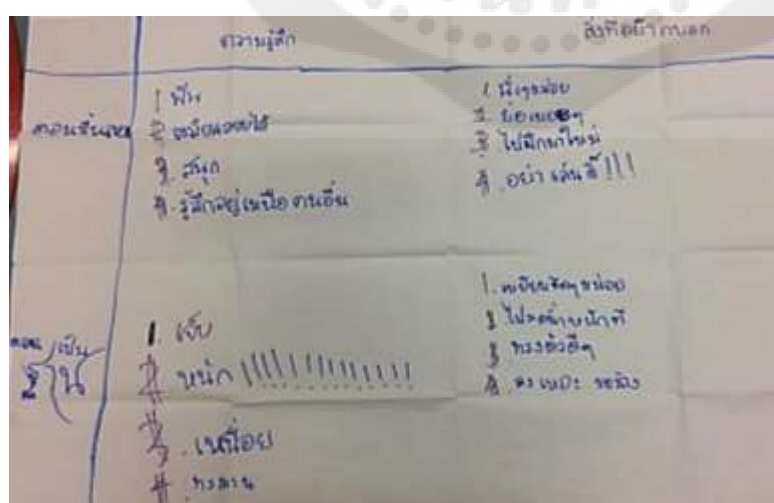
ฝึกปฏิบัติการขึ้นลอย
กับเพื่อนที่มีลักษณะ
ส่วนสูงและน้ำหนัก
ใกล้เคียงกัน

การอภิปรายผลจากการ
ฝึกการขึ้นลอย เป็นการ
รับฟังความเห็นของ
เพื่อนและนำไปปรับใช้

การอภิปรายผลจากการ
ฝึกการขึ้นลอย เป็นการ
รับฟังความเห็นของ
เพื่อนและนำไปปรับใช้

การอภิปรายผลจากการ
ฝึกการขึ้นลอย เป็นการ
รับฟังความเห็นของ
เพื่อนและนำไปปรับใช้

หลังจากขึ้นลอยเสร็จก็
จะสนุกสนานแบบ
เปลี่ยๆ

เตรียมความพร้อมก่อน
เข้าสู่กิจกรรมที่ 5
กิจกรรมกลวิธีออก
คำสั่งและรับคำสั่ง

เรียกสติโดยการนั่ง
สมาธิก่อนแจกบทไขน
ให้อ่าน

ออกท่าโขนตามบทโขน
ก่อนช่วยกันอภิปราย
เกี่ยวกับวิธีการออก
คำสั่งและรับคำสั่งของ
ตัวละคร

ออกท่าโขนตามบทโขน
ก่อนช่วยกันอภิปราย
เกี่ยวกับวิธีการออก
คำสั่งและรับคำสั่งของ
ตัวละคร

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวกชกร เทศมยา
วันเดือนปีเกิด	14 ตุลาคม 2534
สถานที่เกิด	โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	2020/73 ซอย ประชาสงเคราะห์ 43 ถนน ประชาสงเคราะห์ เขต ดินแดง กรุงเทพมหานคร 10400
โทร	094-330-4445
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์นาฏศิลป์ โรงเรียนสาริตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
Email	Kodchakon.t@g.chula.edu
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2545	ประถมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนสามเสนนอกประชาราษฎร์อนุกุล
พ.ศ. 2548	ประกาศนียบัตรระดับนาฏศิลป์ขั้นต้น จาก วิทยาลัยนาฏศิลป์ จันทบุรี
พ.ศ. 2551	ประกาศนียบัตรระดับนาฏศิลป์ชั้นกลาง จาก วิทยาลัยนาฏศิลป์ จันทบุรี
พ.ศ. 2556	ปริญญาตรี (ศษ.บ.) สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา คณะศิลปศึกษา จาก สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
พ.ศ. 2560	ปริญญาโท (กศ.บ.) หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (ศิลปะการแสดง) คณะศิลปกรรมศาสตร์ จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ